

აერთიანდეთ ბავშვებთან

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ბათუმი - 2012

თარგმნა:

გელა გოგიტიძემ

პასუხისმგებელი რედაქტორი:

ადამ შანთაძე

რედაქტორი:

ხათუნა ბარბაქაძე

თეოლოგიური რედაქტორი:

ომარ ბოლქვაძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა:

უშანგი ბოლქვაძე

კორექტორი:

მზია შანთაძე

თარგმნილია:

Emine TAŞGETİREN

ÇOCUKLA İLETİŞİM

წიგნი გამოცემულია ფონდ „ქართველ მუსლიმან-
თა საზოგადოების“ ფინანსური მხარდაჭერით
2012- წელს

ყრთიერობა ბავშვებთან

ემინე თაშვეთიჩენი

ბათუმი - 2012

სარჩევი

წინასიტყვაობა	6
ვედრებითა და ცოდნით.....	8
ბავშვის სურვილები.....	13
როცა ბავშვები სკოლაში მიდიან.....	19
ბავშვებთან ურთიერთობის პრინციპები.....	23
ოჯახში წევრების ურთიერთშორის პატივისცემა.....	28
ბავშვის სოციალურობა.....	34
წახალისება ნამაზისკენ.....	41
მშობლის მონესრიგებული შვილები.....	45
წიგნის გამო წამოჭრილი ჩხუბი.....	49
სიბნელის შიში.....	54
ცემა და გულისხმიერება.....	59
პატარა გულებში დიდი სიყვარული.....	64
ბავშვური კითხვები.....	70
სწორი ინფორმაცია.....	75
ერთ-ერთი ჩვენგანი.....	79
შოკოლადის სიყვარული	84
დიდებისა და პატარების პატივისცემა.....	89

ცაცია.....	94
ამოსუნთქვის ნება.....	97
ოჯახის სიყვარულისგან კიდევ ერთი წილი.....	102
სათამაშოს ორად გაყოფა.....	108
ფეხმძიმე ხართ ქალბატონო.....	111
პატარა ქალიშვილის ტანსაცმელი.....	116
ყელში დარჩენილი ვაშლი.....	121
ძილის წინ.....	125
ჰულიას დღიურიდან.....	128
შედარება.....	133
სკოლაში გაცილებისას.....	138
პირველი პასუხისმგებლობა.....	142

წინასიტყვაობა

მონყალე და მწყალობელი ალლაჰის სახელით...

ქება-დიდება უზენაეს ალლაჰს, რომელმაც წილად მარგუნა ამ საინტერესო ნაშრომის შექმნის ბედნიერება.

უამრავი სალათი და სალამი ორი ქვეყნის მზეს, უკეთილშობილეს მუჰამმედ შუამავალს.

ერთ-ერთი მწერლის, მის პროფესიასთან დაკავშირებული მოსაზრებები წავიკითხე. როდესაც იგი რაიმეს შეიგრძნობდა, ეს აუცილებლად უნდა დაინეროსო, ამბობდა და კალამს მოიმარჯვებდა.

მაგრამ მე არ მანუხებდა ანალოგიური ფიქრები, თუმცა არასნორი ადამიანური ურთიერთობები გულში მოუშუშებელ ჭრილობებს მიჩენდა და ღრმად მამნუხრებდა. შემდეგ კი დავინწყე ფიქრი იმაზე, რომ მე უნდა ვყოფილიყავი საამისოდ სანიმუშო პიროვნება. მეცნიერულ წყაროებს ვიკვლევდი, ძალიან მაინტერესებ-

და, თუ რასთან იყო ეს ყველაფერი კავშირში. ალტაცებულნი ვრჩებოდით, როცა ბავშვებთან და ზოგადად ადამიანებთან ალლაჰის უკეთილშობილესი შუამავლის ურთიერთობებს ვსწავლობდით. ვკრთოდით მისი საოცრად ლამაზი ქცევების წინაშე. იგი, თავისი ქმედებებით, ქცევის სანიმუშო მოდელს წარმოგვიდგენს.

იმედი წარმატების სანინდარია. კარგი ურთიერთობა, ხელს შეუწყობს ჯანსაღი ადამიანის ჩამოყალიბებას.

ჯანსაღი ადამიანი, ჯანსაღი საზოგადოების საძირკველია.

ჯანსაღი საზოგადოება, წარმატებისა და გამარჯვების გვირგვინია.

ძვირფასო მკითხველო, ძალიან გამახარებთ, თუკი ბავშვებთან ჯანსაღი ურთიერთობის ჩამოყალიბებისთვის ამ პატარა წიგნს მოიშველიებთ. ვედრების დროს გთხოვთ, მეც გამიხსენებთ. სიყვარულითა და პატივისცემით, მეც ვევედრები თქვენთვის ყოვლისშემძლე უზენაეს ალლაჰს.

ემინე თაშგეთირენი

ვედრებითა და ცოდნით...

როცა დილით გაიღვიძებდა, უკეთილშობილესი შუამავალი ლამაზი დილის გამთენებელს, რომელმაც წყვდიადი ნათელით შეცვალა, მადლობას სწირავდა. უზენაესი ალლაჰისადმი მადლობითა და ვედრებით, ყოველი ახალი დღის დაწყება დროის გამოყენების წინაპირობად უნდა დავისახოთ. გულს გამჩენისადმი მიმართვით სიმშვიდე უნდა ვაგრძნობინოთ. საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, იმისათვის, რომ საქმეები წესიერად და სამართლიანად წარიმართოს, პროგრამის შედგენა, მიზნის დასახვა, ენერჯიულობა და დინამიურობა წარმატების პირველი საფეხური უნდა იყოს.

ისე, როგორც საყვარელი შუამავალი იწყებდა დილას:

„მადლობა ყოვლისშემძლე ალლაჰს, რომელმაც ლამის წყვდიადი ნათელით შეცვალა. მადლობა იმისათვის, რომ მან ღრმა ძილიდან გამოგვაცოცხლა. უზენაესო ალლაჰო! დღეს ისეთი საქმეები გამაკეთებინე, როგორიც გიყვარს და განმარიდე ისეთებისგან, რომლებიც არ მოგწონს. დამეხმარე, რომ შენი ბრძანებების შესაბამისი ქმედებები ვაკეთო და ამით შენი კმაყოფილება მოვიპოვო. განმაშორე ყველაფრისაგან, რაც შენ მიერაა აკრძალული. მარგუნე წილი, რათა ჩემი მოვალეობები პირ-

ნათლად შევასრულო. ყოვლისგამჩენო ალლაჰო! დაგვიფარე მე, ჩემი მშობლები, მეუღლე და შვილები. ისინი კეთილი და სწორი გზით ატარე, ნუ მისცემ საშუალებას, რათა მიჰყვინენ ეშმაკს და შენ მიერ აკრძალული, მოუწონარი საქმეები აკეთონ. შვილებს გაუხსენი ნიჭი და გაუადვილე საქმეები. შემოვიფარგლოთ იმით, რაც კარგი და ლამაზია, რაც შენი, საყვარელი მონამსახურისთვის არის საჭირო.

ოჰ, უზენაესო ალლაჰო! ჯანმრთელობა მიეცი ჩემს მშობლებს, რომლებმაც ძალიან დიდი ჯაფა განიეს ჩემს აღზრდაში. დაიფარე ისინი და სხვა ყველა მორწმუნე. ნუ გადაახვევინებ მათ ქრესტიანული გზიდან და წილად არგუნე საიქიო ბედნიერების მოპოვება.

ყოვლისშემძლე ალლაჰო! დამეხმარე რათა, შენგან ამანათად მობარებული შვილების მიმართ, მომთმენი ვიყო. შენ დამიფარე შვილების მიმართ ბრაზით გამოწვეული, არასწორი ქცევებისა და მათზე ნეგატიური ზეგავლენისგან.

ჩემო ალლაჰო! მოგვეცი საჭირო ძალა, რათა შვილები ისეთი რწმენითა და სათნოებით აღსავსენი აღვზარდოთ, როგორ სუფთად და უცოდველადაც გააჩინე.

ოჰ, ყოვლისშემძლე გამჩენო! დამეხმარე რათა ეს პრობლემა მშვიდობიანად გადავლახო. თუ ჩემი შემწე იქნები, წარმატებული გავხდები. გაჩენილების მმართველო ალლაჰო, მინყალობე სიკეთე, გაგვიადვილე საქმეები. ამინ... ამინ... ამინ.”

ბედნიერი და ჯანსაღი ცხოვრება, უპირველესად, განზრახვით, შემდეგ მიზნის დასახვით, ბოლოს კი ცოდნის შეძენითა და მისი ცხოვრებაში გატარებით გახდება შესაძლებელი.

ქვემოთმოყვანილი წერილი იმ ბავშვებისთვის დავწერე, რომლებიც იგრძნობენ, გაიგებენ, მაგრამ გრძნობებსა და სურვილებს ვერ გადმოსცემენ:

საყვარელო დედიკო და მამიკო!

რომ შემძლებოდა ყველა გრძნობისა და სურვილის გადმოცემა, თქვენთვის ამ სიტყვების თქმას ვისურვებდი.

მე გამუდმებით ვიზრდები და ვვითარდები. მართალია, თქვენი შვილი ვარ, მაინც თქვენგან განსხვავებულ ინდივიდად ვყალიბდები. გთხოვთ, შეეცადეთ გამიგოთ და შემიცნოთ. გამოცდილებით ვსწავლობ ბევრ რამეს, ამიტომაც შეიძლება, გაგიძნელდეთ ჩემი დაყოლიება. ყველგან და ყოველთვის ნუ დამიცავთ და დამეხმარებით. ნება მომეცით, ჩემი საქმე მე თვითონ ვაკეთო. სხვანაირად როგორ უნდა მივხვდე, რომ უკვე დიდი ვარ. ნუ გამათამამებთ, თორემ სულ ბავშვად ყოფნის სურვილი მექნება. ნურც იმაზე უფრო დიდად მიმიჩნევთ, ვიდრე ვარ, რადგან ასე შეიძლება ისეთი რამ გავაკეთო, რაც თქვენ სასონარკვეთილებაში ჩავარდნას გამოიწვევს. ასე საკუთარი თავისადმი ნდობასაც დავკარგავ. ვიცი რაც მსურს, ყველაფერს ვერ ჩავიგდებ ხელში, თუმცა რასაც მაძლევთ, მასზე უარს ვერ ვამბობ. რამდენადაც მეტს

მომცემთ, იმდენად უფრო მეტს მოვითხოვ. ნა-
მოქმედარი არა ფულითა და მსგავსი რამით,
არამედ სიტყვით დამიფასეთ!

ნურც უადგილო და შეუძლებელ რამეს დამ-
პირდებით, რადგან დანაპირებს თუ ვერ შემის-
რულვით, თქვენდამი ნდობა შემისუსტდება.
ყოველთვის მტკიცედ და რეალურად მომექე-
ცით. როცა შემამჩნევთ რომ სწორ გზას ვცდე-
ბი, საზღვრები დამინესეთ. ნუ დაგავინწყდებით,
რომ უფრო მეტად არა თქვენი რჩევა- დარიგე-
ბების, არამედ ქცევების ზეგავლენის ქვეშ ვექ-
ცევი. მე „ფოტოკამერა“ ვარ, როგორც ის, მეც
მოვლენებს უმალ აღვიბეჭდავ ხოლმე ფირზე.
ხოლო შემდეგ, როცა იმ ფოტოებს გაჩვენებთ
და არ მოგეწონებათ, მე ნუ დამადანაშაულებთ,
ეს თქვენი, უფროსების ბრალია. თუკი თქვენს
შორის სიყვარულისა და პატივისცემის სიმცი-
რეს დავინახავ, ეს ზიანს მომაყენებს და ყო-
ველთვის შფოთვაში მამყოფებს.

ბევრს ნუ ილაპარაკებთ და იყვირებთ, ხმა-
მალალ ნათქვამზე უფრო მეტად შთამბეჭდავ
კვალს ტკბილი და მტკიცე სიტყვებით დატო-
ვებთ. ჩემს პატარა შეცოდებებს ნუ გააზვია-
დებთ და თავს ნუ მომაბეზრებთ. დაშინებებითა
და მარცხით დამნაშავის სინდრომს ნუ ჩამო-
მიყალიბებთ. სანამ დამსჯიდეთ, მომისმინეთ.
ჩემთვის სწავლის საუკეთესო ნუთები ის არის,
როდესაც გეკითხებით. პასუხები მოკლე და
კონკრეტული იყოს. მაგრძნობინეთ, რომ მენ-
დობით, ამას თუ არ გააკეთებთ, გარჯა დამი-

ფასეთ და მხარი დამიჭირეთ.

სხვებს ნუ შემადარებთ. ჩემგან იმაზე მეტს ნუ დაელოდებით, ვიდრე ვარ. ნუ შეეცდებით ყველა წესი უცებ შემასწავლოთ, ამისთვის დრო მომეცით. გაბრაზების დროს, შესაძლოა, მართლები იყოთ, მაგრამ ნუ დამამცირებთ. ძალიან გთხოვთ, სხვების წინაშე ღირსებას ნუ შემილახავთ.

თუკი უსამართლოდ მომექცევით, ამის აღიარებას თავს ნუ აარიდებთ. ბოდიშის მოხდა თქვენდამი სიყვარულს არ შეამცირებს, პირიქით, თქვენთან უფრო დამაახლოებს. თავს ისე ნუ მომაჩვენებთ, რომ თითქოს მიუწვდომელი და უშეცდომონი ხართ, ვინაიდან შემდეგში თქვენ შეცდომას რომ დავინახავ, ძალიან დიდ ტკივილს ვიგრძობ.

იქნებ ზოგჯერ განყენინოთ, იმედი გაგიცრუოთ. მაგრამ როგორიც ვარ, ისეთი შემიყვარეთ. თუ არ ისურვებთ, რომ სანიმუშო შვილი გყავდეთ, არც მე ვისურვებ რომ უნაკლო მშობლები მყავდეს. ჩემთვის საკმარისია გიყვარდეთ და კარგად გამიგოთ.

ჩემი ნება არ იყო, რომ თქვენ შვილად დავბადებულყავი, თუმცა არჩევანის უფლება რომ მქონოდა, მშობლად თქვენ გარდა სხვას არ ავირჩევდი.

პატივისცემით.

თქვენი შვილი.“

ბავშვის სურვილები

ბავშვები ჩვენი ცხოვრების კვირტები და ყვავილები არიან. ჩვენ, უფროსები დედები და მამები, ბებიები და ბაბუები, უმეტეს შემთხვევაში, შვილებს თუ შვილიშვილებს დიდი სიხარულით ვუსრულებთ როგორც სულიერ ასევე მატერიალურ მოთხოვნილებებს. ზოგჯერ კი შვილების მოთხოვნების წინაშე უპასუხისმგებლო და წინდაუხედავ საქციელს ვჩინებთ. ოღონდ ბავშვმა თავის მოთხოვნაზე უარი თქვას, საამისოდ არც ტყუილს, არც დაშინებას, არც ცემასა და მსგავს მეთოდებზე ვამბობთ უარს. თუკი მართლა გვიყვარს ჩვენი შვილები, ვალდებულნი ვართ, მათ ისე სათუთად და შეგნებულად მოვექცეთ, როგორც ზრდასრულ ადამიანებს შეგვეფერება. თუკი სწავლული ბრძანდები, ვალდებული ხარ ასწავლო. ახლა კი სიტყვა მივცეთ პროფესიონალებს:

რა შედეგი მოყვება, თუკი ბავშვებს 12-36 თვის შუალედში არანაირ შეზღუდვებს დავუნესებთ, და მათი სურვილებისა და მიდრეკილებების მიხედვით აღვზრდით? უდავოა, რომ ბავშვში დაუმორჩილებლობა და ეგოისტობა

თანდათან უფრო იმატებს და ის ისეთ არსებად ჩამოყალიბდება, რომელიც სურვილის დასაკმაყოფილებლად ნებისმიერ რისკზე წავა. ასე აღზრდილი ბავშვები არც წესს ცნობენ და არც საზღვრებს. ასეთ შემთხვევაში მათი დაბრკოლების მსურველი მამები, დროგამოშვებით, ფიზიკური ძალის გამოყენებას შეეცდებიან. ეს კი ბავშვების ხასიათზე უარყოფითად აისახება. გარიყულობას აგრესიულობის გამოვლენის საშუალებად გამოიყენებს, უხამსი და მფლანგველი გახდება. დედა ყოველთვის გულისხმიერებას იჩენს და შესაძლებელია, ფიზიკური ანგარიშსწორებით, დაშინებით და შერცხვენით ბავშვის მიმართ უზომო ზენოლის გზას მიმართოს. ასეთ ვითარებაში ბავშვი თავის ბუნებრივ მიდრეკილებებს გულში შეინახავს და იძულებული გახდება, ისე მოიქცეს, როგორც დედას სურს. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ბავშვი ბუნებრივი მიდრეკილებებისა და მოტივების სანინააღმდეგო გზას აირჩევს. ასეთ შემთხვევაში აგრესიულობის ნაცვლად, ზედმეტად დამყოლი ან ძალიან ჯიუტი გახდება.

სამი წლის ასაკში ბავშვი დამოუკიდებელ თვითმმართველობას დაიწყებს და რაც მის ძალებს აღემატება, ყველაფრის გაკეთებას ისურვებს.

ბავშვის სურვილები საჭიროებებიდან იბადება, რაც უფრო ეცნობა გარემოს, მისი სურვილებს მოთხოვნები მით უფრო ემატება. მისი წადილი იმდენად სხვადასხვაგვარია, რომ,

ზოგჯერ, პატარა ძმის ან დის ხელში აყვანის წინააღმდეგაც გამოდის, თავის საყვარელ კერძს შეჭამს და კიდევ მოითხოვს, სეირნობა უყვარს და უამრავი სახეობის სათამაშოს გაყიდინებთ. ამას არ იკმარებს და შეუძლებელსაც მოგთხოვთ. ისურვებს, მამა სამსახურში არ წავიდეს, დედამ სხვა საქმე არ გააკეთოს და მოითხოვს, რომ უფროსები სულ მას აქცევდნენ ყურადღებას. ბავშვის ოცნების სამყარო იმდენად ვრცელია, რომ სულ ითხოვს, ითხოვს, ითხოვს...

ბავშვების მოთხოვნების წინაშე, როგორ შეიძლება გამოვინახოთ მათთვის უმტკივნეულო გზა?

თავდაპირველად საჭიროა, ბავშვების მოთხოვნებს ყური მივუგდოთ. ეს როგორც ბავშვების, ასევე ადამიანებისადმი პატივისცემაა. ყველაზე მნიშვნელოვანი ბავშვის მოთხოვნის შეფასებაა. რასაც ის მოითხოვს, საჭიროა, აუცილებელია, ფუფუნებაა თუ მფლანგველობაა? მისი შესრულების საშუალება გვაქვს თუ არა? ოჯახის ბიუჯეტზე როგორ ზეგავლენას მოახდენს? ჰალალაა თუ ჰარამი? ასეთ საკითხებზე დაუფიქრებლად, ბავშვის გაჩუმება არასწორი ქმედებაა და მის ხასიათზე ნეგატიურად აისახება.

გარდა ამისა, ბავშვის მოთხოვნების შეფასების დროს, უნდა დავფიქრდეთ იმაზე, საჭიროებს თუ არა ამას. ბავშვის სიყვარულით, პატივისცემითა და საკვებით უზრუნველყოფა აუცილებელია. ამათი უგულვებელყოფა შემ-

დეგში უფრო მნიშვნელოვან პრობლემებს გამოიწვევს. მშიერი ბავშვი უნდა დავანაყროთ. უნდა სჯეროდეს და იცოდეს, რომ არსებობს დედის კალთა, რომელსაც იგი ძალიან უყვარს. მას შემდეგ, რაც ბავშვის ბიოლოგიური და ფსიქოლოგიური მოთხოვნები დაკმაყოფილებული იქნება, შეიძლება მის სხვა სურვილებზეც ვიფიქროთ. არც თუ ისე ცოტა არიან ისეთი მშობლები, რომლებიც ბავშვის სურვილის მაშინვე შესრულებით, ან უგულვებელყოფით ან კიდევ მისი დაშინებით, გაჩუმებით და მსგავსი მეთოდებით ადვილი გზის გამონახვას ცდილობენ. „მაგას უნდა ვუსმინო ახლა?“ „მაგის სიამოვნებაზე ვერ ვივლი“ და ა. შ. ბავშვები, პატარაობისას ყველაფერს კეთილი მზერით უყურებენ და ამიტომაც მათი მოთხოვნები მხოლოდ მათ გასახარებლად უნდა შევასრულოთ. როდესაც ბავშვი, დედას ან მამას ხუმრობით დაარტყამს, მას კი არ უნდა გავუცინოთ, არამედ სწორედ მაშინ უნდა ავუხსნათ, რომ ეს ცუდი საქციელია. მცდარ ქმედებებს არ უნდა მივესალმოთ. ზნეობის კრიტერიუმები ადამიანებთან ურთიერთობის დროს ისწავლება.

დედები, რომლებმაც თავიანთი ბავშვობისას საკმაო გაჭირვება გამოიარეს, გულისხმიერებით აღვსილი გულებით მზად არიან, ყველაფერი გააკეთონ იმისათვის, რომ შვილებმა ანალოგიური გაჭირვება არ ნახონ. თუ ასეთი დედების ეკონომიური მდგომარეობა კარგია, მაშინ მატერიალურად უფრო ხელგაშლილები არიან და

შვილებს ყველა სურვილს უსრულებენ.

თუკი ბავშვების სურვილები უაზროა, მათი შესრულება არასწორი მოქმედება იქნება. მშობლებმა ასეთ მდგომარეობაში მათი სურვილები არ უნდა დააკმაყოფილონ. მათ მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ გასაგებ ენაზე უნდა აუხსნან. შესაძლოა ბავშვმა მისი სურვილის შეუსრულებლობის შემთხვევაში უფრო აგრესიულად მოიქცეს, მაგრამ მშობლებმა მას ყურადღება არ უნდა მიაქციონ და სიმტკიცე უნდა შეინარჩუნონ. უნდა შეეცადონ, მათი ყურადღება სხვა რამეზე გადაიტანონ, ხოლო როცა დაწყნარდებიან, მოეფერონ და სიყვარული აგრძნობინონ. მოფერება და მოსიყვარულება ბავშვების ფსიქოლოგიური საკვებია.

იმ შემთხვევაში, თუკი ბავშვის სურვილის დაკმაყოფილების საშუალება გაგვაჩნია და იგი რაიმე უარყოფით ხასიათს არ ატარებს, მისი უგულვებელყოფა არასწორი იქნება. არსებობს ურყევი წონასწორობა. ჯანსაღი ბავშვის აღსაზრდელად ამ წონასწორობის ნახვა აუცილებელია. თუნდაც ვერავითარ საფრთხეს ვერ ვხედავდეთ ბავშვის სურვილებში, მისი ყველა მოთხოვნის უზრუნველყოფა მასში ეგოიზმის ჩამოყალიბებას გამოიწვევს. ბავშვი სურვილის დაუკმაყოფილებლობის გამო განცდილ წუხილსაც უნდა შეეჩვიოს. ცხოვრება, დედამინა იმდენად რთულია, რომ, თითქმის, სრულიად შეუძლებელია ყველა სურვილების ახდენა. იმ ბავშვს, რომელსაც პატარაობიდან მოყოლებუ-

ლი ყველა სურვილს უსრულებდნენ და არასოდეს აწყენინებდნენ, საზოგადოებასთან შეგუება ძალიან გაუძნელდება. შესაძლებელია, ამ შეუგუებლობამ დასძლიოს და სახლში ჯდომა ამჯობინოს, რაც მის კარჩაკეტილ პიროვნებად ჩამოყალიბებას გამოიწვევს. გამოცდილი აღმზრდელ-მასწავლებლები ამბობენ: „საჭირო მოთხოვნილების შესრულების შემდეგი ბავშვების სურვილების შეუსრულებლობა, მათდამი გაკეთებული ყველაზე დიდი სიკეთეა.“ ბავშვს ეწყინება, ეტკინება მაგრამ ტკივილები სულს მოამწიფებს. იგი ამ ტკივილიდან თავის დაღწევის გზებს მოძებნის, იზრუნებს, გაირჯება და როცა სასურველ შედეგს მიაღწევს, კმაყოფილი და გახარებული დარჩება. ცხოვრებაც ხომ ეს არის? მას ყოველთვის რაღაც სურს, ამისათვის თავად გაირჯება. ასეთი მაგალითებით აღზრდილი ბავშვების წარმატების ალბათობა უფრო დიდია.

სრულიად უდავოა, რომ ისლამური საზოგადოების ჩამოყალიბების გზაზე ყველაზე დიდი დაბრკოლება სულიერი მოთხოვნილებები ანუ ვნებაა. ვნებები ბავშვობაში მორჩილებას გვასწავლის. თუკი კარგად შევისწავლით, მაშინ ჯანსაღი საზოგადოების ჩამოყალიბებაში ჩვენს მოვალეობას პირნათლად შევასრულებთ. თუკი გვინდა რომ ჯანსაღი საზოგადოება ჩამოვაყალიბოთ, იძულებულნი ვართ შვილის სულიერ აღზრდას პატარაობიდანვე შევუდგეთ. უზენაესი ალლაჰი იყოს ჩვენი შემწე და მფარველი...

როცა ბავშვები სკოლაში მიდიან...

შვილები ის ახალი სიცოცხლეები არიან, რომლებმაც ამქვეყანაზე თავიანთი მოვლინებით სიხარულით აგვავესეს, ოჯახებს მხიარულება შეჰმატეს, ჩვენ გულებს ყვავილის სურნელება მოჰფინეს. დედ-მამის წოდება მოგვანიჭეს, შვილის ბედნიერება გვაგრძნობინეს... მათი სიცოცხლით სავსე თვალები ახლა უკვე სკოლისაკენ მიეშურება... ზოგი სკოლას პირველად ესალმება, ზოგიც კი სკოლის სხვადასხვა საფეხურებზე წინ მიიწევენ.

კითხვაზე „როგორი შვილი გინდა გყავდეს?“ ყველა დედ-მამა, საუკეთესო ზნეობის, საოცარი ნიჭის, სამაგალითო პიროვნების თვისებებს ჩამოთვლის. ასეთი პასუხი ერთის მხრივ გულის სიღრმისეული სურვილების გამოხატულებაა. კი მაგრამ, რამდენად ძლიერია ჩვენში ასეთი თვისებების მქონე ბავშვების აღზრდისთვის ზრუნვა? რაოდენ ვირჯებით საამისოდ? თუ მხოლოდ იმას ვადევნებთ თვალს, როგორ იზრ-

დება იგი სიმაღლეში?

ერთ-ერთ სკოლაში ჩატარებული გამოკითხვის საფუძველზე გაირკვა, რომ ბავშვების უმრავლესობა საკუთარ თავს უმნიშვნელოდ მიიჩნევდა. ეს კი მშობლების მიერ შვილების, როგორც ცალკე აღებული პიროვნებების იგნორირებაზე მიუთითებს. 0-6 წლამდე ბავშვი საკუთარ თავს უფროსების თვალთ ხედავს. პედაგოგები ამბობენ: როგორი შეხედულებაც მშობლებს ბავშვების მიმართ აქვთ, ისეთივე შეხედულება გააჩნიათ ბავშვებსაც მათთდამი. თუკი ბავშვებს ისე არ შეეხედავთ, როგორც „უზენაესი ალლაჰის ამანათს“ ან დროგამოშვებით დავივინყებთ ამის ცოდნას და მათდამი საჭირო სიყვარულსა და ყურადღებას არ გამოვიჩინოთ, ბუნებრივია, საკუთარ თავს ისინიც უმნიშვნელოდ ჩათვლიან. გამომდინარე აქედან, როგორ მომავალს უნდა ველოდოთ ბავშვებისგან, რომლებიც საჭირო ყურადღებისა და სიყვარულისგან შორს აღიზრდებიან? განა შესაძლებელია, რომ ასეთი ბავშვები მმართველის რანგში აღმოჩნდნენ? განა შეიძლება, რომ ისინი გახდნენ ისეთი მომავალი თაობა, რომელიც ცხოვრებაში სულ სიკეთეს გააკეთებს და თავის სიცოცხლესაც ამ სამართლიან გზას მიუძღვნის?

ისმის კითხვა: რატომ არიან ისლამის ზოგიერთი ქვეყნები დაჩაგრული და დაუძლურებული? კითხვა მართლაც სამწუხაროა, ნამდვილად, ამის უამრავი მიზეზი არსებობს. ეს ყველაფე-

რი ჩვენი რწმენის ცოდნის სისუსტესთანაა დაკავშირებული. თუმცა არსებობს კიდევ ერთი სინამდვილე, ეს ბავშვებისადმი მიმართებაში ჩვენი, ჯანსაღი ურთიერთობის არარსებობის საკითხი და მათდამი საჭირო ინტენსიური ყურადღების მიუქცევლობაა. მოდი ასეთი რამ გავაკეთოთ: ვნებების სარკეში ჩავიხედოთ და საკუთარი თავი გავაანალიზოთ. არა შეცდომების დაფარვის, არამედ მათი გამოსწორების გზას დავადგეთ. უზენაესი ალლაჰის ბრძანების: **„თქვენ, რომელთაც ირწმუნეთ! საკუთარი თავი და ოჯახი დაიცავით ცეცხლისგან, რომლის სანვაგი ადამიანები და ქვებია“**. (სურა თაჰრიმი, აიათი 6)

აღნიშნული წმინდა აიათის წამითაც დავინყება, დიდი დანაკარგის მიზეზი გახდება. ეს ბრძანება, თავდაპირველად, საკუთარ თავს, შემდეგ კი ირგვლივ მყოფთ ხშირად შევახსენოთ. პრინციპში არავინ არის ისეთი, რომ არ იცოდეს, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია ბავშვის აღზრდა. თუნდაც ყველა ჩვენგანი ცოდნის დონით განვსხვავდებოდეთ, თითოეული ჩვენგანი ბავშვებთან ერთად ვცხოვრობთ და სწორ თუ მცდარ ქცევებს აშკარად ვამჟღავნებთ. დროდადრო უამრავ ჩვენგანს ბავშვების ქცევების გამო თავგზა ებნევა და გამოუვალ სიტუაციაში ვარდება.

ყოველთვის, როცა აღმზრდელობასთან დაკავშირებულ წყაროებს გადავხედავ, ვგრძნობ, რომ თავდაპირველად, სანიმუშო, განონას-

წორებული, ჯანსაღი და გულწრფელი მორწმუნეები თავად ჩვენ, უფროსები უნდა ვიყოთ. საუკეთესო ზნეობა კეთილ ადამიანებთან ურთიერთობით მოიპოვება. ზნეობის კრიტერიუმები მდგრადია, გამომდინარე აქედან, ადამიანი ძლიერია, თუ იგი საუკეთესო ზნეობის პატრონია. ერთ-ერთი პედაგოგი ამბობს: „თუ გინდათ რომ მოსწავლის ნდობა მოიპოვოთ, ისეთი ღირსეული ადამიანობა უნდა აჩვენოთ, რომ მისი პატივისცემა და თქვენდამი აღფრთოვანება დაიმსახუროთ. ეს მხოლოდ, ჭეშმარიტებისკენ შეუჩერებელი სვლით გახდება შესაძლებელი. მოსწავლის წარმატება, მხოლოდ აღმზრდელის წინსვლით იქნება შესაძლებელი.“

ბავშვებთან ურთიერთობის პრინციპები

ახალი ეპოქის პირისპირ ვდგავართ. სკოლის პერიოდი, სკოლის გარემო... 0-6 წლამდე ასაკი, როგორც ასეთი, პასიური სწავლებისა და შემეცნების ხანაა. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ვიცით, რომ ქვაზე წერის ეპოქა უკან გვაქვს მოტოვებული, თუმცა ათი წლის ასაკამდე იგი თავის ზეგავლენას მეტწილად ინარჩუნებს და პასიური ათვისების პერიოდი ისევ გრძელდება. თუკი ბავშვს სკოლის დაწყების დღიდან სწორ და ჯანსაღ მიმართულებას მივცემთ, ეს მას მთელი ცხოვრება სწორი მიმართულებით სვლაში დაეხმარება. როგორი ურთიერთობა უნდა გვქონდეს ბავშვებთან, რომლებმაც, ჯერ კიდევ, გუშინ შეაბიჯეს სკოლაში ან რომლებმაც უკვე გასულ წლებში მიაღწიეს ამ ასაკს? ამ საკითხთან დაკავშირებით სპეციალისტების მოსაზრებები შემდეგნაირია:

1. უპირველს ყოვლისა, მშობლები არ უნდა იყვნენ ზედმეტად პრეტენზიულნი და იდეალისტები. მშობლების უმრავლესობას სწამს, რომ მათი შვილები განსხვავებულები არიან და გამომდინარე აქედან, მათ სხვაგვარად ეპყრობიან. მშობლებმა უნდა გაითავისონ, რომ მათი შვილები სხვისი ბავშვებისგან არაფრით გამოირჩევიან. ყოველი ბავშვი, ნაიქცევა, ადგება, გაილახება, იტირებს, ითამაშებს, ერთი სიტყვით, ასაკის საფეხურების მიხედვით რაც უნდა გაიაროს, იმას აუცილებლად გაივლის.

შესაძლებელია, მშობლებმა ბავშვის აღზრდის სწორი მეთოდები იცოდნენ და ამასთან ერთად, მთელი სიფაქიზით ასრულებდნენ კიდევ. თუმცა შედეგს მაინც უზენაესი ალლაჰისგან უნდა დაელოდონ. თუ რაიმე მიღწეული სიკეთე არსებობს, ეს ყველაფერი ყოვლისშემძლე ალლაჰის ნყალობაა. მშობლების ვალია, მიზარებული ამანათის ანუ შვილების საუკეთესოდ სწავლა-აღზრდისთვის ზრუნვა.

რჩევები იმის შესახებ, რომ, თუკი ბავშვი გაკვეთილებს სისტემატიურად მოამზადებს და მასწავლებელსაც ყურადღებით მოუსმენს, სასარგებლო იქნება. ყურადღება უნდა მიექცეს დასახულ მიზანს. ბავშვის უნარის წინ წამოწევაც კი საკამრისი იქნება. პირველხარისხოვანი როლების დაკისრებამ და მიზნების დასახვამ ყველა ბავშვისთვის შესაძლებელია, სახარბიელო შედეგი არ გამოიღოს.

2. ბავშვი ფსიქოლოგიურად სასკოლოდ

უნდა იყოს მომზადებული. გამომდინარე აქედან, თუკი ბავშვს სკოლას მთელი მისი სილამაზით ავუხსნით და ამაში მასაც დავიხმარებთ, იგი სკოლისთვის ფსიქოლოგიურად მზად იქნება.

3. შეიძლება ითქვას, რომ ბავშვს სახლში გამოცდები არ უტარდება, თუმცა გარკვეული წესების დაცვას ვავალებთ. ამიტომაც, ტკბილი ენით ბევრჯერ უნდა ავუხსნათ, რომ სკოლას თავისი წესები გააჩნია და აუცილებელია მასზე მორჩილება.

4. მასწავლებლისა და თანაკლასელების მიმართ კარგად მოქცევისკენ უნდა მოვუწოდოთ და ვეცადოთ, შევაყვაროთ ისინი.

5. აუცილებელია, ბავშვებთან ჯანსაღი ურთიერთობის დამყარება. ეს მათი გრძნობების გაგება და გაზიარებაა. თუკი მშობლები ბავშვის გრძნობების გაგებისა და გაზიარების სფეროში წარმატებული ვერ იქნებიან, ის იფიქრებს, მშობლებს ჩემი არ ესმით ან არ გაეგებათო და ამიტომაც შეეცდება თავდაპირველად, ნაწილობრივ მაინც, თავი შორს დაიჭიროს. ამ საკითხთან დაკავშირებით ერთ-ერთი აღმზრდელი პედაგოგი გვირჩევს:

ბავშვებთან ურთიერთობა შესაძლებელია „თანაგრძნობით“. თუ შევძლებთ, რომ ბავშვებს თანავუგრძნოთ, გულებს შორის კავშირი დამყარდება.

ადვილია პოზიტიური გრძნობების ახსნა და

გაზიარება. ეს ბედნიერებას ანიჭებს ადამიანს. მაგრამ, ამავე დროს, ნეგატიური გრძნობების გამოხატვა ძნელია. მაგალითად : „ფული დავკარგე, დაბალი ნიშანი მივიღე, ველოსიპედით ერთ-ერთ ბავშვს დავეჯახე, სულ არ მინდა მეცადინეობა“ და ასე შემდეგ. ასეთი სახის უარყოფითი შემთხვევების დროს, მშობლები პირდაპირ რჩევა-დარიგებას მიმართავენ და თან ბრაზმორეულები არიან. ამის შემდეგ ბავშვი შეეცდება ასეთი შემთხვევების მოყოლაზე უარი თქვას. ბავშვსა და მშობელს შორის კედელი აღიმართება და კავშირი განწყდება. შემდეგ კი მშობლები მოთქმას დაიწყებენ: „ჩემი საერთოდ არ ესმის, რასაც ვეუბნები არ მიჯერებს“ და. ა. შ.

ბავშვებთან ურთიერთკავშირის დამყარების გზა ერთია, მათ როგორც პოზიტიური ასევე ნეგატიური ვითარებების დროს გვერდით უნდა ვაგრძნობინოთ თავი. როცა ბავშვი იტყვის, „სულ არ მინდა მეცადინეობაო“ გვერდით უნდა დავისვათ და ავუხსნათ, რომ მისი გესმით, დროდადრო ადამიანს მეცადინეობის სურვილი უსუსტდება და ბევრჯერ ანალოგიური რაღაც თქვენც გემართებათ. თანაგრძნობის გამოხატვის შემდეგ მიზეზი უნდა გამოვკითხოთ და გამოსავლის პოვნაში უნდა დავეხმაროთ.

თუკი მშობლები ამ წარმატებას ვერ მიაღწევენ, ბავშვებთან მეგობრულ ურთიერთობის დამყარებას ვერ მოახერხებენ. მეგობარი მეგობარს არ დაადანაშაულებს, რასაც მოყვება

მოუსმენს და უფრო მეტი მის გრძნობებს გაიზიარებს.

გამომდინარე აქედან, ბავშვებთან ჯანსაღი ურთიერთობისთვის მათთან ურთიერთთანაგრძნობის უზრუნველყოფა აუცილებელია.

6. ბავშვის მიმართ პატივისცემა: ბავშვს აქვს უფლება რომ მას გულისხმიერად მოექცნენ. თუკი მას უპატივისმცემლოდ მოექცევიტ, ისიც სხვების მიმართ ასეთი იქნება. სკოლაში წასული ბავშვის მიმართ პატივისცემა, სკოლიდან უკან დაბრუნების დროს სახლში დალოდებაა. როდესაც სახლში დაბრუნდება, მომლიმარი სახით უნდა მიუჯდე და მის დარდს თუ სიხარულს მოუსმინო. მისი გრძნობების გაგებაა მნიშვნელოვანი. მშობელმა შვილს სწორი მიმართულება უნდა მისცეს.

7. ბავშვის სულის საზრდო სიყვარულია. მის მიმართ გამოჩენილი სიყვარული ბუნებრივია. იმისთვის, რომ პრობლემების პირისპირ არ აღმოვჩნდეთ, საზღვრები უნდა ვიცოდეთ.

ოჯახში ნევრების ურთიერთშორის პატივისცემა

იმ ოჯახში არსებული კლიმატი, რომელიც საზოგადოების ყველაზე მცირე ერთეულია, მის თითოეულ ნევრზე მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს. იმ ოჯახში, სადაც ურთიერთნდობა, სიყვარული და პატივისცემა ღრმად აქვთ გათავისებული, ნამდვილი ბედნიერების შუქურა მუდამ იკაშკაშებს.

ოჯახური ცხოვრება, ურთიერთსიყვარულზე, ნდობასა და გაგებაზეა დაფუძნებული. ის ოჯახი, სადაც მშობლებს შორის ჯანსაღი ურთიერთობა სუფევს, ბავშვის აღზრდაში უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობს. მაგრამ, ცხოვრებას რას მოუხერხებ, იგი ხომ იმ მოულოდნელობებითაა სავსე, რომლებიც ჯაჭვის რგოლებივით უწყვეტად მიჰყვება ერთმანეთს. თუკი ოჯახის

შემქმნელი ნყვილები, დასხდებიან და ამა თუ იმ პრობლემას ერთად განიხილავენ, ბედნიერებას სისრულეში მოიყვანენ, უზენაესი ალლაჰის მიერ ბოძებული სიყვარულის ნყალობით ოჯახს ძალას, ძლიერებას შეჰმატებენ და მის საძირკველს უფრო გაამყარებენ. ასეთ ოჯახისთვის პრობლემის სიდიდეს არსებითი მნიშვნელობა არ აქვს, ისინი ასეთ დროსაც კი ერთმანეთს არ დაადანაშაულებენ.

მშობლებისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი და საპასუხისმგებლო მოვალეობა სულიერად და ფიზიკურად ბავშვების ჯანსაღი აღზრდა-განვითარებაა. ისინი ვალდებული არიან, ოჯახში ბავშვების აღზრდისთვის სათანადო გარემოს შექმნა უზრუნველჰყონ. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, სპეციალისტები ასე გვაფრთხილებენ: **მამის მიერ შვილისთვის გაკეთებული ყველაზე დიდი სიკეთე, ბავშვის დედის დაფასება და მისდამი პატივისცემაა.**

მამის მიერ, ბავშვის დედის მიმართ გამოყენებული დამამცირებელი სიტყვები და ქცევები, დედის მიმართ პატივისცემის გრძნობებს შეამცირებს. მსგავსი საქციელის რამდენჯერმე განმეორებამ კი შესაძლებელია, ღირსებადაკნინებული დედის სახე წარმოგვიდგინოს. ეს ის სამწუხარო შედეგია, რომელსაც საკუთარ თავს არცერთი ჩვენგანი არ ვუსურვებთ. ასეთი ვითარება კი ოჯახური აყალ-მაცალის მომასწავებელია. ბავშვის თვალწინ, თავი უნდა ავარიდოთ იმ ადამიანების შეურაცხყოფას, დამცირებას

და შეუფერებელი სიტყვებით მოხსენიებას, რომლებიც მათი ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილი არიან. თუნდაც დანაშაულს სჩადიდეს, დედას ბავშვის თანდასწრებით ამის შესახებ არ უნდა ველაპარაკოთ და საამისოდ ისეთი დრო და ადგილი გამოვნახოთ, სადაც ბავშვები არ იქნებიან. ვფიქრობ, ასე მოქცევა ნამდვილად დიდ როლს ითამაშებს ჯანსაღი მომავალი თაობის აღზრდაში.

„დედის მიერ შვილისთვის გაკეთებული ყველაზე დიდი სიკეთე, ბავშვის მამის დაფასება და მისდამი პატივისცემაა.“ ბებია-ბაბუის მხრიდან შვილიშვილების მიმართ გამოჩენილი ყველაზე დიდი სიკეთე კი რძლის, ან სიძის ანუ ბავშვის მშობლებისადმი კეთილი დამოკიდებულებაა. უმჯობესია გაჩუმდნენ და ბავშვების წინაშე, მათზე ცუდი არ თქვან. უკეთესია, მოითმინონ და მაშინ, როცა ბავშვები არ იქნებიან, დასხდნენ და შეცდომების შესახებ მეგობრულად ისაუბრონ. ახალგაზრდებმა უფროსების კეთილი და ლამაზი ყოფა-ქცევებისგან მაგალითი უნდა აიღონ.

„დედ-მამის მიერ შვილებისთვის გაკეთებული ყველაზე დიდი სიკეთე, ოჯახში უფროსების, ბებია-ბაბუის, მამიდის, დედის მიმართ გამოჩენილი პატივისცემა და კარგი ურთიერთობაა.“

გარდა ამისა, მშობლებმა და-ძმებს შორის ურთიერთობასაც დიდი ყურადღება უნდა მიაქციონ, მათ მიმართ თანასწორობა და სიყვარული

გამოიჩინონ. ამ შემთხვევაში ადვილი გახდება მათში პატივიცემის გრძნობის ჩანერგვა. ეს კი ოჯახის საშინაო ურთიერთობას საკმაოდ გააძვილებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, უმცროსი შვილების წინაშე, უფროსი შვილების გაკიცხვა, ოჯახში დაუსრულებელი აყალ-მაყალის მსგავს ნეგატიურ გარემოს შექმნის.

— **„დედ-მამის მხრიდან შვილისადმი გამოჩენილი უდიდესი სიკეთე, შვილის მასწავლებლის მიმართ გამოჩენილი კეთილი დამოკიდებულება და პატივისცემა.“**

ამასთან მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მშობლებმა ბავშვიერთობლივად და შეთანხმებულად აღზარდონ. მაშინ, როცა ბავშვი დანაშაულს სჩადის და ოჯახის ერთი წევრი მას ფიზიკურად სჯის, ხოლო მეორე „ვაიმე, შვილო შენ ვინ გცემაო“ ეუბნება და გულში იკრავს, ასეთი საქციელი საყვარელი ბავშვის ფსიქოლოგიაზე ნეგატიურ კვალს ტოვებს. გარდა ამისა, ოჯახის წევრების მიერ ერთმანეთის მიმართ მოყენებული უხეში და უხამსი სიტყვები ბავშვის ფსიქიკაზე ასევე ცუდად მოქმედებებს. ზურგს უკან ლაპარაკი კი ბავშვის ვრცელი, შინაგანი სამყაროს შევიწროებას გამოიწვევს, რითაც მას ვერანაირ სარგებელს ვერ მოვუტანთ.

ერთი სიტყვით, ენის მიტან-მოტანა რელიგიურადაც ჰარამია. არ აქვს მნიშვნელობა ეს, ცოლ-ქმარს შორის იქნება თუ ნათესავებს შორის. უზენაესი ალლაჰი, ადამიანის შეფასების უფლებას არავის აძლევს. ყოველ ადა-

მიანს საკუთარი თავისთვის სიკეთის კეთებას უბრძანებს. ვინმეს მიმართ ცუდი დამოკიდებულება კარგით უნდა შეიცვალოს. ბავშვებს უნდა მოვუყვებთ იმ სიკეთის შესახებ, რაც გარშემომყოფებმა გაგვიკეთეს. დაუშვებელია, ნებისმიერ ადამიანს, - ვინც უნდა იყოს ეს, დიდი თუ პატარა, ჩვენი შვილი, ძმა თუ და - საზოგადოების თანდასწრებით დანაშაული სახეში მივახალოთ. წმინდა შუამავლის შემდეგი ხადისი გავიხსენოთ: **„მას, ვინც მორწმუნის ნაკლს დაფარავს, განკითხვის დღეს ალლაჰი ნაკლს დაუფარავს.“** (ებუ დავუდ ეღებ 68)

იმ ოჯახში აღზრდილი ბავშვები, რომელშიც აღმზრდელობის სფეროში ერთობა და ურთიერთპატივისცემა არის დაცული, სკოლის, საზოგადოების ცხოვრებაში ადვილად შეძლებენ ჯანსაღი ურთიერთობის დამყარებას. ის ბავშვები, რომლებიც ოჯახში სათანადოდ არ არიან აღზრდილები, სკოლაში მასწავლებელსაც პრობლემას უქმნიან. როდესაც პრობლემურ ბავშვებთან დაკავშირებით გამოკვლევები ტარდება, ნათელი ხდება, რომ ამის მიზეზი, მშობლების მიერ აღზრდის არაჯანსაღი მეთოდების გამოყენებაში მდგომარეობს. მაგრამ თუკი ოჯახი ბავშვს საჭიროების მიხედვით აღზრდის, იგი სანიშნოდ ადამიანად გაიზრდება. სწორედ იმისათვის, რომ ერმა იცოცხლოს და გამრავლდეს, უმთავრესი და გარდაუვალი ელემენტი ისევე ჯანსაღი ოჯახია.

ნუ დავივიწყებთ, რომ ბავშვი სწავლობს

იმას, რასაც ხედავს. შეგვიძლია, გამოვიყენოთ ცოდნა, კონტროლი გავუწიოთ გრძნობებს. მხოლოდ ასე შევძლებთ ჯანსაღი ურთიერთობის დამყარებას. უზენაესი ალლაჰი ყოფილიყოს დამხმარე ამ მეტად რთული საქმის წარმატებით შესრულებაში.

ბავშვის სოციალურობა

უდავოა, რომ სიტყვა, „ინდივიდუალობა“ ანუ „პიროვნულობა“ თანამედროვე ფსიქოლოგიაში გამოიყენება როგორც ტერმინი. აღნიშნული სიტყვა, მეცნიერული თვალსაზრისით, ძალიან ბევრ რამეს შეიცავს, თუმცა აქ გვხვდება, როგორც შემაჯამებელი აზრი.

ბავშვის აღზრდის უმთავრესი მიზანი, მისი სწორი ცოდნით შემკობა და წარჩინებულ ადამიანად ჩამოყალიბებაა. რაც ნიშნავს იმას, რომ იგი უნდა იყოს მშვიდი და გარშემომყოფ საზოგადოებასთან შეძლოს ჯანსაღი და განონასწორებული ურთიერთობის დამყარება. იმისათვის, რომ ადამიანი განონასწორებულ პიროვნებად ჩამოყალიბდეს, საჭიროა, ასაკის გარკვეული საფეხურები გადალახოს.

როდესაც თანამედროვე ოჯახზე მეცნიერულ გამოკვლევებს ვაწარმოებთ, მრავალშვილიანი ოჯახების სიმცირე აშკარად შესამჩნევი ხდება. მაგრამ თანამედროვე ოჯახში არის კიდევ ერთი უდაო სინამდვილე, რაც ბავშვის სოციალურობასთან დაკავშირებულ სერიოზულ პრობლემებში აისახება.

თუმცა ბავშვი პატარაობიდანვე საზოგადოებრივ წყობას უნდა შეეჩვიოს. ისინი უნდა ცხოვრობდნენ სწორი ზნე-ჩვეულებებითა და სოციალური ფასეულობებით მოცულ გარემოში, რათა, როგორც საკუთარ თავთან, ასევე ირგვლივ მყოფებთან მშვიდი და საუკეთესო ურთიერთობის დამყარება შეძლონ.

სოციალურობა, ფიზიოლოგიური და ფსიქოლოგიური მოთხოვნილებების განონასწორებულობას ექვემდებარება. ბავშვი, რომელსაც, პატარაობიდან მოყოლებული, საზოგადოებაში ხშირი ურთიერთობა აქვს, იძენს სოციალურობას, რაც მისთვის ძვირფასი და მნიშვნელოვანი შენაძენია.

სოციალურობა ბავშვის მიერ გარემოს გაცნობით იწყება და ადამიანებთან ყოფნით სრულყოფილ ფორმას იძენს. მშობელი ვალდებულია, თანატოლებთან ბავშვის ურთიერთობა უზრუნველყოს. თუნდაც ნუ ილაპარაკებენ, ჩვენ მათ ურთიერთობებს მათი მიმიკებითა და გრძობებით გავიგებთ. ზოგჯერ იტირებენ, ზოგჯერ იცინებენ, ზოგი ბავშვი გასცემს, ზოგი კი თანატოლისთვის რაიმეს წართმევას შეეცდება. ყველაფერი ეს სოციალურობის საფეხურებია.

ზოგიერთი მშობელი საკუთარ თავს სხვებისგან განსხვავებულად წარმოიდგენს. ამიტომ არ ისურვებენ, რომ მათი შვილები ყველასთან მეგობრობდნენ და ამ მიზნით შვილებს სახლიდან გარეთ არ გაუშვებენ. მათ ლამაზ ტანსაცმელს ჩააცმევენ და სახლში თამაშს ურჩევენ.

მათ გასახარებლად კი ყოველთვის საუკეთესო და ძვირ სათამაშოებს უყიდიან ხოლმე. აქვე მინდა, ერთ თვალშისაცემ, ნამდვილ ამბავზე გიამბობთ: პატარა გოგონა ფანჯრიდან ეზოში მხიარულად მოთამაშე ბავშვებს უცქერდა. შეხალისდა, დედას გარეთ გასვლა და მათთან თამაშის ნება თხოვა, თუმცა დედამ პასუხი არ დააყოვნა და უთხრა: „ჩემო პატარავ, ისინი ბინძური ბავშვები არიან, ხოლო შენ სუფთა და კონტა გოგო ხარ, შენისთანები კი ასეთ ბინძურ ბავშვებთან არ თამაშობენ.“ ბავშვმა, რომელიც თანატოლების თამაშს სულ შორიდან უყურებდა, ამჯერად, დედას უთხრა: „დედა მეც მინდა ბინძური ბავშვი ვიყო.“

ბევრი მშობელი, იმისათვის რომ მათი შვილები სუფთად გაიზარდონ, მათ ქუჩაში არ უშვებენ. ამიტომაც შვილებს მხოლოდ გამორჩეულ ბავშვებთან ერთად თამაშის ნებას რთავენ. ბუნებრივია, სუფთა და ლამაზ გარემოში ბავშვების აღზრდა ყველასთვის მნიშვნელოვანია. უმრავლეს შემთხვევაში კეთილ ადამიანებთან ერთად ყოფნა, სასარგებლოა. მაგრამ უდავო და სამწუხარო ფაქტია, რომ საზოგადოებაში კარგთან ერთად ცუდი პირებიც არსებობენ.

სკოლის ასაკამდე მიღწევისა და იქ სიარულის დაწყების შემდეგ, იმ ბავშვს, რომელიც სუფთა გარემოში, წესიერ მეგობრებთან იზრდება და უარყოფითი ხასიათის მქონე პირებთან შეხება არ აქვს, მეგობრის შეძენა ძალიან გაუჭირდება. მის აზრებში შემდეგი უპასუხო კითხ-

ვები იწყებს ტრიალს: „ეს როგორი ბავშვია? ეს როგორი მასწავლებელია?“ და ა.შ. ბავშვი, რომელიც სულ ადამიანის ლამაზ მოდელს ხედავდა და ამას სკოლის გარემოში ველარ იხილავს, თავისთვის მიიყუჩება. მას სულითა და გულით მოუნდება ბავშვებში გარევა, მათთან ერთად თამაში და მხიარულება, თუმცა ამის გაკეთება გაუჭირდება. თუნდაც სკოლაში ზეფრიადოსანი იყოს და სწავლაში ბადალი არ ჰყავდეს, თუ ასეთ ბავშვს მეგობარი არ ეყოლება, იგი ბედნიერი ვერ იქნება.

გამომდინარე აქედან, ბავშვები ქუჩაში აუცილებლად უნდა გავიდნენ. შესაძლებელია, მათ იქ ყოფნისთვის განსაზღვრული დრო დავუნიშნოთ და მათთვის შეუმჩნეველად თვალყური ვადევნოთ. ქუჩაში მყოფი ბავშვებიც ამ საზოგადოების წევრები არიან. მათ სხვადასხვა პიროვნებები უნდა გაიცნონ, თუმცა ყველა მათგანის ქცევები არ უნდა გადაიღონ. თუკი ბავშვი გარეთ მიღებულ არასწორ ცოდნას, ოჯახში არ ირეკლავს, მის მეხსიერებაში ეს წარუშლელ ადგილს ვერ დაიკავებს.

ასეთ ბავშვებს ყველაფერთან ერთად კარგი ზნეობაც რომ ახასიათებდეთ, მომავლის არქიტექტორები და იმედის ვარსკვლავები იქნებიან.

ზემოაღნიშნული ცნობიერების საფუძველზე, შვილები, შეძლებისდაგვარად, როგორც თანატოლებთან, ასევე უფროსებთან ხშირად უნდა შევახვედროთ, მათთან საუბრის დროს დავისნ-

როთ და ურთიერთობას შევაჩვიოთ. უნდა ვიცოდეთ, მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ბავშვი ხელს გვიშლის და საუბრის აზრს ვერ ხვდება, მათ მიმართ გამოჩენილი ყველაზე დიდი უსამართლობაა. ბავშვებს ერთად ყოფნაში ხელი არასოდეს უნდა შევუშალოთ. ზოგიერთი ოჯახის უფროსი საჭიროდ არ მიიჩნევს, რომ პატარებს მოსული სტუმრებისთვის ათქმევინოს: „კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება“. თუმცა ეს სიტყვები პატარებთან საერთო ენის გამონახვის, პატივისცემის პირველი საფეხურია. იქნებ ამის შესახებ ბავშვებს არც დედები უყვებიან ხშირად. უფრო მეტიც ამ საკითხს ძველ წესჩვეულებად მიიჩნევენ და მასზე ყურადღებასაც კი არ ამახვილებენ. სინამდვილეში ეს ურთიერთობის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალებაა ისე, როგორც ამას უკეთილშობილესი მუჰამმედ შუამავალი აკეთებდა. იგი გზად შემხვედრ ყველა ბავშვს გულთბილად ესალმებოდა და უღიმოდა.

თუკი შვილები გვიყვარს, მათ ფიზიკური და ფსიქოლოგიური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებასთან ერთად, ადამიანებთან ურთიერთობის დამყარების საკითხშიც შეძლებისდაგვარად უნდა დავეხმაროთ. თუკი შვილები მართლა გვიყვარს და მათი მომავალი ნამდვილად გვაღელვებს, მოდით, ერთ-ერთი აღმზრდელი პედაგოგის მოხსენებას ყურადღება მივაქციოთ:

„ამხანაგური ურთიერთობა, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოთხოვნილებაა, რასაც ბავშ-

ვი ოჯახში ვერ იპოვის. ამხანაგის შექენა და მასთან ურთიერთობის შენარჩუნება გამოცდილებას საჭიროებს. ამ თვალსაზრისით, პიროვნების ინდივიდუალურ-ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას მისი მეგობრის მეშვეობით ადვილად შევისწავლით. მარტივად შეგვიძლია გავიგოთ იმ ადამიანის ფსიქოლოგიური მდგომარეობა, ვისაც მეგობარი არ ჰყავს.

ბევრი მშობელი, თანატოლებთან შვილის თამაშს ხელს უშლის. მათ ჰგონიათ, რომ შვილისთვის, დედაც, მამაც, და მეგობარიც თვითონ არიან. შვილთან ერთად, ჭამენ, საუბრობენ და სეირნობენ კიდეც. სხვადასხვა სახის სათამაშოებს უყიდიან და ყველაფერს იღონებენ იმისათვის, რომ ისინი თანატოლებთან სათამაშოდ არ გაუშვან. ბავშვი კი თანატოლების თამაშს ფანჯრიდან უყურებს. თუმცა გარკვეული დროის შემდეგ, როცა სასკოლო ასაკს მიაღწევს, არ ეცოდინება, თუ როგორ უნდა გამოიხატოს სხვა ბავშვებთან საერთო ენა და როგორ დაუმეგობრდეს მათ. ამიტომაც იგი სახლში ჯდომას ამჯობინებს...

ბევრი მშობელი კი პირიქით, შვილს მეგობრებთან ურთიერთობაში ხელს არ უშლის, თუმცა მას სულ თან დაყვება და მეგობრებსაც თავად ურჩევს. თავად განუსაზღვრავს თუ ვისთან უნდა ითამაშოს ბავშვმა და ვისთან არა. ხშირად რჩევა-დარიგებებს მისცემს და მეგობრებისგან მოსალოდნელ საფრთხეებს გაუზვიადებს. მათ მიმართ უნდობლობისკენ მოუწოდებს.

მართლაცდა ზედმეტადშევიწროებულიბავშვები მეგობრებთან ურთიერთობის საკითხში პასიურები ხდებიან. ისინი ხშირად მაყურებლის როლში ყოფნას ირჩევენ. ასეთი ბავშვი თანატოლებში გარეგანსა და მათთან ურთიერთობის დამყარებას საჩუქრების და პატივისცემის სანაცვლოდ შეეცდება. თუკი თავის თანატოლებთან საერთო ენას ვერ გამონახავს და მათთან მეგობრობას ვერ მიაღწევს, მაშინ გამოსავალს თავისზე უფრო პატარებთან ურთიერთობის დამყარებაში მოძებნის. ზოგი დაუცველი ბავშვი კი ერთი თანატოლის გარდა, არავისთან იმეგობრებს, უბრალო რამის გამო მასაც დაკარგავს და ბოლოს მარტოდმარტოდ აღმოჩნდება.

თუკი ბავშვი ოჯახში კარგად იქნება აღზრდილი, იმის ალბათობა, რომ ის ცუდი ხასიათის მქონე მეგობრებს აჰყვება, ძალიან მცირეა. ერთი სიტყვით, უმეგობრობა ცუდი მეგობრის ყოლაზე უფრო საშიშია.

ბავშვები მეგობრებს იმაზე უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ, ვიდრე მშობელი ბავშვს. უბედურია ბავშვი, რომელიც მეგობრებისგან განდევნილია.

წახალისება ნამაზისკენ

ყველა თქვენგანი დამეთანხმება, რომ ლამაზია ადამიანი, რომელიც კეთილი ქცევებით გამოირჩევა, ან კიდევ ისეთ ქცევით ნორმებს ითავისებს, როგორცაა წესიერება და კეთილზნეობრიობა. ეს ხომ ადამიანისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი შენაძენია.

როგორ ხდება ისეთი ქცევითი ნორმების ჩვენებად გათავისება, რომელსაც ადამიანის ნება-სურვილი ითვალისწინებს?

არც თუ ისე ადვილია, სულის ნება-სურვილზე სხეულის დამორჩილება, განსაკუთრებით ზრდასრული ადამიანებისთვის. ასაკობრივად, ჩვევების შექმნა გარკვეულ სიძნელეებს ექვემდებარება. საკმაოდ ძნელია, რომ მაშინ, როცა ზრდასრულია, ადამიანმა ხასიათი, ქცევები შეიცვალოს, შეცდომები მიატოვოს და ეს ყველაფერი პრაქტიკაშიც გაითავისოს.

იმისათვის, რომ ზრდასრულმა ადამიანებმა ცუდი ჩვევების დათმობა შეძლონ და სული აღ-

ზარდონ ძალიან ბევრი გარჯაა საჭირო. გამომდინარე იქიდან, რომ ნება-სურვილი ყოველთვის ძლიერი ვერ არის, ამასთან ერთად, ვნება და ეშმაკი ხელსაყრელ მომენტს ხელიდან არ უშვებენ, ადამიანები ძველი ჩვევების მორჩილნი რჩებიან. ეს მართლაც სამწუხარო მოვლენაა. აგრეთვე არსებობს სასიხარულო ფაქტი, რაც ბავშვებში ადვილად იდება ბუდეს და საკმაოდ იოლად მკვიდრდება. ეს უზენაესი ალლაჰის უდიდესი ნებაა, რომელიც ბავშვების ბუნებრივ ხასიათს უკავშირდება.

ბავშვები მაგალითს ყოველთვის უფროსებისგან იღებენ, რაც სწავლას მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს.

ბავშვებში იმ სასურველი ქცევის ნორმების ჩამოყალიბება, რომლებიც გვინდა რომ ჩვენ შვილებს ახასიათებდეთ, ცოტაოდენი ყურადღებითაც კი შესაძლებელია. თუკი ბავშვს, გარკვეულ ნორმებს დავუნესებთ და თვალყურს ვადევნებთ, ადვილად იქნება შესაძლებელი შევასწავლოთ ისეთი ქცევები, როგორიც გვსურს. მცდარია შემდეგი ფრაზა, რომელსაც ზოგიერთი მშობელი წარმოთქვამს ხოლმე: „თავი დავანებოთ, როცა გაიზრდება მაშინ თვითონ მიხვდება.“ ვინაიდან, როცა ზრდასრული გახდება, უკვე გვიანი იქნება მისთვის ბევრი რამის სწავლება.

თუ გვინდა, რომ, როდესაც ჩვენი შვილები გაიზრდებიან, საუკეთესონი იყვნენ, ამისათვის ისინი სათანადო ღირებულებებით უნდა შევამ-

კოთ. იმაზე ფიქრს, რომ „ როცა სრულწლოვანი გახდება, ნამაზს მაშინ ილოცავს, თუ არ ილოცა, მაშინ შევახსენებ“ სჯობს, როდესაც შვიდ წელს მიაღწევს, ბავშვი ნელა-ნელა შევაჩვიოთ ლოცვას და თანდათან მას სისტემატიური ხასიათი მივცეთ. ასე უფრო ადვილი გახდება მათთვის ნამაზის შესრულების შეყვარება. ბავშვი, რომელიც პატარაობიდანვე შეეჩვევა სამყოფელი ადგილის სუფთად დაცვას, ზრდასრულობის მიღწევის შემდეგაც ამას, ჩვეულებისამებრ, გააგრძელებს. როგორც პატარაობისას იყო, ის ზრდასრულიც იგივე დარჩება.

ბავშვები პატარაობიდანვე უნდა შევაჩვიოთ უფროსების დაჯერებასა და მომსახურებას. თუკი ბავშვებში რაიმე შეცდომას შევნიშნავთ, ძნელი არ იქნება იმის დანახვა, რომ ამის მიზეზი თავად ჩვენ ვართ, ვინაიდან ბავშვები, სამწუხაროდ, დანაშაულს იმიტომ სჩადიან, რომ ჩვენ მათთვის სათანადოდ სამაგალითონი არ ვართ, ან კიდევ აღზრდის დროს შეცდომებს ვუშვებთ.

თუკი ისევ ნამაზის საკითხს დავუბრუნდებით...

აუცილებელია ბავშვს გარკვეული ნორმები დაუწესოთ, გავახაროთ და თვალყური ვადევნოთ. ისინი უკეთილშობილესი შუამავლის ბრძანებისამებრ, შვიდი წლის ასაკიდან ნამაზის ლოცვას უნდა შევაჩვიოთ. თუმცა ამ პერიოდში ნუ მოვიწოდებთ იმას, რომ მათ სრულფასოვანი ნამაზი ილოცონ. მათ ზოგადად ვესაუბროთ ნამაზის შესახებ, ავუხსნათ, რომ მუსლიმი ადა-

მიანის ცხოვრებაში ამ ღვთისმსახურებას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. აზროვნებაში მათ შემდეგი ფიქრი უნდა ჩავუსახოთ: „მეც ვარ ვალდებული ნამაზი ვილოცო, უზენაესი გამჩენის წინაშე მეც უნდა დავდგე.“ ისინი უნდა შევაჩვიოთ ლოცვას და ამავდროულად ღვთის წინაშე დოგმა გავუადვილოთ. ნამაზით ისინი იმდენად უნდა გავათვითცნობიეროთ, რომ, როდესაც ეზანის ხმას გაიგონებენ, ან როცა ლოცვის დრო მოვა, შეხსენების გარეშე სალოცავად მოემზადონ. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, პატარებისგან ნამაზის სრულფასოვნად ლოცვას მაშინვე არ უნდა ველოდოთ.

მშობლის მიერ მონესრიგე- ბული შვილები

არსებობს მრავალფეროვანი ვარდები და ყვავილები, რომელთა ცქერითა და სურნელებით ვერ დატკბები. როდესაც ისინი ჭკნებიან, გულებში ღრმა ნაკვალევს ტოვებენ. ადამიანის გამრჯეხელიც მათ დასაცავად ირჯება. იმისათვის, რომ ყვავილებმა სიცოცხლე შეძლონ, მათ წყალს ვასხამთ, მზეზე საჭირო დროზე დიდხანს არ ვაჩერებთ, მინას ვუფხვიერებთ და.ა.შ.

ყოველივე ამას მხოლოდ იმისთვის ვაკეთებთ, რომ მათში გაშლილ ყვავილებს, გასაფურჩქნ კვირტებს ვხედავდეთ, ისინი ხომ სულ სილამაზესა და სასიამოვნო სურნელებას აფრქვევენ.

ოჯახებში გაშლილი კვირტები კი ჩვენი შვილები არიან. ისევე, როგორც გვსურს, რომ ბაღში გაშლილი ვარდები, სულ ახალი, კოხტა და სხვადასხვაგვარი იყოს, ასევე გვინდა, შვილებ-

ბიც ფაქიზი, უცოდველი, ლამაზი და ჭკვიანები აღვზარდოთ. ამიტომაც ისლამი მას „ხეირიანი შვილის“ სახელს უწოდებს. გამომდინარე აქედან, ყველა ჩვენგანის გულებში „ხეირიანი შვილის“ იმედი არ იკარგება. ჩვენი ვედრებები და ყოველგვარი გარჯაც აგრეთვე მათკენ არის მიმართული.

დააკვირდით, როგორ იზრდებიან ისინი ყოველ დღეს, ჩვენგან, გარშემომყოფებისა და სკოლისგან რაღაცეებს სწავლობენ და ითვისებენ. ისინი ჯერ კიდევ გუშინ დაიბადნენ, პანანინა თვალები და ხელები ჰქონდათ, თუმცა დღეს უკვე 6 თუ 7 წლის ხდებიან და ხვალ სკოლის კარებს უნდა მიაშურონ. უკეთილშობილესი შუამავლის ბრძანებისამებრ, ისინი უკვე თქვენთან ერთად ნამაზზე დგომას შეაჩვიეთ, აბდესის აღება და ყურანის რამდენიმე სურაც ასწავლეთ. ალბათ, თქვენც გრძნობთ, თუ რაოდენ სასიამოვნოა, როცა ხედავთ, რომ პატარა ხელებაპრობილი გამჩენს ევედრება, რა თქმა უნდა, გასურთ, რომ ისინი ალლაჰს თქვენთვისაც ევედრებოდნენ.

მადლობა გამჩენს, ისინი სწრაფად იზრდებიან. ზოგი მცირეწლოვანი, ზოგიც კი უკვე ზრდასრული და მოწიფებულია. სადაცაა ცხოვრებას დამოუკიდებლად გაუძღვებიან. სწორედ ამ პერიოდში ვალდებულნი ვართ, მათი გიდობა ღირსეულად შევასრულოთ. აქვე მინდა შეგახსენოთ ფრაზა, რომელიც შემდგომში სინანულს უკავშირდება: „ნეტავ ჩემთვისაც თავის დროზე

აეხსნათ ეს ყველაფერი.“ ეს თვისება კი ისლამში „მშობლის მონქსრიგებულებით“ არის ცნობილი.

გარშემო ვხედავთ ადამიანებს, რომლებიც ხანდაზმულები არიან და თმებიც გათეთრებულია. ესენი ჩვენი დედები, ბებიები და ბაბუები გახლავთ.

ისინი „შვილოთი“ მოგვმართავენ და გვეუბნებიან: „მადლობას ვწირავ გამჩენს, იმისათვის, რომ მას შემდეგ, რაც ზრდასრულობის ასაკს მივალწიე, ნამაზი არ გამომიტოვებია. ხომ ლამაზია ასე ცხოვრება? ნეტავ, ჩვენთვისაც თავის დროზე აეხსნათ ყველაფერი“.

დღეს, თითქმის, ყოველი ჩვენგანი მშობელია. ხომ შეგვიძლია, სანამ მონიფებულობის ასაკს მიაღწევდნენ, შვილები მუხლებზე დავისვათ, ნამაზის სილამაზესა და მნიშვნელობაზე ვესაუბროთ.

დაე, ვიყოთ ის დედ-მამა, რომლებიც შვილებს კეთილზნეობრივ და ღვთისმორჩილ ადამიანებად აღზრდიან. ისე ავღზარდოთ ჩვენი შვილების გული, რომ ეზანის ხმასა და ნამაზის დროს დიდი ენთუზიაზმით დაელოდონ. მართლაც, რაოდენ დიდი ბედნიერებაა, ისეთი შვილის ყოლა, რომელსაც გამჩენის წინაშე ნამაზზე წარსდგომა ენატრება. ეს ბედნიერება და სიხარული ამქვეყნად არ დასრულდება მაშინაც კი, როდესაც ჩვენი სხეულები მიწას შეერევა, ჩვენი ლამაზი შვილები, მკურნალი მალამოსავით, ვედრებებით გვიპოვნიან.

გახსოვდეთ, დაგვიანებული წუთიც კი დიდი დანაკარგია. ამიტომაც, რაც შეიძლება დროზე ვასწავლოთ და ავუხსნათ მათ ნამაზის სილამაზე, მუსლიმი ადამიანის ცხოვრებაში მისი როლი და მნიშვნელობა.

წიგნის გამო წამოჭრილი ჩხუბი

ერთ მშვენიერ დღეს, როდესაც საშინაო საქმეებს მოვრჩი, ვიფიქრე ცოტა ყურანს წავიკითხავ მეთქი. ამ დროს, ბავშვები თავისთვის სათამაშოებით ლამაზად ერთობოდნენ. მეც ავიღე ყურანი და დაბალი ხმით კითხვა დავიწყე. ცოტა ხნის შემდეგ აიშე ჩემთან მოვიდა და ყურანის წართმევა შეეცადა.

„მისმინე შვილო, ეს წმინდა ყურანია, შიგნით ნაწერებია, ეს არ არის სათამაშო ჩიტი, ყვავილი ან ბურთი. ეს საკითხავი და საკოცნელი წიგნია. ახლა მე ვკითხულობ, როცა გაიზრდები, ღვთის ნებით, შენც წაიკითხავ. მაგრამ ჯერ პატარა ხარ, მოდი, ახლა შენც ჩემსავით აკოცე და მიდი ისევ სათამაშოებით გაერთე“.

აიშემაც აკოცა ყურანს და მინდოდა წმინდა წიგნი მაშინვე გამომერთმია, თუმცა ის თხოვნას ისევ აგრძელებდა. როცა ნახა, რომ მიცემას არ მინდოდა, ტირილნარევ ხმას აუმაღლა. მისი გაჩუმება და გულის მოგება მინდოდა. ამისათვის სხვა ნახატებიანი წიგნები, ჟურნალები და

სურათები მივუტანე.

ნახატებს ვაჩვენებ და ვეუბნები: „აიშე ჩიტის ბარტყებს შეხედე, ნისკარტები დაულიათ და ცდილობენ დედა ჩიტის მოტანილი საკვები მიიროთვან“.

არც ამან გამოიღო დადებითი შედეგი. მან ტირილი ისევ განაგრძო და ყურანის ალების სურვილს არ იშლიდა.

-აიშე შეხედე კარადაში რა გვაქვს! თხილს და ყურძენს მოგიტან, ნახე რა ლამაზია, მოდი ერთად მივიროთვათ. აბა, ერთი მიიროთვი, მეორეს მე შევჭამ...“

მაგრამ ისევ არ დაადგა საშველი. აიშეს თვალები ისევ ყურანისკენ აქვს მიპყრობილი და მოთქმას აგრძელებს.

ვფიქრობ, მივცე ყურანი, მაგრამ ვშიშობ, ფეხებზე დაიდებს, ან ძირს დადებს, ან კიდევ მას სხვა წიგნებივით და ჟურნალებივით მოექცევა, ფურცლებს დაჭმუჭნის. მან ჯერ უნდა ისწავლოს, რომ ყურანი სხვა წიგნებისგან განსხვავდება. ველარ ვხვდები, იგი როგორ გავაჩუმო, თუმცა ვერც მის ტირილს ვეგუები.

-აიშე! აიშე! ნახე ჩიტი მოფრენილა-მეთქი ვუთხარი და თითი ჭერისკენ გავიშვირე.

აიშემ ირგვლივ მიმოიხედა და მკითხა:

-სად, სად არის ჩიტი?

ოთახის ყველა კუთხე ყურადღებით დაათვალიერა და ისევ მკითხა:

-დედიკო, სად არის ჩიტი?

ახლა უკვე თავი იმ ადამიანად ვიგრძენი, რომელმაც ხის ის ტოტი მოჭრა, რომელზედაც თავად იჯდა. ნეტავ, ჩასაჭიდ ტოტს ვიპოვიდე.

ის მეკითხება: „დედიკო სად არის ჩიტი?“

„ვაიმე, შვილო, ჩიტი გარეთ გაფრენილა. დიახ, დიახ გაფრინდა“.

ჩიტის ხილვის ინტერესით შეყრობილი გოგონას მოთქმა, ტყუილით გამონწვეული სიცარიელის გამო, ოთახს ხელახლა აყრუებს. იტიროს, დიახაც იტიროს, მოსმენის გარდა სხვა გამოსავალი აღარ დამრჩენია. ვიფიქრე, კარგ რამეს მოვიფიქრებ-მეთქი და პატარა გოგონას ტყუილი ვუთხარი. მართალია, რომ სიცრუე კარგი რამ არაა. მატყუარები არც ადამიანებს უყვართ და არც უზენაეს ალლაჰს. ალლაჰი მართლის მთქმელს უთუოდ დაეხმარება. ბავშვი რომ გაიზრდება, ჩემ სხვა სიტყვებსაც სიცრუედ ჩათვლის.

ამას სავალალო შედეგი მოჰყვება. საბრალოა დედა, რომლის სიტყვაც სიცრუეს შეიცავს და მისი ნდობა არ შეიძლება. დიახ, მტკიცე გადანყვეტილება მივიღე, სად და როგორ გარემოშიც უნდა ვიყო, ბავშვს ტყუილს აღარ ვეტყვი.

სინამდვილეში, ბავშვის გასახარებლად მივმართე ტყუილს, მისი გაცინება მინდოდა და ამან შედეგიც გამოიღო, მან ტირილი შეწყვიტა და გაიღიმა კიდევ. მაგრამ მე ისევ მცდარ გზაზე ვიდექი. დანაშაულის გამოსასყიდად სხვა

გზის ძებნას შევუდექი.

აიშეს ვუყურებ, ის თან მოწყენილი და თან დანალვლიანებული იყო. ორივენი სიცარიელეში ვგრძნობდით თავს, თუმცა დასაწყისს ვერცერთი ჩვენგანი ვერ ვიხსენებდით. მაგრამ ვფიქრობდი, რომ შესაძლებელი იყო ეს ყველაფერი სულ სხვაგვარად წარმართულიყო. მაგალითად:

„წამოდი შვილო, ორივემ ერთად აბდესი ავიღოთ, ეს ჩვენი გამჩენის, უზენაესი ალლაჰის ნიგნია. აბდესის გარეშე მასზე შეხება არ შეიძლება“.

ასეც მოვიქეცი, იგი სააბაზანოში წავიყვანე. ხელი, სახე, ფეხები დავბანე, ვედრებები ერთად ჩავიღიღინეთ. შემდეგ კი ოთახში მოვბრუნდით. მოვიტანე წმინდა ყურანი და პატარა მაგიდას მივუსხედით. აიშე ყოველ მოქმედებას დიდი სერიოზულობით ასრულებდა. შემდეგ გადავშალეთ ყურანის პირველი სურა – „ფათიჰას“ გვერდი, რომელიც მეტ-ნაკლებად ზეპირად იცოდა და კითხვა დავიწყეთ. პანანინა თითები ხაზზე დაადო და ყურადღებით აკვირდებოდა. ბაგეებს ჩემ მიერ წაკითხულ სიტყვებს აყოლებდა და ტუჩებს თავისებურად ამოძრავებდა. ნაცნობ სიტყვებზე ხმას უმაღლებდა, სხვა აიათებზე კი რალაცნაირად ჩურჩულებდა. როდესაც სურა „ფათიჰას“ კითხვას მოვრჩით, ყურანი ავიღეთ, ვაკოცეთ და თაროზე დავდეთ. პატარა აიშეს კმაყოფილებისგან თვალები უბრწყინავდა.

აიშეს სახეზე სიხარულის ღიმილი მოეფინა.

თითქოს, ასე ამბობდა: „მეც ნავიკითხე, მეც ნავიკითხეო.“

ვფიქრობ იმაზე, რაც მოხდა: „ბავშვი ყურანს მთხოვს, მე კი ვფიქრობ, იგი საჭიროებისამებრ არ მიუდგება მას. სანამ ხელში მას აიღებდეს, გარკვეულ წესებს უნდა შეეჩვიოს. ის მთხოვს, მე არ ვაძლევ, ის ტირის, მე თავს ვარიდებ. ბავშვის მტკიცე ნადილი ჩემზეც გადმოდის, ვერ ვფიქრობდი იმაზე, რომ სხვაგვარადაც შეიძლებოდა მოვექცეულიყავი. თუმცა სრულიად იოლია, ასწავლო ბავშვს, რომ ყურანი ყველა სხვა წიგნისგან განსხვავებულია და ამის ცოდნა სიყვარულში გადაიზარდოს. ნათქვამია: ბრაზს, ფიქრი წაიღებს. ბავშვთან ურთიერთობით ამ ყველაფერში უფრო კარგად გავერკვიე. ბავშვის აღზრდა ბრაზითა და მტკიცე სიჯიუტით ნამდვილად შეუძლებელია. დადებით შედეგს აღზრდაში მხოლოდ სიყვარული და მოფერება გამოიღებს.

სიბნელის შიში

ორი ქალიშვილი მყავს. მათ სალიჰა და ბეთული ჰქვიათ. სალიჰა ბეთულზე ორი წლით უფროსია, მაგრამ მისთვის სიბნელის შიში მნიშვნელოვან პრობლემას წამოადგენს. ამიტომაც, იგი დამით ერთი ოთახიდან მეორეში ვერ გადიოდა. თავის დას, ბეთულს ყოველთვის დახმარებას სთხოვდა. როცა ბეთული დის სისუსტეს მიხვდა, უფრო მეტად ინაზებოდა და სულ ახვეწნიებდა.

სახლში, ვახშამი მივირთვით და ჩვენთვის ვსაუბრობდით. ბავშვები საშინაო დავალებით იყვნენ დაკავებულნი. სალიჰამ მკითხა:

-დედიკო! დღეს სკოლაში წინსაფარი გამეხა, შეგიძლია დამიკერო?

-რა თქმა უნდა, შვილო, მიდი ნემსი და ძაფი მომიტანე და ახლავე დაგიკერავ.

ნემსი და ძაფი, მეორე ოთახში იყო. სალიჰა შეეყოყმანდა, ვინაიდან იმ ოთახში ბნელოდა. ახლა მასში შიშის წუთები იწყებოდა.

რას იზამს? ალბათ, ისევ ბეთულს სთხოვს დახმარებას.

-ბეთულ, ნამოდი, მეორე ოთახში გამყევი, ნემსს და ძაფს ავიღებ და უკან დავბრუნდეთ.

-შენ თვითონ შედი, ვერ ხედავ, რომ მე დავა-
ლებას ვწერ?

-მიიდი რა ბეთულ, გთხოვ, გამომყევი.

-შენ თვითონ, მარტო რატომ არ მიდიხარ, მე, ხომ მარტო შემიძლია შევიდე. რა არის აქ საში-
ში?

-მაშინ დავალების შესრულებაში არ დაგეხ-
მარები.

-კარგი, კარგი. მე შემოვიტან, შენ დამელო-
დე. აბა ნახე მე თუ შემეშინდება?

ბეთული დგება, კარს ხსნის და უშიშრად და
ამაყად მეორე ოთახში შედის, ნემსს და ძაფს
იღებს და უკან ბრუნდება.

-აილე დედა, მოგიტანე ნემსი და ძაფი.

ამ დროს კი მისი ქცევები უფრო ამაყი და და-
მამცირებელი იყო.

დამცირებული სალიჰა კი ამ ყველაფერს
თვალყურს ადევნებდა.

როდესაც სალიჰას სააბაზანოში უნდა გასვ-
ლა, ისევ შიშის განცდა იპყრობს. მისი თვალები
დახმარებას ისევ ბეთულისგან ითხოვს.

სალიჰას უნდა წყალი დალიოს, სამზარეულო-
ში სიბნელეა, მას ღამის პერანგის ჩაცმა უნდა,
ისევ შიში იპყრობს. მისი თვალები ისევ და ისევ
ბეთულს დაეძებს.

ყოველ დღე ასეთია, ყველა ოთახი სალიჰასთ-

ვის შიშის სინდრომს ქმნის. თუმცა ბეთულისთ-ვის დღესა და ღამეს მნიშვნელობა არა აქვს, ის უშიშრად დახეტილობს ერთი ოთახიდან მეორეში. კი მაგრამ სალიჰას რა ემართება? თან მეცოდება და თან ვბრაზობ. ნუთუ ამ გოგონას არ შეუძლია, ჭკუა ცოტათი მაინც გამოიყენოს? კარი ჩაკეტილია, დედ-მამა კი სახლშია, საშიში რა შეიძლება იყოს?

ერთ საღამოს, როგორც ყოველთვის, სალიჰა, ჩვეულებისამებრ, ბეთულს დახმარებას სთხოვს. ვერც კი ვამჩნევ რომ ძალიან ვბრაზდები, მკლავში ვკიდებ ხელს გარეთ ვაგდებ და კარს ვუხურავ.

სალიჰა საშინლად კივის.

- დედიკო სიბნელეა, დედიკო მეშინია! დედა შენც გამოდი. თან ყვირის და თან კარს ხელებს უბრაახუნებს.

ეს ნორმალურ ტირილს არ ჰგავდა. მიუხედავდ ამისა, მეც ვჯიუტობ.

-შვილო, ორი ნაბიჯი გადადგი და შუქი აანთე. მიდი დროზე, რისი გეშინია?

სალიჰა კივილს აგრძელებს. ამ დროს, განვითარებულ მოვლენებს თვალყურს მამა ადევნებს. ხელი მომკიდა, კარს მომაშორა და გააღო. თვალცრემლიანი სალიჰა მამას მაგრად შემოეხვია კისერზე და სლუკუნს აგრძელებს.

შემდეგ სალიჰა მეც ჩავიკარი გულში და ცოტა ხანშიც ღრმა ძილს მიეცა.

რა უნდა მოვუხერხოთ სალიჰას? სულ ასე

გაგრძელდება? სულ უნდა ეშინოდეს? შელამების შემდეგ სულ ვინმე უნდა იყოს მის გვერდით? უკვე არც ისე პატარაა. როგორ შეიძლება, სალიზა ასეთი უაზრო შიშისგან გადავარჩინოთ?

ირგვლივ ყველას აზრს ვეკითხები, გამოსავალს ვეძებ, წიგნებში ვიქექები. საბავშვო ფსიქოლოგიის შესახებ ერთ-ერთ წიგნში, ქვესათაურს „-შიში ბავშვში“ მოვკარი თვალი. დიდი სიხარული ვიგრძენი, თითქოს, სალიზა შიშის სინდრომისგან უკვე განვკურნეთ. ყურადღებით შევუდექი კითხვას, იქ ეწერა:

„მშიშარა ბავშვი, შიშის გამო არ უნდა გავაკრიტიკოთ და ეს სასაცილო თემად არ უნდა გავიხადოთ. მცდარი საქციელია, როცა ბავშვს იმ ობიექტის ან სუბექტის პირისპირ წარდგომას ვაიძულებთ, რისიც ეშინია, პირიქით, საშიში ელემენტისგან, რაც შეიძლება, შორს უნდა დავაყენოთ და მას ნდობა განვუმტკიცოთ. ბავშვისთვის, რომელსაც სიბნელის ეშინია, სასარგებლოა, რომ მცირევატიანი შუქჩამრთველები ოთახებში დაბალზე დაამოტანაჟოთ, დედამ, ბავშვს სიბნელეში გარკვეული თამაშები უნდა მოუნყოს და კიდევ, ის ბავშვი, რომელსაც ძალის ეშინია, არ შეიძლება ამ ცხოველთან ძალით მიიყვანოთ. ოღონდ ბავშვს საშუალება უნდა მივცეთ, რომ მან თავისი ის თანატოლები დაინახოს, რომლებიც ძალს ეთამაშებიან. ნუ დაგავინყდებათ, რომ შიშის განკურვნა დიდ დროს საჭიროებს.“

თითქოს ვნახე გამოსავალი. დაახლოებით

უკვე ვიცოდი, თუ როგორ უნდა მოექცეულიყავი. სალიჰას აღარ ვეტყოდი „საშიში არაფერია“. მისდა შეუმჩნევლად სულ ვუთვალთვალე. როცა შევამჩნევდი, რომ გარეთ გასვლა მოუნდებოდა, რაიმეს მოვიმიზეზებდი და მეც გავიდოდი, რათა მისთვის გასვლა გამეადვილებინა. მისთვის ოთახში განვათავსებდი პატარა ნათურას, რომელსაც არ გავთიშავდი. სალიჰას უკვე შიში აღარც კი გაახსენდებოდა. ეს მეთოდი დიდი სიფრთხილითა და სისათუთით შევასრულე. მართლაც და სალიჰას სიბნელის შიში იმდენად დაავიწყდა, რომ, როდესაც ცოტა ხნით სიბნელეში ვტოვებდი, ამას ვერც კი ამჩნევდა...

ცემა და გულისხმიერება

დავინყე სიარული სკოლაში, სადაც სტაჟს ვიმალლებდი. არეული გრძნობებით პირველ პროფესიულ ნაბიჯებს ვდგამდი და ვფიქრობდი, რომ სხვა მეგობრებიც იგივეს გრძნობდნენ.

სკოლის დირექტორმა წარმატებები გვისურვა და მეგობართან ერთად ჩვენთვის განკუთვნილი მე-2 კლასისკენ გავნიეთ. ქალბატონმა მასწავლებელმა აღსაზრდელები გაგვაცნო და სათანადო ადგილებისკენ დასასხდომად გავეშურეთ. გაკვეთილის მსვლელობისთვის ყურადღებით თვალყურის დევნება დავინყეთ.

კლასი საკმაოდ ფართოა, მოსწავლეთა რაოდენობა დაახლოებით 50-მდეა, ხოლო მასწავლებელი კი 10-15 წლის პედაგოგიური სტაჟის მქონე გამოცდილი ქალბატონია. გვიხარია, რომ ასეთი გამოცდილი მასწავლებლისგან ძალიან ბევრი რამის შესწავლას შევძლებთ.

მასწავლებელმა, მოსწავლეთა სიის ამოსაკითხავად, კლასის ორგანიზატორს ჟურნალის მოტანა სთხოვა. მან მიუგო: „პატივცემულო, ჟურნალი თქვენს მაგიდაზე დავდე.“ ცოტაოდენი ძებნის შემდეგ ჩნდება ჟურნალი და მასწავლებელი სიის ამოკითხვას იწყებს. ამ დროს ერთ-ერთი მოსწავ-

ლის ჩურჩულის ხმა ისმის. მასწავლებელი მაღალი ხმით გაჰკვივის: „რა ხდება ბიჭო, რა მოგივიდა?“

„მასწავლებლო, ჰუსეინი ჩემი მერხის ქვეშ შეძვრა“. ამ დროს სხვა მერხიდან ერთ-ერთი მოსწავლე დგება ფეხზე და კითხულობს: „ჰუსეინი სად არის? როგორც მაყურებლებმა, ჩვენ ეს ცელქობა ვერაფრით შევამჩნიეთ“.

სიის ამოკითხვა რომ დაასრულა, მასწავლებელმა კარადა გააღო და ჯოხი გამოიღო. მაგრამ ეს რაღაც უბრალო ხის ჯოხი არ გეგონოთ, სპეციალურად ამისათვის იყო დამზადებული, დაახლოებით, 3-4 სმ სიფართისა და 70-80 სმ სიგრძისა. მასწავლებელმა ჯოხი ჰუსეინს აჩვენა და დაემუქრა, რომ ანალოგიური დანაშაული მეორეჯერ აღარ გაემეორებინა. ჯოხმა გაგვაკვირა, მოსწავლეზე უფრო ჩვენ შეგვეშინდა, თუმცა ჯოხი ჰუსეინზე არანაირ რეაგირებას ახდენდა. იგი საკმაოდ თავისუფლად იყო და ილიმებოდა კიდევ.

მასწავლებელი გაკვეთილის ახსნას იწყებს. ამასობაში ერთ-ერთი მოსწავლე გაიძახის: „პატივცემულო, დათომ რვეული წამართვა“. მასწავლებელი პირდაპირ მიდის და ჯოხს ჰუსეინს ხელებზე ურტყამს. ვფიქრობდი, ასეთ დარტყმას დათოს პატარა ხელები როგორ გაუძლებს-მეთქი, თუმცა იმან უფრო გამაკვირა, რომ თითქოს, მასწავლებელი ჯოხს მას კი არა, არამედ სხვა ვინმეს ურტყამდა.

მეგობარმაც გამოხატა გაკვირება და თქვა: „თითქოს, ამ ბავშვს რკინის ხელი აქვს“. 40 წუთიანი გაკვეთილის შემდეგ, დათო ერთადერთი მოსწავლეა, რომელიც არ დამავინწყდება. ცელქი ჰუსე-

ინი, ზარმაცი ჰუსეინი, მეგობრის სანერი კალმის წამრთმევი ჰუსეინი, რვეულის დამხვევი ჰუსეინი, საშლელის ნაგვის ყუთში ჩამგდები ჰუსეინი, და ისევ ჰუსეინი, რომელიც თითოეული დანაშაულის შემდეგ ჯოხის დარტყმას იმსახურებს, მაგრამ ბოლოს მაინც იცინის და დანაშაულის ჩადენას არ იშლის. ეს ისევ ის ჰუსეინია, რომელმაც ჩემისთანა იდეალური მასწავლებლის ოცნებები ჩრდილში მოაქცია.

მეგობარი კომენტარს აკეთებს, ამ კლასში ნორმალური მოსწავლე არ არის, შესაბამისად, შეუძლებელია, გაკვეთილის ჩატარება. თავდაპირველად, კლასი უნდა გამოვიცვალოთ, ვინაიდან დამწყები მასწავლებლები ვართ და გვინდა ქულები დავინეროთ, მაგრამ იმ მიტოვებულ მოსწავლეს რა ბედი ეწევა? ბოლოს გადავწყვიტეთ, რომ იმ შემთხვევაში თუკი მას გულისხმიერებითა და სიყვარულით მივუდგებით, წარმატებას მივაღწევთ. მეგობარს ვამშვიდებ და ვეუბნები ჰუსეინი მე მომაბარე-მეთქი..

ბოლოს, როგორც იქნა, მეგობრის მიერ გაკვეთილის ჩატარების დროც დადგა.

მეგობარმა მასწავლებლის ადგილი დაიკავა. კლასის მასწავლებელი კი უსმენს. მე ჰუსეინს გვერდით მივუჯექი, მას ჩანთიდან სანერ-კალამი ამოვალებინე და ჩუმი ხმით ვეკითხები:

- ჰუსეინი! კლასში ყველაზე უფრო ბეჯითი ვინ არის?

-მუსტაფა.

-კარგი, მაშ კლასში ყველაზე მეტად ცელქი ვინ არის?

ის იღიმება და მპასუხობს:

-მე.

-როგორ ფიქრობ, მასწავლებელს და კლასის ამხანაგებს, მუსტაფა უყვართ?

- დიახ, მასწავლებელს და ყველა ამხანაგს ის ძალიან უყვართ.

- დათო შეგიძლია, შენც მუსტაფასავით ბეჯითი გახდე?

- სწავლა შემიძლია, მაგრამ მე არავინ მამეცადინებს.

- ჰუსეინ, შენ ძალიან ჭკვიანი ბიჭი ჩანხარ. შენ გაქვს იმის ნიჭი, რომ ძალიან ბეჯითი მოსწავლე გახდე. ხომ ხედავ ბეჯითი მოსწავლე ყველას, მასწავლებელსაც და მოსწავლეებსაც უყვართ. კი მაგრამ ცელქი ბავშვები უყვართ?

-არა. დასვენებაზე ჩემთან არავინ თამაშობს. მე კი ვბრაზობ და მათ თამაშში ხელს ვუშლი.

-ეგრე არ გამოვია, ვინც თამაშში ხელს უშლის, მას, რა თქმა უნდა, არავინ ათამაშებს. შენი სიცელქის გამო ამხანაგები არ გეთამაშებიან. კი, მაგრამ მასწავლებელი რომ გირტყამს, ხელი ან ზურგი არ გტკივა?... ცოდვა არა ხარ, ჰუსეინ? თუ არ იცელქებ და გაკვეთილებს ისწავლი, მათ შენც ეყვარები. გთხოვ, დღეიდან კლასში რომ შემოხვალ, წყნარად იყავი, მასწავლებელს მოუსმინე და გაკვეთილები კარგად მოამზადე. რას იტყვი, ხომ მომცემ პირობას?

ჰუსეინი უკვე ოცნებობს იმაზე, რომ საყვარელი და ბეჯითი მოსწავლე გახდეს.

-თუკი ბეჯითი მოსწავლე გავხდები, მასწავლე-

ბელი მეც შემიყვარებს?

-რა თქმა უნდა, თანაც ძალიან.

-ალარ მცემს?

-განა მასწავლებელი ბეჯით მოსწავლეს სცემს?

-მეც მინდა, ვიყო ბეჯითი მოსწავლე, მაგრამ...

-ყოჩად ჰუსეინ! შენ ხომ თქვი ბეჯითი მოსწავლე გავხვდებით, შეძლებ ამას, ღვთის ნებით. ახლა უკვე ჩემი ადგომის დროა, ცოტა ხანი ფეხზე უნდა ვიდგე. შენ კი ახალ მასწავლებელს გულისყურით მოუსმინე, დასვენებაზე ისევ შევხვდებით კარგი?...

ვუთხარი მას და გავშორდი. თან იმედი მომეცა და თან ვეჭვობდი; ნეტავ, ჰუსეინი ისევ იცელქებს და გაკვეთილის ახსნაში ხელს შეუშლის, თუ თავის ბავშვურ ხასიათს გამოამჟღავნებს და ჩემს იმედებს გაამართლებს?

ზარი ირეკება, პედაგოგები სამასწავლებლოში მივდივართ. გახარებული მეგობარი ყელზე მეხვევა. კლასის ხელმძღვანელი გაოცებულია ჰუსეინის ქცევით. მეკითხება, რა უთხარი ბავშვს ასეთი, რომ გაკვეთილის მსვლელობაში წყნარად იჯდა და გვისმენდაო.

შემდეგში გავიგე, თურმე მამაც, დედაც და ძმაც ჰუსეინს უყვიროდნენ და სცემდნენ. მის მიმართ ცოტაოდენი გულისხმიერება, ყურადღება გამოვიჩინე და მომავლის იმედი მივეცი...

პატარა გულეებში დიდი სიყვარული

ნამაზის დროა, ენესი ჯერ სამი წლისაა და სძინავს. ნამაზის ლოცვისა და საუზმის შემდეგ ვეკითხები: „დილა მშვიდობისა ენეს, როგორ გეძინა?“ და გულში ვიხუტებ. ენესიც იღვიძებს და ნამძინარევი ხმით მპასუხობს: „კარგად ვარ დედიკო, ტკბილად მეძინა“. ყურადღებითა და მოფერებით კმაყოფილი ენესი მეუბნება: „დედიკო ლაპარაკი მინდა.“

-ვილაპარაკოთ შვილო.

იგი შეჩვეული იყო ყოველ დილით საუბარს და ახლაც იგივეს მთხოვდა. მე ვუთხარი:

-ჩემო ენეს, დედიკო გიყვარს?

-დიახ. მიყვარს.

მეუბნება და ხელებს ფართოდ შლის.

-მამიკო გიყვარს?

-კი, მიყვარს!

მპასუხობს და ისევ ფართოდ შლის მკლა-

ვებს.

-ჩემო ენეს, გავიგე, რომ დედიკო და მამიკო გიყვარს, მაგრამ უფრო მეტად რომელი გიყვარს?

-აღლაჰი, ალაჰი მიყვარს ყველაზე მეტად.

-შენ ვინ გაგაჩინა?

-ალლაჰმა.

-თვალეები, ხელები, ფეხები და ეს ლამაზი თმა ვინ მოგცა?

-ალლაჰმა მომცა — მპასუხობს, გულწრფელად.

-ხეები, ჩიტები, ყვავილები ვინ გააჩინა?

-ალლაჰმა გააჩინა.— მპასუხობს გახარებულად.

-კი მაგრამ ალაჰის შემდეგ ყველაზე მეტად ვინ გიყვარს?

-შუამავალი მიყვარს.

-შემდეგ?

-წმინდა ყურანი.

-მის შემდეგ?— ვაგრძელებ შეკითხვებს და იგი ისეთი დიდი ენთუზიაზმით მცემს პასუხს, თითქოს ახალი რამ აღმოაჩინა.

-მეჩეთები.

ასე ვსაუბრობდით, როდესაც ენესის უფროსი დაიკო მოვიდა. ენესი სიხარულს გამოხატავს და თავის დაიკოს ეკითხება: „იცი შენ? მე და დედიკო ვლაპარაკობთ“. ამ დროს ბუმრამ დაი-

ჩემა: „დედიკო, მეც მელაპარაკე, გთხოვ“. იგივე კითხვებს მასაც ვაძლევ. ამჯერად ბუშრა ცდილობს, რომ ენესს აჯობოს და ამიტომაც შეკითხვებზე სრულ პასუხებს მცემს. 9 წლის უფროსი ძმა, აბდულლაჰი, და-ძმის შეჯიბრს შორიდან ღიმილით ადევნებს თვალყურს და გვახსენებს, რომ დღეს უკეთილშობილესი შუამავლის დაბადების დღეა. მეც ძალიან გამეხარდა, აბდულლაჰი ასეთი მნიშვნელოვანი დღის გახსენების გამო შევაქე და ვაკოცე. იგი მეუბნება, ეს თარიღი კალენდარში წავიკითხო.

-დიახ, ბავშვებო დღეს რა კარგი, რა ლამაზი და რაოდენ მნიშვნელოვანი დღეა. ამ დღეს უკეთილშობილესი შუამავალი მოევლენა ქვეყანას. ჩვენი შუამავალი ძალიან ლამაზი ადამიანი იყო. როდესაც ის დაიბადა მისი ყველა მნახველი მისი სილამაზით განცვიფრებული იყო და ამბობდა: „ეს რა ლამაზი ბავშვია.“ ვინც მას ხელში აიყვანდა სხვაგვარ სიხარულს გრძნობდა. პატარას სასიამოვნო სუნი დაჰყვებოდა და ყველა ამბობდა, რომ იგი სხვა ბავშვებისგან განსხვავდებოდა.

ზეჰრა:

-კი მაგრამ, წინასწარ იცოდნენ, რომ ბავშვი შუამავალი უნდა ყოფილიყო?

-არა შვილო, მათ არ იცოდნენ, რომ ბავშვი შუამავალი გახდებოდა, თუმცა სულ მალე შენიშნეს, რომ იგი სხვა ბავშვებისგან განსხვავდებოდა.

ბუშრა ისევ მეკითხება:

-რა ნიშნავს ალლაჰის შუამავალი?

აბდულლაჰი ჩემზე უფრო სწრაფად მოქმედებს და პასუხის გაცემას ცდილობს.

-მისმინე ბუშრა! უზენაესმა ალლაჰმა, უკეთილშობილეს მუჰამმედ შუამავალს ანგელოზის დახმარებით, წმინდა ყურანი შეასწავლა. ხომ იცი, როდესაც წმინდა მუჰამმედი ორმოცი წლის შეიქმნა, ანგელოზებმა წმინდა ყურანის შუამავალზე გადაცემა დაიწყეს, ხოლო შუამავალმა ის ადამიანებს შეასწავლა.

მან უზენაეს ალლაჰსა და ადამიანებს შორის შუამავლობის მისია იტვირთა. წმინდა ყურანი ადამიანებს ასწავლის, თუ როგორ უნდა იცხოვრონ ამქვეყნად. ეს ყველაფერი ხალხს წმინდა შუამავალმა გადასცა. აბდულლაჰი მეკითხება:

-უზენაეს ალლაჰს, ადამიანებს შორის უკეთილშობილესი, მუჰამმედი ყველაზე მეტად უყვარდა, ხომ ასეა დედიკო? რა კარგია როცა ადამიანი ალლაჰის საყვარელი პიროვნებაა. რა უნდა გავაკეთო იმისათვის, რომ ალლაჰს მეც ვუყვარდე?

-ბავშვებო! თქვენმა ძმამ, აბდულლაჰმა კითხვა დამისვა. მეც გეკითხებით, გამჩენს ყველაზე მეტად როგორი ადამიანები უყვარს?

აბდულლაჰი ჩამოთვლას იწყებს: რომლებიც ნამაზს ლოცულობენ, ბუშრა ამატებს, ისინი, რომლებიც მარხულობენ. ენესი კი ისლამის პირობებს იხსენებს, ბავშვები კითხვებზე ერთმა-

ნეთზე უკეთეს პასუხებს სცემენ. აბდულლაჰი ისევ საუბარში გვერევა და ამბობს:

-ე.ი. დედიკო, ყველაზე უფრო საუკეთესო და უნაკლო ადამიანი წმინდა შუამავალია. თუკი ვეცდებით, რომ ჩვენც შუამავლის მსგავსად ვიცხოვროთ, გამჩენი ჩვენც შეგვიყვარებს, ხომ მეთანხმები დედიკო?

-დიახ, დიახ, დიახ, ვპასუხობ— და გულში ვიხუტებ სამივე მათგანს.

-მაშ, როგორ უნდა ვიცხოვროთ? ყველგან და ყოველთვის შუამავალი ცხოვრების მაგალითად უნდა ავიღოთ. სულ უნდა ვიფიქროთ და ისე ვიმოქმედოთ, ჩვენ ადგილას წმინდა შუამავალი რომ ყოფილიყო, როგორ მოიქცეოდა? აი, სწორედ მაშინ ვეყვარებით უზენაეს ალლაჰს.

აბდულლაჰი თვალეზგაბრწყინებული ისევ ჩამერია საუბარში:

-რაოდენ ბედნიერი ადამიანები ყოფილან ისინი, რომლებმაც უკეთილშობილესი შუამავალი საკუთარი თვალით ნახეს. რა კარგი იქნებოდა ჩვენც რომ გვენახა, არა?

-დიახ, რა თქმა უნდა შვილო, ალლაჰის შუამავლის ნახვა ნამდვილად ძალიან კარგი რამ არის. ნეტავ ჩვენც შეგვძლებოდა მისი ნახვა...

ამ დროს თვალი საათისკენ გამექცა. უკვე საკმაოდ დრო იყო გასული. საშინაო საქმეები მელოდებოდა. ბავშვებს ვეუბნები, რომ ჩემი ადგომის დრო იყო მოსული. საუბრისგან მეტისმეტად კმაყოფილი ბავშვები, ბედნიერები იყვნენ

იმისათვის, რომ მათ პატარა გულეებში დიდი სიყვარული ჩაინერგა. ამიტომაც მეუბნებოდნენ: „ნუ ადგები დედა, ცოტაც კიდევ ვილაპარაკოთ.“ მკლავებზე მექაჩებიან, სამზარეულომდე მომყვებიან და საუბარს იქ ვაგრძელებთ.

რამდენიმე დღის შემდეგ, აბდულლაჰი ჩემთან მოწყენილი და დანაღვლიანებული მოდის.

-დედიკო რაღაც დარდი შემომანვა.

გულში ვიკრავ და ვეკითხები თუ რა იყო მისი დარდის მიზეზი, რაიმე ხომ არ ტკიოდა. ამ დროს, აბდულლაჰს თვალები უბრწყინავს.

-დედიკო! რას აკეთებდა წმინდა შუამავალი, როდესაც დარდი შემოანვებოდა და დანაღვლიანდებოდა? თუ დარდი არასდროს ანუხებდა?

ამ გონივრული და საინტერესო კითხვით გახარებული, აბდულლაჰს ვეფერები, შემდეგ კი ვეუბნები.

-სწორედ ასეა, ჩემო შვილო. თუკი ნებისმიერ სიტუაციაში შუამავალს გავიხსენებთ, ყველა პრობლემას ადვილად დავაღწევთ თავს.

ამის შემდეგ ორივე ერთად ჰადისის წყაროების ძიებას შევუდექით.

ბავშვური კითხვები

მურადი ფანჯრიდან გზას გასცქერის. ახალგაზრდების ჩაცმულობა და ქცევები მურადისთვის ყოველთვის კითხვის საგანი იყო.

-დედა იმ დეიდას ხელში რა აქვს? შიგნით რა უდევს? ვისთვის მიაქვს? ნეტავ, მისმა შვილმა მოსთხოვა მიტანა?

-დედა ის ბავშვი გზაში ბურთს თამაშობს. უცებ, მანქანა რომ წამოვიდეს, რას იზამს?

-დედა, ის კაცები ნაგვის ყუთებში იქექებიან, ქალაქებს იღებენ, რისთვის უნდა გამოიყენონ?

-ნახე, ნახე დედა. იმ ბიძიას კისერზე რა უკეთია, ისეთი მეც მინდოდა, თუმცა გულშენმა არ მომცა ამის ნება. „ბიჭები არ იკეთებენო.“ თუ ასეა იმ ბიძიას რატომ უკეთია დედა?

მე ერთადერთი შვილის, საშუალო სკოლის კურსდამთავრებული დედა ვარ. დღეებს სახლში შვილთან ერთად ვატარებ. ჩემი ვაჟი ჩემზე უფრო ადრე გაიცანით. როგორც ხედავთ, ყოველ დღეს ამოუწურავი კითხვების პირისპირ

ვიმყოფები. დილით, გაღვიძებისთანავე კითხვების დასმას იწყებს. ერთმანეთის მიყოლებით, უამრავი კითხვებია, მაგრამ როგორი კითხვები? მნიშვნელოვანი თუ უმნიშვნელო, აზრიანი თუ უაზრო, იმდენი და ისეთი კითხვები, რომლებიც ადამიანს აზრადაც კი არ მოუვა...

ზოგჯერ ვგრძნობ, რომ ძალიან მწყინდება გაუთავებელი კითხვების მოსმენა. დასმული კითხვების ნაწილს ვპასუხობ, ზოგჯერ ვეუბნები ხოლმე: „მურად ასეთი კითხვების დასმა არ შეიძლება, ან რა ჩვენი საქმეა“. ზოგჯერ კი — „კმარა მურად! შემოდი შიგნით, ნუღარ იყურები ფანჯრიდან! მობრუნდი და შენს სათამაშოებს მიხედე!“ ზოგჯერ მონწყენილი ხმით, ზოგჯერ გაბრაზებული, ვპასუხობ: „მურად, განა შეიძლება ამდენი შეკითხვები, მთელ დროს სულ შენს კითხვებზე პასუხის გაცემას ხომ ვერ დავუთმობ“? განა, მარტო მურადის მიხედვით ჩემი საქმე? სახლში უამრავი რამ მაქვს გასაკეთებელი. სახლის დასუფთავება, სარეცხი, ჭურჭელი, საუთაო, საჭმლის მომზადება, სტუმრის გამასპინძლობა და.ა.შ...

ყველაზე მეტად, განსაკუთრებით, მაშინ ვერ ვიტან კითხვებს, როდესაც ბევრი საქმე მაქვს. ერთი სული მაქვს ჩემს საქმეს როდის მოვრჩები, ის კი მოდის, კალთაზე მექაჩება და რალაცეებს მაჩვენებს, კითხვებს მისვამს. ეს ხომ მთლად მაგიჟებს. როცა გრძნობს, რომ კითხვებს ზერელედ ვპასუხობ, ამ დროს თვითონ იგიჟებს თავს.

ნეტავ, ყველა ბავშვი ასეთია? თუკი ყველა დედა, ჩემ დღეშია, თითოეულს, მართლაც, დიდი ჯაფის განწევა უხდება. თუკი ასეა, ე.ი. ბავშვები პრობლემის წყაროს წარმოადგენენ? არა! შეუძლებელია ასე იყოს! ერთ დღეს, როდესაც ამგვარ ფიქრებს მივეცი, მოულოდნელად ზარი რეკავს და სახლში ოთხი შვილის დედა, ზეინაბი შემოდის. მურადის სიხარული ზეცას სწვდება. ხმამაღლა კივის: „დედა ბავშვები მოვიდნენ“.

ბავშვები ოთახში სათამაშოდ მიდიან. ზეინაბთან საუბარს შევუდექი. ამ დროს ოთახიდან ზეინაბის ვაჟიშვილი გამოდის, დედას ეკვრება და რალაცეებს ეჩურჩულება. ყური მივუგდე:

- დედიკო! მურადიმ სათამაშოები მოგვცა, მოდი, ნახე რა ლამაზია.

ზეინაბმა ღიმილით შემომხედა და იმ ოთახისკენ გაეშურა, სადაც ბავშვები თამაშობდნენ.

- ოოო, ეს როგორი ლამაზი სათამაშოები გქონია მურად! ყოჩაღ, შენ! აი, ასე ფრთხილად და ლამაზად ითამაშეთ! როცა შენთან მურადი მოვა, სათამაშოებს მისცემ და მაშინაც ასე შეხმატკბილებულად ითამაშებთ.

ზეინაბი ბავშვების ოთახიდან უკან ბრუნდება. ცოტა ხნის შემდეგ, გარეთ აიშე გამოდის. ისიც დედას რალაცას ეჩურჩულება. ზეინაბი რალაცას ეუბნება და უკან გზავნის.

ვფიქრობდი, ზეინაბისთვის მეკითხა: „ჩემი მურადი გამუდმებით რალაცეებს მეკითხება, მომწყინდა აღარ შემიძლია, შენი შვილებიც

ასეთები არიან, უკვე ვხედავ, რომ უაზრო კითხვებით შენც სული გეხუთება“.

ვფიქრობდი, რომ ზეინაბიც იგივეს მიპასუხებდა, რასაც მე ვგრძნობდი, მაგრამ მისმა პასუხმა თან გამაკვირა და თან გონს მომიყვანა.

-ჩემო ზეჰრა, რა ბედნიერი ქალი ხარ, ასეთი უამრავი კითხვის დამსმელი შვილი რომ გყავს. ბავშვი, რომელსაც ბევრი კითხვის დასმა უყვარს, დიდი ცოდნის პატრონი გახდება. მოდი, აბა, ჩვილ ბავშვზე დავფიქრდეთ. რა იცის ბავშვმა, როცა იბადება? როცა წამოიზრდება დედამას, ნივთებს, გარემოს, და-ძმებს, ადამიანებს, ბუნებას იცნობს. კი მაგრამ ამ ყველაფერს როგორ ცნობს? გრძნობათა ორგანოების, ენის, ლაპარაკის, შეკითხვის, და.ა.შ. მეშვეობით. ყველა ეს სწავლის საწინდარია. ექვს წლამდე ბავშვები 3-4 უნივერსიტეტის ტოლ ცოდნას ფლობენ. გარდა ამისა, ამ პერიოდში ბავშვი პიროვნებად ჩამოყალიბებას იწყებს. გაიხსენე, რას ბრძანებს უკეთილშობილესი შუამავალი:

„ყველა ბავშვი ისლამის ბუნებით იბადება“...

დიახ, სწორედ ასე ბრძანებს. ეს ბავშვები უზენაესი გამჩენისგან ჩვენთვის მობარებული ამანათები არიან. ჩვენი ვალი, არა მარტო მათი მატერიალური უზრუნველყოფაა, არამედ უნდა ვეცადოთ მათ ცხოვრების შეხედულებებიც გაათავისებინოთ. მომავალში შეცდომებს ნუ ჩაიდენენ. შეიძლება ვერც კი შევამჩნიოთ, მაგრამ მათ მიერ ჩადენილ დანაშაულზე პასუხისმგებელნი ჩვენ ვიქნებით. ვინაიდან მათ ცხოვრე-

ბისეული ღირებულებები ბავშვობაში არ ვას-
წავლეთ.

კი მაგრამ, როგორ უნდა ვუპასუხოთ კითხ-
ვებს მოკლედ, სწორად, ამომწურავად და კონკ-
რეტულად?

ჩვენი საუბარი ამ საკითხით შემოიფარგლა.
მურადის კითხვებს ახლა უკვე სულ სხვაგვარად
ვაფასებ. ახლა უფრო მნიშვნელოვნად ვთვლი
მის მიერ დასმულ თითოეულ კითხვას.

სწორი ინფორმაცია

ბავშვები რელიგიურ საკითხების, სიტყვებისა და მცნებების მიმართ დიდ ინტერესს იჩენენ. ბავშვს, რომელიც ასაკის მატების პარალელურად, ახალ ცოდნასაც იძენს, აგრეთვე აინტერესებს თუ ვინ გააჩინა სამყარო და თვით ადამიანი, ვინ უყვარს გამჩენს და ვინ არა, მისი ბრძანებები და აკრძალვები, ჩვენი შუამავალი, მისი ცხოვრება და მოღვაწეობა, პიროვნება და თვისებები. ვალდებულნი ვართ, ეს ყველაფერი ბავშვს სწორად შევასწავლოთ.

ბავშვს უნდა ავუხსნათ, რომ უზენაესი გამჩენის ბრძანებების შესრულებით და აკრძალვებისგან შორს დგომით, როგორც მის კმაყოფილებას, ასევე საკუთარ ბედნიერებას მოიპოვებს. ბავშვებს ბიძგი უნდა მივცეთ იქითკენ, რომ მათ მიზნად ალლაჰის შუამავლის მიმბაძველ ადამიანად ჩამოყალიბება დაისახონ.

ბავშვში ასეთი გრძნობების, აზროვნებისა და იდეების ჩამოყალიბება მასთან ერთად მყოფთა ხელშია. ეს პასუხიმგებლობა საზოგადოების ყველა იმ წევრს აკისრია, ვისაც ბავშ-

თან თუნდაც ხანმოკლე ურთიერთობა უხდება. ჩვენ, როგორც დედები, შორს ვდგავართ სწორი რელიგიური ცოდნისგან. იმ ადამიანისთვის, რომელსაც ცოდნა არ გააჩნია, საუკეთესო გამოსავალი ერთია: ბავშვის დასმულ კითხვაზე გასცეს პასუხი: „არ ვიცი.“ თუმცა საკმაოდ ცოტაა ისეთი დედა, რომელიც უცოდინრობის გამო დასმულ კითხვას ასე უპასუხებს. ამის ნაცვლად დედები ხშირად, ქვემოთ ნახსენები ბავშვის ჩადენილ დანაშაულებებს შემდეგნაირ განმარტებებს დაურთავენ და რელიგიასთან მიმართებაში გაუაზრებელი ცოდნის მიცემის მიზეზი ხდებიან. მაგალითად: გაბრაზებული ბავშვი, რომელიც პურის ნატეხს ძმას გაუქნევს; „ვინც პურს გაიქნევს, ალლაჰი მას ჯოჯოხეთში დაწვავს,“ ან კითხვაზე; „ვარსკვლავები რატომ არ ცვივა?“ „ალლაჰი იკავებს,“ ხოლო იმ ბავშვს, რომელიც დედაზე ხელს აიღებს ალლაჰი ხელს გაუხმობს და ა.შ“. ბავშვის ასაკს მნიშვნელობა არ აქვს, აუცილებელია მას სწორი ინფორმაცია მივანოდოთ. აღმზრდელი პედაგოგების გამოცდილებები გვიჩვენებს, რომ ბავშვი, რომელმაც არაფერი იცის, არასწორი ცოდნის მქონე ბავშვებზე უფრო ადვილად სწავლობს და შესაბამისად მათზე წარმატებულია. შეცდომის გამოსწორება, ისე როგორც აღსაზრდელისთვის, ასევე ამღზრდელისთვისაც საკმაოდ პრობლემური საქმეა. პროფესიონალების აღმზრდელი ვალდებულია, ბავშვს სწორი ინფორმაცია პირდაპირ მიანოდოს. საამისოდ სხვა ალტერნატი-

ვა, თითქმის, არ არსებობს.

მიუხედავად იმისა, რომ თავად იცის, ბევრ მშობელს სხვისთვის ახსნა საკმაოდ უძნელდება. ბავშვს მის დონეზე ვერ უხსნის და სწორი ცოდნის მისაცემად რთულ მეთოდებს მიმართავს. იმის გამო, რომ ბავშვს სწორ ცოდნას ვერ გადასცემენ, საკუთარ თავსაც უხერხულად გრძნობენ. ამის საუკეთესო გზა ის არის, რომ ბავშვი პროფესიონალ აღმზრდელებს უნდა შევახვედროთ.

ზოგიერთი დედა მდგომარეობის მნიშვნელობას ხვდება და ცდილობს ეს საქმე ღირსეულად შეასრულოს.

საკმაოდ დიდია ისეთი ბავშვების რაოდენობა, რომლებმაც არასწორი ცოდნა მიიღეს და სწორ ცოდნას საჭიროებენ. 6-7 წლის ბავშვების მასწავლებელზე მიბარებით შეიძლება ამ პრობლემის დადებითად გადაჭრა. აღმზრდელი ბავშვს, როგორც სხვადასხვა საკითხებში, ასევე რელიგიურ ცოდნაშიც გაანათლებს. აღსანიშნავია, რომ რელიგიური ცოდნის მიცემა, დასავლეთის ქვეყნებში საბავშვო ბაღებიდან იწყება.

როგორც ფსიქოლოგი გვასწავლის: ადამიანი მატერიალური და სულიერი კუთხით ერთი მთლიანობაა. როცა მატერიალური მხარე და მოთხოვნები კმაყოფილდება, სულიერი მხარის გამოკვებაც სავალდებულოა, რათა ადამიანი სტრესსა და კრიზისში არ აღმოჩნდეს. თუკი ადამიანი ყაირათიანობის, კეთილზრახვების, დახმარების მსგავს სხვა სიკეთეზე შეხედვით,

თავის გამჩენზე იფიქრებს, მაშინ როგორც გამჩენის, ასევე ხალხის მიმართაც შემრიგებლური იქნება. სწორედ ასეთი პიროვნებებისგან ადამიანებს, როგორც ენით, ასევე ხელით არანაირი საფრთხე ემუქრებათ. ასეთი ადამიანებისგან, სიკეთის გარდა, არაფერს მოველით. სწორედაც ასეთი ადამიანები სჭირდება საზოგადოებას.

უკეთილშობილესი შუამავლის მოსაწონი თვისებებიც სწორედ ეს არის. ასეთი ტიპური ადამიანების აღზრდა უპირველესად დედების, შემდეგ კი აღმზრდელი პედაგოგების მოვალეობაა.

ერთ-ერთი ჩვენგანი

აღიარება...

საშუალო სკოლის მეათე კლასში გაკვეთილი იწყებოდა. ზარის დარეკვასთან ერთად მასწავლებელი კლასში შევიდა. მოსწავლეებს შეხედა, გულთბილად მიესალმა და ზოგადად ყველა მოსწავლეს გამოჰკითხა, თუ როგორ მიდიოდა სწავლის საქმე. თუკი ბავშვები იღიმებოდნენ, ეს სიკეთის მაჩვენებელი იყო. მასწავლებელმა, მოსწავლეებს ჰკითხა: აბა ხელის აწევით მაჩვენოს, ვინ შეასრულა დავალება? კლასის ნახევარზე მეტმა ხელი ასწია, ხოლო ის მოსწავლეები, რომლებმაც დავალების შეუსრულებლობის გამო ხელი ვერ ასწიეს, დარცხვენილები მერხებს დაჰყურებდნენ...

მასწავლებელი სხვადასხვა საკითხებთან ერთად, აღმზრდელობითი საკითხების ახსნასაც მნიშვნელობას ანიჭებდა და ამას გარკვეულ დროს უთმობდა. იმ დღეს გადანყვიტა საშინაო

დავალეები არ შეემონებინა და სხვადასხვაგვარი კითხვებით მათი ცოდნის დონე შეემონებინა. გარდა ამისა, სიმართლის თქმასთან დაკავშირებით ცოტაოდენი ცოდნის გაზიარებასაც ფიქრობდა.

-ბავშვებო, თუკი რომელიმე თქვენგანს დავალეა არ აქვს შესრულებული, შეცდომით, თითი არ ანიოს და დანაშაული არ ჩაიდინოს. ვინაიდან დავალეების შეუსრულებლობა ერთი დანაშაულია, ტყუილის თქმის მიზნით, თითის აწევა მეორე და უფრო დიდი შეცდომაა. შეგიძლიათ, თქვათ, რომ გარკვეული მიზეზის გამო ვერ გააკეთეთ, ან არც იმის თქმაა სავალდებულო, თუ რატომ ვერ შეასრულეთ დავალეა. მხოლოდ სიმართლე ილაპარაკეთ და არაფერი სხვა, გარდა სიმართლისა. თუკი იტყვით იმას, რაც არ გაგიკეთებიათ, ეს თქვენი ბუნების საწინააღმდეგო საქციელი იქნება. გული სხვა რაღაცას ამბობს, ენა სხვას... ეს კი სინდისის ქეჯნის მიზეზი გახდება. სიმართლის თქმით დაბალნიშანს მიიღებთ, ან კიდევ მასწავლებელს გააბრაზებთ, და თუ არ გინდათ მასწავლებელი განარისხოთ, მაშინ წინასწარ შეიმუშავეთ საშინაო დავალეების შესრულების გეგმა და პრობლემაც არ შეიქმნება.

მაგრამ ვაი, თუ ტყუილს იტყვით! თქვენდამი მასწავლებლის სიყვარული განელდება. ენას სიცრუეს ნუ შეაჩვევთ. იმისათვის, რომ ნათქვამით ერთი სიცრუე დაფაროთ, კიდევ რამდენიმე ტყუილის თქმა დაგჭირდებათ. მორწმუნე ადა-

მიანი და ტყუილი ერთად ვერ იქნება. კი მაგრამ რატომ? ადამიანებს ენით ნუ აცდუნებთ, არ უნდა დაივიწყოთ, რომ არსებობს ალლაჰი, რომელიც ჭეშმარიტების მცოდნეა. თქვენთან უფრო ადრეც გვექონია ამავე თემაზე საუბარი.

იმ ადამიანის მიმართ, რომლის სიტყვა და საქმე ერთია, ნდობაც მყარია. იგი მეგობრებს შორის უფრო დაფასებული გახდება. ის ყოველთვის შუბლგახსნილი იქნება და არასოდეს ჩავარდება ისეთ მდგომარეობაში, რომ დამალვით, ან გაქცევით იხსნას თავი. ის ყველასთვის სანდო მეგობარი იქნება. თუკი ვინმესგან ერთ ტყუილს მაინც გაიგონებთ, მის სიტყვებს ყოველთვის ეჭვის თვალით შეხედავთ და არც მასთან მეგობრობის სურვილი გაგიჩნდებათ... უკეთილშობილესი შუამავალი ტყუილისგან შორს დგომისკენ კატეგორიულად მოგვიწოდებს.

ტყუილთან დაკავშირებულ ჰადისში ასე ბრძანებს: *„სიმართლეს ჩაეჭიდეთ, იგი სიკეთისკენ წავიყვანთ, ხოლო სიკეთე სამოთხის გზას გაგიკვლევთ. ადამიანი ყოველთვის სიმართლის ლაპარაკით ალლაჰის წინაშე ამალდება. ტყუილი—ბოროტებისკენ, ბოროტება კი ჯოჯოხეთისკენ წავიყვანთ. ადამიანი ტყუილის თქმით ალლაჰის წინაშე მატყუარა ადამიანთა რიგებში ჩაინერება... (ბუჰარი-მუსლიმი)*

დიახ, ენა სიცრუეს არ უნდა შევაჩვიოთ. მასწავლებელმა თქვა და თემაც ამოწურა. ამის შემდეგ კი, ჩვეულებრივ, გაკვეთილის ახსნას შეუდგა და მეცადინეობაც ასეთნაირად დას-

რულდა.

მასწავლებელმა ჟურნალი დახურა და კლასიდან გარეთ გამოვიდა. როდესაც სამასწავლებლოში შედიოდა, უკნიდან ხმა მოესმა: „მასწავლებლო, მასწავლებლო!“ უკან მოიხედა, ეს იმ კლასის ბეჯითი მოსწავლის ხმა იყო, სადაც ცოტახნის წინ გაკვეთილზე იყო შესული.

-მასწავლებლო—მიმართა მოსწავლემ და საუბარი აკანკალებული ხმით დაიწყო, -რაღაც მინდა გითხრათ.

-მითხარი ჩემო პატარა გოგონავ!— ვუპასუხე და თვალეში ჩავხედე.

მოსწავლემაც თვალი გამისწორა, შემდეგ თავი ძირს დახარა და დაიწყო:

-მინდა ვაღიარო, რომ ტყუილი გითხარი.

მასწავლებელი, დაახლოებით, ყველაფერს მიხვდა, მაგრამ თითქოს, ვერაფერი გაიგო და ჰკითხა:

- როდის, რატომ?

- მასწავლებლო, როდესაც თქვენ იკითხეთ, თითი ასწიოს მან, ვინც საშინაო დავალება შეასრულაო, ამ დროს მეც ავნიე ხელი. მე დანერვილი არ მქონდა დავალება, ბოდიშს გიხდით მასწავლებლო...

მასწავლებელს გული გაუთბა, შემდეგ კი იგრძნო, თუ როგორ დაიწყო სისხლმა ძარღვებში ჩქეფა. თვალეები ჯერ გაუბრწყინდა, შემდეგ კი ცრემლებით აევსო.

- ჩემო გოგონა! ბუნებრივია, ადამიანი შეცდომას ჩაიდენს. მთავარია, მიხვდეს თავის შეცდომას და მის გამოსწორებას ეცადოს. შენი საქციელი ძალიან მომეწონა. შენ, ახლა წარმატებით ორი საქმე შეასრულე. პირველი ის, რომ შეცდომის გამო ბოდიში მოიხადე, ხოლო მეორე სიმართლე აღიარე.

გულდამშვიდებული, სიხარულით თვალებგანათებული მოსწავლე მასწავლებელს გაშორდა. პედაგოგს კი თვალებიდან ცრემლები წამოუვიდა.

შოკოლადის სიყვარული

ერთ-ერთი ნათესავიდან ვბრუნდებოდით. საკმაოდ გვიანი იყო. თუმცა ყოველთვის ვცდილობ, რომ სტუმრობა გვიანობამდე არ გავაგრძელო, მაგრამ იმ დღეს შემოგვალამდა. ამიტომაც სახლისკენ სწრაფი ნაბიჯებით მივიწვევდით. ერთი ხელი ფარუქზე მაქვს მოკიდებული, ხოლო მეორეში ჩანთა მიჭირავს.

როდესაც იმ ქუჩაზე გავედით, სადაც ჩვენი სახლი მდებარეობს, ფარუქს რაღაცნაირი მოუსვენრობა დაეწყო: მარკეტთან გავიარეთ, ფარუქმა ჯერ ნაბიჯი შეანელა, შემდეგ კი ფეხის თრევა დაიწყო. ბოლოს თავისი სურვილი ხმამაღლა გამოხატა. მას შოკოლადი უნდოდა.

- დედიკო! შოკოლადი მიყიდე, გთხოვ რა, მიყიდე!

ფარუქის მოუსვენრობა ჯერ კიდევ ქუჩის დასაწყისშივე შევამჩნიე, ვინაიდან მისი ასეთი საქციელი, არც პირველი იყო და არც უკანასკნელი. მარკეტთან ჩავლისას სულ ერთი და იმავე სცენარს დგამდა. ერთი შეხედვით, შემძლია ვთქვა, რომ ეს სცენარი მე დავწერე. არ ვიცი, ალბათ, იმიტომ, რომ ეს გრძნობები ჩვენ დროს ბოლომდე ვერ დავიკმაყოფილეთ. გამომდი-

ნარე აქედან, მინდა, რომ ბავშვები უკეთეს პირობებში ავლზარდო. ვცდილობ, ყველა მათი მოთხოვნილება დავაკმაყოფილო. ამიტომაც მცირეოდენი საჩუქრები დაუძლეველ სურვილებად შეუმჩნევლად უყალიბდებოდა.

შოკოლადის მიმართ ფარუქის ასეთი დაუძლეველი სურვილი სწორედაც, ჩემი ბრალია. მაგრამ ამჟამად მისი სურვილის შესრულების საშუალება არ მაქვს. სახლში რაც შეიძლება, მალე მინდა მივიდე. როგორც იქნა, ფარუქი თრევა-თრევით სახლამდე მივიყვანე. გზაში ჩუმ-ჩუმად ნუნუნებდა, მაგრამ სახლში შევიყვანე თუ არა, ხმამაღალი ტირილი დაიწყო. ხელსა და კაბაზე მექაჩებოდა და მოთქვამდა:

- რატომ არ მიყიდე დედიკო, რატომ არ მიყიდე დედიკო?

იგი ამ სიტყვებს შეუჩერებლივ იმეორებდა. ნამაზს ვლოცულობდი, ფარუქი კი ისევ არ მასვენებდა. ნამაზის ლოცვას მოვრჩი თუ არა ყელზე შემომეხვია და იგივე შეკითხვას მიმეორებდა.

— რატომ არ მიყიდე, დედიკო?

ნუთუ მართალი იყო ბავშვი? ამდენი ხნის განმავლობაში, როცა ისურვებდა შოკოლადს ყოველთვის ვყიდულობდი, მაგრამ ამჯერად რატომ არ ვუყიდე? ძალიან განიცდიდა და ნუნუნებდა იმას, რომ შოკოლადი ვერ შეჭამა, მაგრამ ამავე დროს, ალბათ, აინტერესებდა, ამჯერად რატომ უთხრეს უარი? რადგან არ იცოდა რომ

მე სახლში ადრიანად დაბრუნების დარდი მქონდა, ის სხვა მიზეზებზე ფიქრობდა. უკვე კარგად მესმოდა, რომ ბავშვი ჩვევებს ვერ ელევოდა. იგი ფიქრობდა, რომ რასაც მოისურვებდა ყოველთვის მიიღებდა, ხოლო სურვილის შეუსრულებლობას კი თავისთვის დანესებულ სანქციად აფასებდა.

თუმცა ჩემ საქციელში მსგავსი რამ არ არსებობდა. ვიფიქრე, საჩუქრებს არა აღმზრდელობის ელემენტად, არამედ საკუთარი სისუსტის განსამუხტად ვიყენებდი, რის გამოც ბავშვში არანორმალურმა ჩვევებმა იჩინა თავი.

მაგრამ, შოკოლადი მისთვის მაშინ კი არ უნდა მიმეცა, როცა ის მოისურვებდა, არამედ როდესაც კარგ საქმეს გააკეთებდა, მის გასახარებლად ან ლამაზი საქციელის ნასახალისებლად და დასაჯილდოებლად ისე მიმეცა, რომ ეს ჩვევად არ ჩამოყალიბებოდა. ეს, რაღა თქმა უნდა, უფრო სასარგებლო იქნებოდა.

რა შეიძლება იყოს ბავშვის მიერ გაკეთებული კარგი საქმე? ეს საქმეები, რა თქმა უნდა, ასაკის მიხედვით იცვლება. მაგალითად, ქელიმეი შეჰადეთის წარმოთქმა, სტუმრად მოსული მეგობრებისთვის სათამაშოს მიცემა, მათთან უჩხუბრად თამაში, როცა მშობელი აბდესს აიღებს, მისთვის სალოცავის გაშლა და ა.შ. პატარა საჩუქრის მიცემა შეიძლება მაშინ, როცა ბავშვი ისეთ საქციელს გამოასწორებს, რომლის გაკეთებაც არ მოგვწონდა.

ჩვენი სკოლის მასწავლებლის სიტყვები მახ-

სენდება: „გაუძელი ჩემო უგუნურო დედავ, გაუძელი.“ მან ეს სიტყვები შემდეგი შემთხვევის დროს წარმოთქვა:

დედამ ბავშვებს ყველიანი, ფენოვანი ხაჭაპური გაუკეთა და შუაზე გაუყო. ერთ-ერთმა მათგანმა ტირილი დაიწყო:

- მე მთლიანი მინდა, შუაზე გაყოფილი არ მინდა, დედა.

- კარგი შვილო, ასე იყოს, ახლავე მთლიანს გავაკეთებ და მოგცემ.

ხელახლა გაუკეთა ხაჭაპური და მისცა, მაგრამ ბავშვი ტირილს ისევ აგრძელებდა.

- მე წელანდელი ხაჭაპური მთლიანად მინდა.

გამოუვალ მდგომარეობაში ჩავარდნილმა დედამ, მეორე ბავშვისგან ის ნახევარი ხაჭაპური ითხოვა, თხელი ფენა შემოახვია გაამთლიანა და მომტირალ ბავშვს მისცა, მაგრამ პატარამ მოთქმა გააგრძელა:

- მე შეუკვრელი, მთლიანი მინდა.

ჩვენ მასწავლებელს სწორედ, ამ დედის შესახებ უთქვამს ზემოთაღნიშნული სიტყვები. ახლა ვგრძნობ, რომ, თითქოს, მასწავლებელს ეს სიტყვები ჩემთვის ეთქვას.

მაშ ასე, უკვე გადავწყვიტე, რამე უნდა ვილონო და ფარუქი ყველა ამ უარყოფითი ჩვევისა და ქცევისგან გადავარჩინო. დავუძახე მას და ვუთხარი:

-მისმინე შვილო! ამის შემდეგ შოკოლადს

არა როცა შენ მოგინდება, არამედ როცა მე მომესურვება, მაშინ გიყიდი.

ბავშვი გაოცებული მიყურებს...

-კი მაგრამ, შენ როდის მოგესურვება დედიკო?

გვერდით მივუჯექი და ავუხსენი, შვილო, ადამიანი ცხოვრებაში ყველა სასურველ რამეს ვერ შეიძენს, საჭიროების დროს უნდა მოითმინოს, შესაძლოა, როცა მას შოკოლადი მოუნდება, ამ დროს ჯიბეზე ფული არ მქონდეს და სხვა მრავალი მაგალითი მოვუყვანე.

არ ვიცი ხვდება თუ ვერა, მაგრამ ვაკვირდები, რომ მნუხარება ნელ-ნელა შეუმსუბუქდა.

რამდენიმე დღის შემდეგ, ქალაქიდან ისევ სახლში დავბრუნდით. ბადრის დაძინების დროა, პიჟამოს იცვამს, ამასობაში ინსტიქტურად ხელი ჯიბისკენ მიაქვს და რაღაცას ეხება. როცა გაიგო თუ რა იყო ის, რაც ხელში მოხვდა, სახე ღიმილით დაეფარა.

კისერზე მეხვევა და მეუბნება:

- ჩემო დედიკო, ჩემო საყვარელო დედიკო!

ვეუბნები, ეს იმიტომ გიყიდე, რომ დღეს მარკეტთან გავლის დროს შოკოლადი არ მომთხოვე. შემდეგ თვალები დავუკოცნე და ვიგრძენი, რომ მისთვის ეს შოკოლადი, სხვა დროს ნაყიდთან შედარებით უფრო ძვირფასი და გემრიელი იყო. ამის შემდეგ კი ვედრებები წავაკითხე, ტკბილი ძილი ვუსურვე და შუქიც ჩავუქრე.

დიდებისა და პატარების პატივისცემა

ახალი კვირა იწყება, ოჯახის მამა ორი დღის დასვენების შემდეგ, სამსახურში წავიდა. მე სახლს ვასუფთავებ, ერთი ოთახიდან მეორეში გავრბი-გამოვრბივარ. პატარა ბუნიამინი სახლის ერთ კუთხეში თან ლაპარაკობს და თან თავისთვის სათამაშოებით ერთობა. ბებიამ ნამაზი ილოცა, ხელში თესბიჭი აიღო და ალლაჰის ხსენებით დაკავდა. დრო და დრო ბუნიამინს შეხედავდა ხოლმე. სახეზე ეტყობა, რომ შვილიშვილთან ერთად ყოფნით ბედნიერად გრძნობს თავს. იქნებ ამ ლამაზი დღეების ხილვით კმაყოფილი, უზენაეს ალლაჰს მადლობას უხდის.

როდესაც საშინაო საქმეების დიდ ნაწილს მოვრჩი, სადილისთვის რაღაც-რაღაცაების საყიდლად სახლიდან გამოსვლის წინ დედამთილს ვუთხარი, რომ გავდიოდი, მაგრამ ვცდილობდი, ჩემი წასვლა ბუნიამინს არ შეემჩნია.

როცა სახლში დავბრუნდი, ბუნიამინის ტირილის ხმა კარებში შემეგება. დედამთილმა

მითხრა:

„შვილო, გარეთ გახვედი თუ არა, არ ვიცი, როგორ გაიგო, მაგრამ მაშინვე დაიწყო ტირილი. ოთახებში გეძება, რომ ვერ გიპოვა, უფრო მეტად იტირა. ასე არ შეიძლება, ცოდვაა ბავშვი. ყველაფერი ვიღონე, ვცდილობდი, დამეწყნარებინა, მაგრამ ამაოდ. შვილო, საყიდლებზე წასვლის დროს ბავშვსაც თან გაიყოლებ ან საყიდლებზე წასვლას თავს დაანებებ! ბავშვის ამდენ ტირილს ვერ გავუძლებ...“

-კარგი დედა, კარგი, რაიმე გამოსავალს მოვიძებნით.

„ახლა ჩემი ანცი ბავშვი გაჩუმდება“, ვეუბნები და ვცდილობ მისი გული მოვიგო. ცოტა რომ მოვეფერე და სათამაშოები მივეცი, ბუნიაშინის ლოყებზე ჩამოღვრილი ცრემლები ღიმილმა შეცვალა. მან არ მომცა ნება, რათა სამზარეულოში გავსულიყავი და რაიმე კერძი მომემზადებინა, ამიტომაც ერთ ხანს ისევ ფანჯრიდან ქუჩაში ვიხედებოდით.

მზიან ამინდში ხალხი გარეთ გამოსულიყო. ბავშვები ჟრიაშობდნენ და სხვდასხვა თამაშებით ერთობოდნენ... ორი თუ სამი ქალბატონი ერთმანეთს შეხვდნენ და საუბარი დაიწყეს. ერთ-ერთ მათგანს შვილიც თან ახლდა. ვფიქრობდი, რომ ეს მისი შვილი იყო. ქალბატონების საუბარი დიდხანს გაგრძელდა, ბავშვი კი ამ ქალს ხან ხელზე ექაჩებოდა, ხან კაბაზე და რაღაცის თქმას ცდილობდა. დედა საუბარში იყო გართული, ბავშვის მცდელობა, რომ შე-

ამჩნია, რა მოხდაო, ჰკითხა, მაგრამ პასუხის მიღებამდე ისევ საუბარი გააგრძელა. ბავშვი დედას დიდხანს ეხვეწებოდა რაღაცას, ბოლოს ადგილზევე დადგა და იქვე დარჩა. ქალბატონებმა გზა განაგრძეს. დედამ ვერც კი შეამჩნია მომხდარი და ნაბიჯ-ნაბიჯ წინ მიიწევა. ბავშვი ერთ ხანს ჩუმად იყო, იმედი ჰქონდა დედა უკან მოიხედავდა და ყურადღებას მიაქცევდა. მაგრამ ამის იმედიც რომ გადაიწურა, ხმამალა იკივლა: „დედაა! დედაა!“ როგორც იქნა დედამ უკან მოიხედა, მაგრამ ბავშვი სადღაც შორს დაინახა, სწრაფი ნაბიჯით მისკენ გაექანა, უხეშად უყვიროდა და დაკითხვას უწყობდა: „აქ რა გინდა, რატომ დარჩი უკან, ხელი რატომ გამიშვი?“ ოჰ, ნეტავ ბავშვს იმის ახსნის საშუალებას მისცემდეს, რაც პატარას უნდა. დედამ მას ჟინიანად მოჰკიდა ხელი და ასე მიათრევდა. ის მეგობრებს უნდა დაეწიოს და საუბარი გააგრძელოს... ამ დროს კი შეწუხებულ ბავშვს შარვალში ჰქონდა ჩასვრილი. დედამ ეს თავის დროზე ვერ შეამჩნია. ბავშვი ახლა დარცხვენილია და დამნაშავედ გრძნობს თავს... თვალეზიდან ჩამონადენი ცრემლი შემდეგზე მეტყველებდა: „რა ჩემი ბრალია? იმდენჯერ მინდოდა ამის თქმა, მაგრამ შენ ყურადღება არ მომაქციე“ დედა კი ეუბნება: „გზაში როგორ შეიძლება ამის გაკეთება? ამის შემდეგ არსად ნაგიყვან და სახლში მარტოს დაგტოვებ, რას ნიშნავს შენი ეს ნამოქმედარი? აბა, ერთი მივიდეთ სახლში, გაჩვენებ სეირს“ და სახლისკენ მიდის... ცოტა

ხნის შემდეგ კი თვალს ეფარებიან...

ამ ნამდვილ ფილმს თვალი ვერ მოვაშორე, ბუნიაშინი კი ქუჩაში მოთამაშე ბავშვებს ისევ გულმოდგინედ უყურებდა. ის ისევ აგრძელებს ცქერას, მე კი იმ პატარაზე ვფიქრობ, რომელსაც დედა ქუჩაში ასე გაუბრაზდა, „ნეტავ მას სახლში როგორ მოექცევა?“ ოჰ, ჩემო პატარავ!..

მე ასეთ დედაზე ვბრაზობ. ბავშვს რატომ არ უნდა მოუსმინოს? არ არის სავალდებულო ბავშვის ნათქვამი მნიშვნელოვანი იყოს, იქნებ უბრალო რამ არის. რაც უნდა იყოს, დედამ ბავშვს ყური უნდა მიუგდოს და მოუსმინოს. ეს მისი დაფასების, პატივისცემის გამოხატულება იქნებოდა. ბავშვმა უნდა იგრძნოს, რომ ის ამ ოჯახის, საზოგადოების ერთ-ერთი წევრია, რაც საკუთარ თავში დარწმუნებულ ადამიანად ჩამოაყალიბებს.

როდესაც უკეთილშობილესი შუამავალი ბავშვს დაინახავდა, მიესალმებოდა და მოეფერებოდა. ეს ბავშვის დაფასებისა და პატივისცემის რაოდენ ლამაზი გზაა! ასეთი ბავშვი კი, მართლაც, საკუთარ თავში დარწმუნებულ, წარმატებულ და კეთილისმქნელ ადამიანად აღიზრდება. უფრო მეტიც, ზოგიერთ შემთხვევაში გარკვეულ საკითხთან დაკავშირებით, მას აზრიც უნდა ვკითხოთ. ნაცვლად იმისა, რომ „სახლში დარჩი, ეს ასე, ეს ისე გააკეთე“ სჯობს ვკითხოთ: „სახლში დარჩენა გირჩევნია თუ ჩემთან ერთად წამოხვალ? ახლა წიგნს წაიკითხავ,

თუ დავალებას დანერ? სჯობს ჯერ დავალება დანერო, ხოლო წიგნს შემდეგ წაიკითხავ, ხომ შეიძლება?“ არა ისე როგორც მე გავაკეთე. მარკეტში გავეპარე. ამის ნაცვლად შემეძლო მეთქვა, „შვილო შენ დამელოდე, მე მარკეტში წავალ და მალე მოვალ.“ ის ისევ იტირებდა, მაგრამ ეს ტირილი წინანდელისგან განსხვავებული იქნებოდა. პირველ შემთხვევაში ტირილის მიზეზი ტყუილი გახდებოდა, ხოლო მეორეში შემთხვევაში ის, დედამ რომ თან არ წაიყვანა.

ბედნიერი დედა ვარ, რადგან სხვის მაგალითზე საკუთარი დანაშაული გავიგე.

ცაცია

მუნევეერი ცაცია ქალია, ოჯახის ყველა წევრი სულ უჩიჩინებს და ასწავლის, რომ რაიმეს კეთების თუ ჭამის დროს მარჯვენა ხელი გამოიყენოს, მაგრამ ამაოდ.

მის შუათანა ქალიშვილ ხატიჯესაც ეს თვისება ახასიათებს. იგი ჯერ სულ რაღაც ექვსი თვის იყო, როდესაც რაიმეს საჩვენებლად სულ მარცხენა ხელს იშვერდა. გარკვეული ცდების შედეგად, დედა მიხვდა, რომ შვილი ცაცია იყო. დედა, რომელსაც ეს დიდი პრობლემა საკუთარ თავზე აქვს გამოცდილი, ამჩნევს, რომ ძალიან მნიშვნელოვანი მოვალეობა აკისრია. ამ მოვალეობის შესასრულებლად ორი გზა არსებობს. პირველი — ოჯახის მიერ მის მიმართ გამოჩენილი უხეშობა, რომელიც ბავშვობაში თავად გამოსცადა. სრულიად უდავოა, რომ ამ მეთოდს არ აირჩევს. რას წარმოადგენს მეორე გზა? ეს მუნევეერმა უკეთ იცის..

იგი ცდილობს დაამტკიცოს, რომ ბავშვი ცა-

ციაა. მას სათამაშოს უჩვენებს, ბავშვი მარცხენა ხელით ართმევს. შემდეგ კი ულამაზეს სათამაშოს სთავაზობს, პატარა პირველ სათამაშოს ძირს აგდებს და ახალი რამისკენ ისევ მარცხენა ხელს იშვერს. მუნევეერს ხალისი ეკარგება და ხვდება, რომ ყოველივე ამის დაძლევა იოლი ნამდვილად არ იქნება. „ნარმატების გზა, მოთმინებაზე გაივლის“ ამბობს და გამჩენს მოთმინების ძალას თხოვს. ნარმატების მისაღწევად ყოველგვარ ხერხს მიმართავს. შეძლებისდაგვარად, ყოველი სახის სათამაშოს იყენებს. ბავშვის ზრდასთან ერთად სათამაშოს ზომებიც იზრდება. მაშინ, როცა პატარას მარცხენა ხელში სათამაშოები უჭირავს, ამ დროს მარჯვენა ხელში ხილის მსგავს საჭმელს აძლევს. დედა ყოველთვის შვილის მიმართ გულისხმიერებას იჩენდა, რაც პატარა მუნევეერს ძალიან ახარებდა. დედა არასდროს უბრაზდებოდა და არც მარცხენა ან მარჯვენა ხელით ჭამას აიძულებდა. როცა წამოიზარდა უკეთილშობილესი შუამავლის ჰადისი, *„საჭმელი მარჯვენა ხელით მიირთვით“* ვასწავლე და ავუხსენი, რომ, რასაც ჩვენი წმინდა შუამავალი გვიბრძანებს, ის უნდა შევასრულოთ. თუკი შევასრულებთ, ალლაჰი შეგვიყვარებს, სწორ საქმესაც გავაკეთებთ და ბედნიერებიც ვიქნებით. ასეთი მეთოდით მუნევეერი ორ კურდღელს ერთად იჭერს. პრობლემის გადაჭრასთან დაკავშირებით ბავშვს მიზეზს უხსნის და აგებინებს, თუ რატომ არ უნდა იყენებდეს მარცხენა ხელს. ასე კი ბავშვს საკუ-

თარი თავისადმი ნდობა ეზრდება და პატარა გულებში დიდი სიყვარულის ჩათესვის მიზეზი ხდება.

პატარა მუნევეერი ახლა ათი წლის არის. მიუხედავად იმისა, რომ სხვა საქმეებს მარცხენა ხელით ასრულებს, საჭმელს მარჯვენა ხელით მიირთმევს. მან დედის სიფაქიზის შედეგად ამას მიაღწია.

ამოსუნთქვის ნება

ხელში წიგნი მიჭირავს. იმ ნაწილს ვკითხულობ, სადაც ჰადისში კარგად არის ახსნილი, ბავშვებისადმი უკეთილშობილესი შუამავლის კეთილად მოპყრობა და გულისხმიერება. „ერთხელ, მეჩეთში ვიჯექით, როდესაც წმინდა შუამავალი შემოვიდა, რომელსაც მხარზე ებუ ასის ქალიშვილი უმამე ჰყავდა. ჯამაათს ნამაზზე წინამძღვრობა გაუნია, რუქულზე წასვლის დროს უმამეს ძირს სვამდა ადგომის დროს კი ისევ ხელში აჰყავდა. ასე გაგრძელდა ნამაზის დასრულებამდე. წმინდა შუამავლის სურნელება სამოთხის სურნელებაა. შეუძლებელია, ბავშვებისადმი მისი გულისხმიერი დამოკიდებულების წინაშე გული არ ავიჩუყდეს“.

როდესაც ბავშვებთან დაკავშირებით რამეს წავიკითხავდი ან მათ მიმართ კეთილად მომპყრობ ვინმეს დავინახავდი, ყოველთვის დეიდაჩემი მახსენდებოდა. დეიდა, რომელმაც ჩემში წარუშლელი კვალი დატოვა. ამჯერადაც თვალთ წიგნში ვიყურები და მახსენდება დეიდასთან ერთად გატარებული ლამაზი დღეები.

9 ან 10 წლის ვიქნებოდი. დეიდას შემოთავაზებითა და ოჯახის თანხმობით არდადეგების გასატარებლად მასთან წავედი. იგი დიდი სიხარულით მეგებება და დიდხანს გულთბილად ვსაუბრობთ. მე ძალიან მომწონდა მისი საუბარი. ვინაიდან ჩემთან ასე ხანგრძლივად არავინ საუბრობდა, მინდოდა უფრო მეტი ელაპარაკა ჩემთან და ტკბილი სიტყვებით საუბარი არ შეეწყვიტა. დეიდა თან მესაუბრება და თან ჭკუასაც მარიგებს. მაგალითად: საპირფარეშოს მაჩვენებს, შემდეგ კი ვერ ითმენს, სანამ არ მასწავლის, თუ როგორ უნდა დავტოვო ფლოსტები. ამასთან ერთად მეუბნება, ეს შენი პირსახოცია, შემთხვევით არ შეგეშალოს და სხვისი არ გამოიყენო. მეც ყველაფერს დიდი სიფაქიზით ვასრულებ. ფანჯრიდან გარეთ ვიხედები, ეზოში გასვლა მინდება, დეიდას ნებას ვთხოვ, იგი მეუბნება: „მარტო არ გახვიდე, მეც წამოვალ და ერთად გავიდე“. ცოტა ხნის შემდეგ ეზოში გავდივართ, იქ უამრავი ფერად-ფერადი ყვავილია, წელში მოხრა, სურნელის შეგრძნება და ახლოდან ცქერა მინდა, მაგრამ დეიდა არასწორად გამიგებს, იფიქრებს, მათ მოვწყვეტ და გავახმოობ. ამიტომ მეტყვის, გაუფრთხილდი არ მოწყვიტო, ასე ესიყვარულე, იგი ცოცხალი უფრო ლამაზია. ვეუბნები: „დიახ, მართალი ხარ“ და იქვე სკამზე ვჯდებით. დეიდა ორ თეფშს დებს მაგიდაზე, ერთზე მზესუმზირას ათავსებს, ხოლო მეორეს კი ცარიელს ტოვებს. ვხვდები, რომ იმ ცარიელ თეფშზე ნაჭუჭები

უნდა დავყარო, თუმცა დეიდა არ ივინყებს და მაინც მახსენებს: „ნაჭუჭები ამ თეფშზე დაყარე, ეზო არ დააბინძურო!“ ამის შემდეგ კი რალაციის მოყოლას იწყებს. მე ძალიან მაინტერესებს, ახლა რისი შეხსენება უნდა. როდესაც ლაპარაკი დაიწყო, შევნიშნე, რომ თვალი ჩემს ხელებზე ეჭირა. ხელზე ვიხედები და ვხვდები, რომ ხელით მაგიდის საფარი მიჭირავს. მეუბნება, ამას ასე ნუ უჭერ ხელს, ეს მუშამბაა და შუაზე თუ გაკეცავ ადვილად გაფუჭდება. შემდეგ კი, დეიდის სურვილისამებრ, სახლში ვბრუნდებით. იგი მეუბნება: „ყოველივე კარგს გასწავლი, ამას იმიტომ ვაკეთებ, რომ ძალიან მიყვარხარ. განა, შენ არ გინდა, რომ სუფთა და კოხტა გოგონა იყო?“ ჩემთვის უნდოდა ეგრძნობინა, რომ მართალ და სასარგებლო რამეებს მასწავლიდა და ის ყველაფერი მე ყოველთვის გამომადგებოდა. ერთხელაც, ერთ-ერთმა წიგნმა მიიპყრო ჩემი ყურადღება. დეიდამ მითხრა: „ნება ითხოვე და წიგნი ისე აიღე, შემდეგ კი გამოყენების დროს ფურცლებს ფაქიზად მოექეცი, არ დაკუჭო.“ წიგნის მიმართ დიდი ინტერესით ვიყავი განწყობილი, ერთი სული მქონდა როდის ავიღებდი, თუმცა დეიდას სიტყვებმა დამაფიქრა და წიგნი თავის ადგილას დავაბრუნე.

ამ დროს კარზე ზარმა დარეკა და დეიდას ქმარი მოვიდა. გვერდით მომიჯდა და საუბარი დამიწყო. ამან, ცოტა არ იყოს, წყენა გამიქარწყლა. ბიძას თხოვნით წყლის მოსატანად მივდივარ. დეიდის გაფრთხილებების მოსმენა აღარ

მინდოდა. მეშინია, რაიმე არანორი რამ არ გავაკეთო. ბიძას წყალი რომ დავალევი, ღრმად ამოვისუნთქე. ამაზეც დავფიქრდი, ნეტავ ამოსუნთქვის დროსაც ნებართვა ხომ არ უნდა მეთხოვა.

ვახშობის შემდეგ დეიდამ ტელევიზორი ჩართო, ახალ ამბებს მოუსმინა თუ არა, მაშინვე გათიშა. ტელევიზორის გათიშვის მიზეზზე ვფიქრობდი, როდესაც ამ დროს ბიძას სახეზე შევხედე, ყველაფერი დამავინწყდა. ბიძა და დეიდა ერთმანეთში რაღაცაზე საუბრობდნენ. უცებ შევნიშნე, რომ ბიძა ოხვრით გარეთ გავარდა.

ამის შემდეგ დეიდამ სათამაშოდ დიდი თოჯინა გამომიწოდა, რამაც ძალიან გამახარა და მაშინვე გამოვართვი. თოჯინას ლამაზი თმა ჰქონდა და საუკეთესო ტანსაცმელი ეცვა. ხელი და ფეხები ავამოძრავებინე. თოჯინამ დეიდას გაფრთხილებები დამავინწყა და თამაში მხიარულად დავინწყე, ამ დროს მოულოდნელად დეიდას სიტყვებმა გაიჟღერა: „წესიერად დაიკავე და არაფერი დაუშავო თოჯინას!“ ყველაზე საყვარელი დეიდის უკვე მეშინია. თუმცა დეიდის სიტყვები მახსენდება: „დეიდას არ აწყენინო, რასაც გეტყვის ყურადღებით მოუსმინე!“ სული შემიღონდა. პირის დაბანის მომიზეზებით ვდგები და გარეთ გასასვლელად ვემზადები. მაშინვე დეიდას ხმა მესმის: „რატომ ადექი, სად მიდიხარ?“

„საპირფარეშოში მინდა გასვლა“ — ვეუბნები.

- ფლოსტები ჩაიცვი!
- ჩავიცი და გარეთ გავედი.

დეიდასთან რომ წამოვედი, ერთი თვე ვაპირებდი დარჩენას, თუმცა ჯერ ერთი დღეა გასული და ერთი საათითაც კი აღარ მინდა გაჩერება.

დეიდას, რომელსაც ჯერ შვილი არ ჰყავს და არ იცის, ვუსურვებდი, წაიკითხოს, თუ როგორ ექცეოდა უკეთილშობილესი შუამავალი ბავშვებს, როგორ უყვარდა პატარები და ეფერებოდა მათ.

დედამ, როგორც სცენარის დამდგმელმა და რეჟისორმა, ნაცვლად იმისა, რომ ბავშვები შიშისა და გაფრთხილების ქვეშ აღზარდოს, ოჯახის წევრების მოთხოვნილებებს თვალყური უნდა ადევნოს, საჭიროებისამებრ, პატივი სცეს და მოსაზრებების თავისუფლად გადმოსაცემად გარემო უნდა შექმნას. მათ გულში სათნოება, გულისხმიერება და სიყვარული ჩასახოს.

-საყვარელო დეიდა, არასწორად ვფიქრობ ნეტავ?

ოჯახის სიყვარულისგან კიდევ ერთი წილი

ხუთშაბათია, დღის 14:00 საათი. პატარა შერიფეს იმედგაცრუებული თვალებითა და მოცახცახე გულით აინტერესებდა, თუ რა ხდებოდა. საყვარელი მამა, რომელსაც დღისით ვერასოდეს ხედავდა, სამსახურში არ წასულიყო. ბებია, ბაბუა და მამიდა ადრინად მოსულიყვნენ. ყველა რაღაცნაირად ღელავს, ფაციფუცობს და ერთ ამბავში არიან. რაღაც ხდება, მაგრამ შერიფემ ამის შესახებ არაფერი იცის. ნეტავ თავადაც როგორმე გაიგებდეს ყოველივე ამის მიზეზს. რამდენიმე დღეა ბავშვის შესახებ საუბრობენ, რომელიც უახლოეს ხანში უნდა მოევიწყოს ქვეყანას, ნეტავ ის დრო დგებოდა? შერიფეს თავს ევლებიან, მაგრამ ეს მას არ ამხიარულებს.

ბებია შერიფეს ეუბნება: „მამამ ბავშვი მოგიყვანოს?“ – „არა, არა მე მყავს, მამიდას არ ჰყავს იმას მოუყვანოს“. დღეების განმავლობაში სასაუბრო თემად ქცეული ბავშვის დაბადების ამ-

ბავი, შერიფეს ზღაპრად ეჩვენებოდა. თავს ვერ აჯერებდა, რომ ეს ყველაფერი ასე მოხდებოდა. ბავშვის დაბადების ამბავი შერიფესთვის სრულიად მოულოდნელი აღმოჩნდა. ცრემლებმა ლოყებზე იწყო დენა, ბებიას მიუბრუნდა და დაბალი, ტირილნარევი ხმით წარმოთქვა: „მე ხომ ვარ ბებია, მამამ ბავშვი ჩვენთან უნდა მოიყვანოს?“ პატარა შერიფე თავისი აზრებით მოსალოდნელ შედეგებზე ფიქრობდა.

მამამ შერიფე ხელში აიყვანა და უთხრა: „მისმინე ჩემო პატარავ, შენ ჩვენი ტკბილი, გემრიელი და დედისერთა გოგონა ხარ. შენ ადრე არ გვყავდი, ამისათვის უზენაეს ალლაჰს შევევედრეთ: ჩვენ ლამაზი შვილი გვაჩუქე, სახელად შერიფეს დავარქმევთ. ისმინა ალლაჰმა ვედრება და შენი თავი გვაჩუქა, რის გამოც ძალიან გავიხარეთ. ამის შემდეგ ისევ შევევედრეთ: ჩვენო ალლაჰო! ლამაზი და ხეირიანი შვილი გვაჩუქე, შერიფეს ძმა და მეგობარი რომ ჰყავდეს, ერთად ითამაშებენ და გაერთობიან. თუკი, ალლაჰი ინებებს, კიდევ ერთ შვილს გვიბოძებს. შენ ისევ გვეყვარები, შენ კი ის პატარა გვეყვარება, ხომ გამიგე ჩემო ლამაზო გოგონავ? ახლა კი დედაშენი ცოტა შეუძლოდ არის, მას ექიმთან წავიყვან, შემდეგ ისევ ვისაუბროთ, შევთანხმდით?“ მამის ტკბილმა საუბარმა შერიფეს გული მოუღებო, ნუხილი მცირედ მაინც შეუმსუბუქა. შერიფეს მამისგან განშორება აღარ უნდოდა, მას წასვლა დედ-მამასთან ერთად სურდა. შემდეგ ის ბებიას აჰყავს ხელში და ერთად აივანზე გა-

დიან.

ბებია და ბაბუა, თითქოს, შეთანხმებულან და ერთმანეთს ესაუბრებიან: „ახალშობილი შერიფესავით ტკბილი არ იქნება. მას შერიფესავით ვერ შევიყვარებ. შერიფეს ახალ-ახალ რაღაცეებს ვუყიდი, შოკოლადებს და კანფეტებს მოვუტან“.

ამ სიტყვებით უნდათ, შერიფე დაარწმუნონ იმაში, რომ მის ნაცვლად სხვა ბავშვს ხელში არ აიყვანენ. ამ დროს მამიდა ჩაერია საუბარში და დაამატა: „ჩვილ ბავშვს ლაპარაკი არ ეცოდინება, სიარული არ შეეძლება, ასეთი პატარა სულ არ მეყვარება. აბა, ერთი შერიფეს შეხედეთ, სუფთა, კოხტა, გემრიელი, და ლამაზია. ყველა ერთად მის გულის მოგებას ცდილობდა, საამისოდ კი არანაირ გულისმპყრობელ სიტყვებს იშურებდნენ. შერიფე კი უსმენდა, მაგრამ მათ მოწყენილი და დადარდიანებული შეჰყურებდა.

ბოლოსდაბოლოს მამა სახლში სასიხარულო ამბით მოვიდა. შერიფე ხელში აიყვანა და თქვა: „უზენაესმა ალლაჰმა ჩვენი ვედრება ისმინა. უსაზღვრო მადლობა ალლაჰს, შენ ლამაზი ჯანმრთელი დაიკო გინყალობა“. როდესაც მამა პატარა შერიფეს გამხიარულებას ცდილობდა, ბებია-ბაბუა საუბარში ჩაერივნენ და ჰკითხეს: „ქალია თუ ვაჟი?“ როდესაც მამამ უპასუხა გოგო დაიბადაო, ბებია-ბაბუამ, თითქოს, შვილის სანუგეშებად თქვეს: „მთავარია ჯანმრთელი იყოს და მომავალში უზენაესი ალლაჰი ვაჟსაც გვინყალობებს.“ თუმცა მამას არავი-

თარი დამშვიდება არ სჭირდებოდა, „მადლობა ალლაჰს, ჯანმრთელია. მთავარია, ღვთის ნებით კეთილად აღვზარდოთ“. იგი ამ სიტყვებით მათ აგრძნობინებდა, რომ სულაც არ წყენია ქალიშვილის შექენა.

ორ ზღვა შუა დარჩენილი შერიფე, მოუთმენლად ელოდა დედისა და ახალშობილი დის მოსვლას. ბოლოს, როგორც იქნა, ის ნანატრი დროც დადგა. ზარმა დარეკა, ეს დედის და დის მოსვლას ამცნობდა. მან დედას ახედ-დახედა და შემდეგ მთელი ძალით კისერზე შემოეხვია. დედის მხრიდანაც რომ იგივე სიყვარული და მონატრება იგრძნო, ახალშობილი დის ნახვის სურვილი გაუჩნდა. მაგრამ მტრედის მსგავსად გამბედაობა არ ჰყოფნის. ერთ ხანს დუმს და ვერ გადაუწყვეტია, თუ როგორ მოიქცეს. ამ დროს ბებია მამას გამოართვა ახალშობილი და სანოლში ჩაანვინა.

ცოტა ხნის შემდეგ, მამამ ახალშობილი ქალიშვილი ხელში აიყვანა, ხოლო შერიფე მუხლზე დაისვა. ეს შერიფესთვის დაუვინყარ წუთებად დარჩა. მამა მას ეუბნება: „შეხედე პატარა დაიკოს! ერთ დროს შენც ასეთი პატარა იყავი, მადლობა შენ გამჩენს, ახლა კი დიდი გოგონა გახდი. შენი დაიკოც გაიზრდება და მას ძალიან ეყვარები. მიდი, აბა, კოცნა გაუგზავნე ხელით. რა ლამაზი და საყვარელი ბავშვია შენსავით?“

როდესაც საქმეებს მორჩა, ბებია მამამ ახალშობილი დედას მიუყვანა და თქვა: „ეს ბავშვი სულ არ მეყვარება. დედამ ძუძუ მოანოვოს, გაიზარდოს

და იქნებ შევიყვაროთ. ჩემი ელენე უტკბესი და საყვარელი გოგოა“. ბებიას ამ სიტყვებით უნდოდა გამოეხატა, რომ შერიფე ისევ ისე უყვარდა. შემდეგ ბებიამ მამას ჩასჩურჩულა: „ძალიან ეჭვიანია, არ ვიცი რას მოვუხერხებთ.“

შერიფეს მსგავსად არც მამას გამოეპარება არცერთი სიტყვა და ბებიას საუბარი მის ყურადღებას იპყრობს. უცებ ველარ ხვდება როგორ მოიქცეს. შერიფეს ეჭვიანობა არ უნდათ, მაგრამ ამის გამო პატარა ახალშობილი რატომ უნდა შეიძულონ. ეს ხომ არ იქნება სწორი საქციელი. პირიქით, უნდა შეაყვაროს. გარდა ამისა, ბავშვის თანდანრებით როგორ შეიძლება თქვა „ეჭვიანია.“ ნათქვამია: „ვინმეს რომ ორმოცჯერ უთხრა, გიჟი ხარო, კაცი მართლაც გიჟს დაემსგავსება“. შესაძლოა, მეტ-ნაკლებად მართლაც გააჩნია ეჭვიანობის გრძნობა, მაგრამ სანამ ამას გამოააშკარავებდეს, მანამდე უნდა ჩავუქროთ და ყოველივე ეს როგორ გავაკეთოთ. რა თქმა უნდა, ყურადღებით, მოფერებით და ისეთი ზრუნვით, რომელიც შერიფეს ახალშობილისადმი სიყვარულს გაუღვიძებს“. მამას ამ ფიქრებმა, შერიფეს სისწრაფით გაუარა თავში. მაგრამ ბებიას ეს ისე როგორ აუხსნას, რომ მას არ აწყენინოს, გული არ ატკინოს. ისინიც მათსავით ფიქრობენ, რომ კარგად იქცევიან. მამა თავისთვის ფიქრობს, როგორ უთხრას მათ, რომ სიტყვა „ეჭვიანი“ აღარ გამოიყენონ.

მამამ ბოლოს, როგორც იქნა, ბებიასთვის თავისი ფიქრების გასამხელად ხელსაყრელი

დრო ნახა და როცა იგი სამზარეულოში გავიდა, უკან გაყვა. „დედა! შერიფეს გვერდით ასეთი საუბარი სწორი არ არის, პატარას მიმართ ზიზ-ლი ჩამოუყალიბდება... ყველაფერი ვიღონოთ იმისათვის, რომ შერიფეს ახალშობილი შევაყვაროთ. შევთანხმდით დედა? პირველ დღეებში ცოტათი გაგვიჭირდება, მაგრამ როცა მას შეიყვარებს, პრობლემა აღარ გვექნება“.

ბებია გამგებიანი ქალი აღმოჩნდა, შვილის სიტყვები გაუხარდა და უთხრა: „კიდევ კარგი რომ მითხარი, რა ვიცი აბა, ჩვენ ასეთ საუბარს შეჩვეული ვართ“.

სათამაშოს ორად გაყოფა

ბორას ღამით უეცრად გამოეღვიძა, პირდაპირ დედისკენ გაიქცა და მუცელზე ხელის დარტყმა დაუნყო. ბავშვი თან გულამოსკვნილი ტიროდა და თან დედას მუცელზე ხელებს ურტყამდა. ის ხმამაღლა ყვიროდა: „არ მინდა, არ მინდა ძმა!“

დედამ რეფლექსურად ბორას, რომელიც მთელი გულით ტიროდა, ხელები დაუკავა და ჩაიხუტა. იგი ისევ ჩანყვეტილი ხმით იმეორებდა: „არ მინდა ძმა!“ შემდეგ გაჩუმდა. დედ-მამა გაოგნებული იყვნენ, ვერ გაეგოთ, ასე უცებ ბორას რა დაემართა. ადგნენ და ორივე ერთად ბორას ოთახში შევიდნენ. მამამ ჰკითხა:

- რა მოგივიდა შვილო?

შემდეგ თვალზე ცრემლი შეუმშრალა და მოეფერა. დედა, მიუხედავად მიღებული დარტყმისგან გამონვეული ტკივილისა, შვილს თვალებში მაინც გულისხმიერად შესცქეროდა. ბორა ერთხანს დუმდა, შემდეგ მოყოლა დაიწყო:

- არა, არ მინდა მამიკო.. ტელევიზორში მოვისმინე: „ყოველი ახალი შვილი, მასზე უფროს ძმის ან დის შესაძლებლობებს შუაზე ჰყოფს.

ერთი შოკოლადის, სათამაშოს, სიყვარულის, კოცნის— ყველაფრის ორად გაყოფის მიზეზი ხდება—თქვა და მოთქმა განაგრძო.

ყველაფერი უკვე გასაგები იყო. მამა ბორას თმებზე მოეფერა და თქვა:

- ძმა, ჯერ კიდევ არშობილი და უკვე ძმის მტრად აქციეს. ეს რა უპასუხისმგებლობაა.

ძველი მდგომარეობის აღსადგენად რამდენი რამ უნდა აეხსნა ბორასთვის. მაშ, სანამ ქრილობა ახალია, დროზე უნდა მიხედვა და მკურნალობა.

„შვილო, მისმინე“- უთხრა მამამ და დაიწყო. ბორას, მისთვის გასაგებ ენაზე, სარჩოს შესახებ მოუყვა და მაგალითებიც მოუტანა.

- შვილო, ბავშვი რომელიც კარაქსა და თაფლში დაცურავს, არც თაფლს და არც კარაქს ქამს, ან ინაზება, ან ავად არის ან კიდევ თუ შეჭამა ცოტას მიირთმევს. შემდეგ კი უზენაესი ალლაჰის ბრძანება გააცნო. **„ბავშვები შიმშილის შიშით არ მოკლათ“**. გაჩენილების დამბადებელი, მათთვის სარჩოს მიმცემი, სულის შთამბერავი, მათ მშიერს არ დატოვებს. გახსოვს, სურათზე რომ ვნახეთ. ნიანგს, რომელიც მზეზე განოლილი ისვენებდა, პირი ჰქონდა დაღებულს, ჩიტი მოდიოდა და მის კბილებში არსებული ნარჩენებით იკვებებოდა.

ბორას თვალები გაუბრწყინდა, თითქოს ბევრ რამეს მიხვდა. მამამ განაგრძო:

- უამრავი მდიდარი ოჯახის შვილები, მიუხე-

დავად იმისა, რომ კერძო მასწავლებელი და სკოლები არსებობს, ცხოვრებას ვერ აგრძელებენ.

ამის შემდეგ მამა ბორას ერთ-ერთი ბავშვის დაბადების შესახებ მოუყვა:

- ჩემო ბორა, შვილის მომცემი ალლაჰია. ის ზოგს მისცემს, ზოგს კი არა. უამრავი ოჯახია, რომელებსაც შვილი ძალიან უნდათ. ყველაფერს გაიღებენ, რათა ერთი შვილი მაინც ჰყავდეთ. მაგრამ ამაოდ. შენ ვერ მიხვდები, რაოდენ გაგვიხარდა შენი დაბადება. საიდან გაიგებ, რომ ბავშვი, რომელიც ჯერ არ დაბადებულა, ქვეყნისთვის და ხალხისთვის სასარგებლო იქნება. შენზე უფროსი ძმა რომ გვყოლოდა, და მას ეთქვა, მე არ მინდა ბორა, სახლში არ მოვიდეს, არ მინდა ძმა მყავდესო, კარგი იქნებოდა? ჩვენ რა გვეშველებოდა ბორას გარეშე?

ბორას მხიარული ხასიათი დაუბრუნდა. ძმა რომ შეეძინოს, ბორა ისევ ისეთი ბორა იქნება, ხოლო მამა ისეთივე მამა. სიყვარული კი ისევ უცვლელი დარჩება.

ერთ დღეს მოულოდნელად ბორას დედა შეუძლოდ გახდა. ეს ნაადრევი ტკივილები იყო. დედ-მამა აფორიაქდნენ. ბორა კი შეშინდა და პანიკამ შეიპყრო. ნეტავ იმ დარტყმული მუშტების გამო შენუხდა დედა? კითხვებით აღსავსე თვალებით შესცქეროდა დედას. დედა ერთი ხელით მუცელს იკავებს, ხოლო მეორე ხელით კი ბორას ეფერებოდა. „ნუ მოინწყენ შვილო. იმედია სერიოზული არაფერი იქნება“.

შემდეგ კი ყველანი ერთად ექიმთან წავიდნენ. ბორას ბაგეებიდან შემდეგი ვედრების სიტყვები ჟღერდა:

-ჩემო ალლაჰო! შენ დაიფარე ჩემი ძმა!

ფეხმძიმე ხართ ქალბატონო

სამედიცინო ცენტრის მოსაცდელ სალონში ზოგი ქალბატონი მარტოდმარტო, ზოგი ქმართან, ზოგიც მეზობლებთან ერთად იმყოფება. ზოგი ლაპარაკობს, ზოგი კი დუმილს ინარჩუნებს. ზარიფე უკანა რიგებში უხმოდ ზის.

ზარიფე იხსენებს, რომ ტელეფონზე დაუკავშირდა და ექიმთან შეხვედრის დრო ისე დათქვა, მაგრამ ვერ გაეგო ასეთი ხალხმრავლობა რას ნიშნავდა. ნაადრევი მშობიარობით შექმნილი ბავშვი ჯერ სულ, რაღაც 6-7 თვისაა. მიუხედავად იმისა, რომ პატარა ნაადრევად მოევლინა ქვეყანას და მისმა აღზრდამ მძიმე ტვირთი დააკისრა, მისდამი დედის გულისხმიერება მაინც ძალიან დიდი იყო. ამ ბავშვზე ფეხმძიმობის პერიოდმაც ძნელად ჩაიარა. წონაში მომატების ნაცვლად უფრო გამხდარიყო. სიცოცხლესთან დაკავშირებული საფრთხე უკვე გადაელახა. მადლობას უხდოდა უზენაეს ალლაჰს, ის დღეები მშვიდად რომ გამოიარა. შემდეგ კი, თითქოს, დაავიწყდა ყველაფერი და ბავშვს კიდურები გაუზომა. პატარა, სუსტი ბავშვის თვალები სი-

ცოცხლით იყო აღსავსე. ირგვლივ მყოფი მნახველები ამბობდნენ: „ზარიფემ, სუსტმა ქალმა, ამას როგორ უნდა მიხედოს?“ ზარიფე დიდხანს ავადმყოფოდა და არც ახლა იყო მისი მდგომარეობა სახარბიელო. მისი ექიმთან მოსვლის მიზეზი სწორედ ეს იყო. მეუღლეც მოსაცდელ დარბაზში პატარა ბავშვით ელოდებოდა.

- თქვენ რა განუხებთ ქალბატონო? — მოესმა გვერდით მჯდომის ხმა. ფიქრებში ჩაძირული უცებ გამოფხიზლდა...

- არაფერი, არაფერი ისეთი სერიოზული. ექიმთან მოვედი, ვნახოთ რას მეტყვის... შემდეგ უკვე თანამოსაუბრეს ჰკითხა:

- თქვენ რა განუხებთ ქალბატონო?

- აბორტის გასაკეთებლად მოვედი. — მიუგო უცნობმა ქალმა ღონემიხდილი ხმით.

ზარიფემ თავი ისე იგრძნო, თითქოს, ვინმემ, მოულოდნელად, ძლიერი დარტყმა მიაყენა და ძლივს შეძლო ამოეღერლა:

- რატომ?

- სამი შვილი მყავს, მეტი აღარ მინდა. რაც მყავს იმას ძლივს ვზრდი, რა გავაკეთო..?

ზარიფე წუთით შედრკა, შემდეგ კი თქვა:

- გთხოვთ, ნუ იზამთ ამას.

შემდეგ კი რაც რამ კარგი იცოდა, მოუყვა. „უზენაესი ალლაჰი ბრძანებს: **„იმის შიშით, რომ სარჩოს ვერ მოიპოვებთ, ბავშვები არ მოკლათ.**“ ეს ბავშვი სარჩოს, წყალობის მომატების მი-

ზეზი გახდება. გთხოვთ, დაფიქრდით, სახლში დაბრუნდით, კიდევ ერთხელ, კარგად აწონ-დანონეთ“.

ზარიფე ისე ეხვეწებოდა, თითქოს თავისთვის თხოვდა რამეს და მისთვის ბევრი რამის ახსნა და მოყოლა უნდოდა. მის შეჩერებასა და დაბრ-კოლებას ცდილობდა.

ცოტა სული მოითქვა და განაგრძო:

„უზენაესი ალლაჰი, რომელიც ყველა გაჩე-ნილ არსებას სარჩოს, წყალობას აძლევს, თვალს ადევნებს, ბატონ-პატრონობს, გჯეროდეს, რომ არც შენ ბავშვისთვის დაიშურებს არაფერს. ვერც კი გაიგებ უზენაესი ალლაჰი საიდან და როგორ მოგცემს სარჩოს“.

ქალს თვალები ცრემლით აევსო. გაოგნებუ-ლი და გაოცებული ერთი და იმავეს იმეორებდა: „რა ვქნა, რა ვქნა? ამ საკითხზე გასულ კვირა-საც ვიყავი მოსული. ექიმიც მესაუბრა. სახლ-ში უკან გავბრუნდი, მაგრამ ქმარი გამიბრაზ-და და მიყვირა: „აბორტისთვის გაგგზავნე და უკან მოხვედი? ამჯერად მე თვითონ ნაგიყვან და ამას გააკეთებ, გასაგებია?“ და აი, მეც ისევ მოვედი.

ზარიფე ისევ ცდილობდა რაღაც აეხსნა:

- თუკი ალლაჰი ამ ბავშვის სიცოცხლეს ისურ-ვებს, აბორტისთვის ექიმთანაც რომ მოხვიდე, მისი მცდელობაც ფუჭად ჩაივლის. შეცდება, ვერ გააკეთებს, რაღაც დაბრკოლება შეემთ-ხვევა და. ა. შ. მაგრამ თუკი ალლაჰს ნაყოფის

სიცოცხლე არ სურს, მას წინ ვერავინ აღუდგება და ვერ გადაარჩენს... გაიხსენე, ალლაჰმა წმინდა მუსა როგორ დაიფარა, წმინდა ადამი, ევა, წმინდა ისა უმამოდ როგორ გააჩინა? ამ ცოდვას ნუ ჩაიდენტ. თუ სიცოცხლე არ უნერია, აბორტიც რომ არ გაიკეთო, მაინც მოკვდება. მაგრამ, თუკი ხელოვნური გზით მოიშორებ, მკვლელი გახდები. გეხვეწებით, იფიქრეთ ამაზე. ამ ყველაფერზე თქვენს მეუღლესაც მოუყევით, უთხარით, არ გავიკეთებ-თქო.

ქალი წამით, თითქოს, დათანხმდა. ქმარი მოძებნა, მაგრამ ვერ ნახა. გააგრძელა ძებნა და ბოლოს, როგორც იქნა, იპოვა. მაშინვე მასთან მიირბინა, მაგრამ ექთანმა დაიძახა:

„ქალბატონო ფამუქ აიდინ! თქვენი დროა“. ცუდი მომენტი იყო. ქმარი უნდა ენახა, რომ ამ დროს ექიმმა დაუძახა. ქალბატონი შეცბა, მეუღლემ ხელი მოჰკიდა და ექიმის ოთახთან მიიყვანა. როგორც იქნა, ქალბატონი ექიმის ოთახიდან გარეთ გამოვიდა და თვალებდახრილი იქაურობას სწრაფად გაშორდა. ირგვლივ მიმოხედვა და ზარიფეზე შეხედვაც კი ვეღარ გაბედა. მუცელში მყოფი ბავშვი უკვე მოკლული იყო. იგი სარჩოს შიშით გასწირეს. ასე მოხდა საკუთარ შვილისთვის სასიკვდილო განაჩენის გამოტანა... საშინელება იყო. ქალბატონს ამის შემდეგ, უსახელო ბავშვის მკვლელის სახელი უნდა ეტარებინა.

ზარიფე იმ ექთნის შეძახილმა გამოაფხიზლა, რომელიც მას ეძახდა. ძალაუნებურად აბორ-

ტის გამკეთებელი ექთნის მიმართ სიძულვილი, ბრაზი და ზიზღი შემოანვა გულზე. მაშინვე უნდოდა მასთან მისვლა, მაგრამ ვერ შეძლო. ბოლოს თავს ძალა დაატანა და ექიმს გაესინჯა. გასინჯვის შემდეგ ექიმი ზარიფეს მიუბრუნდა და უთხრა:

- ფეხმძიმე ხართ ქალბატონო?

ზარიფე გაოგნებული დარჩა. ვერ გაეგო რა ხდებოდა.

- რა თქვით?

- ფეხმძიმედ ხართ, ქალბატონო?- გაუმეორა ექიმმა. ახლა უკვე მიხვდა თუ რაშიც იყო საქმე. პრობლემური, საფრთხით მოცული მეოთხე ფეხმძიმობის შემდეგ, მეხუთე... ალბათ, ამიტომ იყო დაბნეულიც. ცოტა ხნის შემდეგ ძალ-ღონე მოიკრიბა და გადაწყვიტა ის, რაც იმ ქალბატონს უთხრა, საკუთარი თავისთვისაც მოეყოლა.

ვინაიდან, უზენაესი ალლაჰი, გაჩენილ მონამსახურს ყველაზე უფრო კარგად იცნობს, ამიტომ ისეთ ტვირთის არ დააკისრებს, რისი ტარების ძალაც მას არ ექნება.

პატარა ქალიშვილის ტანსაცმელი

საფიე და ნეზიჰე დიდი ხნის მეგობრები არიან. იმ დღეს საფიე თავის ტყუპ შვილებთან, მელიჰასა და სემიჰასთან ერთად ნეზიჰეს ესტუმრა.

ტყუპები მხიარულ და ბედნიერ საფიეს ქალიშვილს, მუნისესთან შეხვედრით კმაყოფილნი არიან. სამი ბავშვი ერთმანეთთან შეხვედრით გამონწვეული სიხარულით სათამაშოებში იმალებიან.

მათ შორის მხოლოდ ერთი რამ არ დაძველებულა, ეს მათი წრფელი მეგობრობაა. ამდენი ხნის მეგობრებს, სალაპარაკოც ძალიან ბევრი რამ აქვთ.

ორი მეგობრის მხურვალე საუბარს მუნისე არღვევს. დედას ეკვრება და რაღაცას ეჩურჩულებს:

- დედიკო, ნახე მელიჰამ და სემიჰამ შარვალი ჩაიცვეს.

ეტყობოდა რაღაც ანუხებდა. დედა ხვდება რაშიც არის საქმე და მუნისეს თმაზე ეალერსე-

ბა. ფიქრობს, რომ ეს ნეზიჰესაც უნდა გაუმხილოს.

- ნეზიჰე, ამას წინათ მუნისეს უნდოდა, რომ შარვალი ჩაეცვა. მაგრამ მე ავუხსენი: უკეთილშობილესი შუმავალი ბრძანებს: „გოგონებმაც და ვაჟებმაც თავიანთი სქესის შესაფერისი ტანსაცმელი ჩაიცვან.“ აგრეთვე ვუთხარი, რომ გოგოს ტანსაცმელი მხოლოდ გოგონებს უხდებათ მეთქი. ამიტომ მითხრა ახლა ასე...

სიტყვა არ მქონდა დასრულებული, რომ ნეზიჰემ მუნისეს თმაზე მოეფერა.

- ეს მათთვის ჯერ არ მისწავლება, ყოჩად, საფიე შენ მათზე უფრო ადრე გისწავლია. მეც ახლავე ვასწავლი და შარვალს აღარ ჩაიცმევენ.

ამის შემდეგ მუნისე მეგობრებთან დაბრუნდა, თუმცა ქალების სასაუბრო თემა იცვლება და ბავშვების ტანისამოსის შესახებ იწყებენ ბაასს. საფიე ამ თემასთან დაკავშირებით თავის ზოგად მოსაზრებებს გამოთქვამს:

- ჩემო ნეზიჰე, იმისათვის, რომ ქალები და მამაკაცები ერთმანეთს არ დაემსგავსონ, ალლაჰის შუამავალი ერთმანეთის ტანსაცმელის ჩაცმას მიზანშეუწონლად მიიჩნევს. ამ თვალსაზრისით, არავითარ შემთხვევაში მუნისეს ნება არ დავრთე, რათა მას შარვალი ჩაეცვა. პატარაობა და ქალიშვილობა მდგომარეობას არ ცვლის. ვფიქრობ, რომ უნდა ვასწავლოთ ის, რაც მართალი და სწორია.

- ჩემო საფიე, მეც ანალოგიური აზრის ვარ, უზენაესი ალლაჰის ბრძანებისამებრ უნდა ჩაიცვან, მაგრამ ვფიქრობდი, რომ პატარაა, ბავშვობა ეხალისება, ამიტომ ჩაიცვას და როცა გაიზრდება მერე ავუხსნი-მეთქი. პრინციპში მეზადება ასეთი კითხვა: ესენი რომ გაიზრდებიან, რას იზამენ? მეშინია, როცა მახსენდება, რომ ნამაზის მომლოცველი დედების ქალიშვილები, შორტებით დადიან. მომავლის მეშინია და ამ მდგომარეობიდან გამოსავალს ვერ ვპოულობ...

- ჩემო ნეზიჰე, მეც ამის ახსნას ვცდილობ. მგონია, ამ საკითხთან მიმართებაში განსხვავებული აზრები არ გვამოძრავებს. თან გვინდა, რომ ჩვენი შვილები ალლაჰის ბრძანების მცოდნე და შემსრულებლები იყვნენ, რომ ამ ჩარჩოში იცხოვრონ და თან ამ მიზნებისგან ვაშორებთ. უფრო მეტიც, ისინი სანინაალმდეგო მიმართულებით მიგვყავს და ვითარებას უფრო ვართულებთ. არსებობს დიდი და პატარა მიზნები. ამასთან ერთად არსებობს გზები, რომლებიც ამ მიზნებისკენ მიემართება. ეს გზა კი ნმინდა აიათებითა და ჰადისებითაა განათებული. ადგილი და დრო კი ის არის, რომელშიც ახლა ვიმყოფებით. თუ გვინდა, რომ ჩვენმა ქალიშვილმა 9-10 წლის ასაკში შეისწავლოს და გახდეს ღვთიური ბრძანებების სრულფასოვანი შემსრულებელი, ვალდებულნი ვართ, დრო მაქსიმალურად გამოვიყენოთ. საინტერესო მოთხრობებით შევეცადოთ, ადამიანის იდეალური მოდელი ვასწავ-

ლოთ. ერთადერთი იდეალური და სამაგალითო ადამიანი უკეთილშობილესი შუამავალი შევავაროთ.

- რა თქმა უნდა, მართალი ხარ, ჩემო საფიე, მაგრამ გზა, რომელსაც მივყევით, სწორი არ არის და საამისოდ, რთული პირობები გვაქვს. საქმე იმაშია, თუ საიდან, როდის და როგორ უნდა დავინყოთ ეს ყველაფერი..

- ჩემო ნეზიჰე, ვფიქრობ იმ ოჯახების ქალიშვილების ტანსაცმელი, რომლებიც ისლამის ბრძანებისადმი მორჩილებით ცხოვრობენ, 3-5 წლის ასაკშიც კი რელიგიის შესაბამისი უნდა იყოს. როდესაც ბავშვი პარკში გავა სათამაშოდ, უნდა ემჩნეოდეს, რომ ის მორწმუნე, ანუ ისლამის კანონების მიმართ მორჩილი ოჯახის შვილია. ასეთნაირად სხვა ბავშვებისთვის სამაგალითო უნდა იყოს.

- არ ვიცი, ისინი ამ ასაკში ნუთუ თავსაფარს გაიკეთებენ?

არა მგონია, უარი თქვან, რაც მათ მოსწონთ, ისეთ ლამაზ თავსაფარს ვუყიდით და ტკბილი სიტყვით ვთხოვთ გაკეთებას. უამრავი ასეთი მაგალითი ვიცი. არა დამაშინებელი და მბრძანებლური მეთოდებით, არამედ, როცა გვკითხავენ: „რატომ ვიხურავთ?“ პასუხი სხვადასხვა გზებით გასაგებ ენაზე უნდა გავცეთ და განვუმარტოთ. ამისათვის ყველა გზას უნდა მივმართოთ და როგორმე უნდა შევძლოთ.

შეუსაბამო ტანსაცმლის ჩაცმა ძალიან თუ

უნდა, სახლში ან განსაზღვრულ ადგილებში უნდა დავრთოთ ამის ნება.

თავსაფარი ბავშვისთვის უცხო არ უნდა იყოს.

ბავშვები თავსაფარს მხოლოდ დედისთვის განკუთვნილ სამოსად ნუ გაითავისებენ.

როდესაც კატეგორიულად დაევალებათ სხეულის დაფარვა, მაშინ პრობლემა აღარ შეექმნებათ.

ორი დედის ფიქრები თანდათან ერთ საერთო აზრამდე მიდის. სახლიდან გამოსვლისას საფიქემ პატარა ტყუპებს თავზე ლამაზი თავსაფრები გაუკეთა. შემდეგ ორი მეგობარი, მომავალი მეხვედრის იმედით, გულთბილად დაემშვიდობა ერთმანეთს.

ყელში დარჩენილი ვაშლი

სალამო ახლოვდება, ბავშვები და მშობლები, ნელა-ნელა, სახლში ბრუნდებიან და ყველანი ერთად, მშვიდ სალამოს, ოჯახში ერთად ხვდებიან. მირიანისთვის სალამო განსაკუთრებით ძვირფასია. მას ყველანაირი დაღლილობა ავინყდება, როცა სახლში დაბრუნებულ დედას კისერზე შემოეხვევა და კმაყოფილებით ამოისუნთქავს. შემდეგ კი ყველა ერთმანეთს მოუყვება, დღე ვინ, როგორ გაატარა.

ეს ღამე იმით იყო მნიშვნელოვანი, რომ ფაზილას ხელთ ვაშლის ნაჭრები ეჭირა.

უფროსი ძმები სკოლისა და გაკვეთილების შესახებ საუბრობენ, ფაზილა კი მათ ვაშლის ნაჭრებს აწოდებს... სახეზე ღიმილმოფენილი დედა მას ეხმარება...

- შენი უმცროსი დაიკო ზემოთ ასულა, შიფასა და საფინაზს მისთვის ვაშლი მიუწოდებიათ, ფაზილას კი უთქვამს, ჩემი უფროსი ძმები აქ არ არიან, ისინი ვერ მიირთმევენო და ამიტომ მასაც აღარ უჭამია. შიფასა და საფინაზს

უთქვამთ: „რადგან ასეა და არ მიირთმევ, მაშინ სახლში წაიღე და ერთად ჭამეთ“. ეშრეფი, ვეისელი და მუფიდი უმცროს დას თავზე მოეფერნენ. მათი სიხარული სახის გამომეტყველებიდან ამოიკითხებოდა.

ეშრეფს უმცროსი დის ყელში დარჩენილი ვაშლის ნაჭერი და ჰადისი ახსენდება: „*მორწმუნეები, მხოლოდ ძმები არიან*“, მეზობლები, უბნელები, თანასოფლელები, თანამოქალაქეები და დედამიწაზე მცხოვრები ყველა მუსლიმანი ერთმანეთის ძმია? თუკი ჩვენი ძმები არიან, რა საერთო გვაქვს? იმდენი კითხვაა რომ ნამდვილად ვერ აუხვალ პასუხის გაცემას“. მამა შვილის გრძნობებს იზიარებს და გულთბილ პასუხს სცემს:

- დიახ შვილო, ყველა მუსლიმი ანუ, მსოფლიოში მცხოვრები ყველა მორწმუნე ერთმანეთის სულიერი ძმია. ბავშვებო იცით, რას ბრძანებს წმინდა შუამავალი?

„მუსლიმები ერთი სხეულის მსგავსი არიან, თუკი რომელიმე ორგანო დაავადდება, ტკივილს მთელი სხეული იგრძნობს.“ ბავშვებიც აღნიშნულ ჰადისს იხსენებენ. ისინი ხომ ყოველ საღამოს ერთობლივად ჰადისის წყაროებს კითხულობენ. ვეისელ ჰყვება:

- მამიკო, ე. ი. თუკი სადმე ავადმყოფი, ღატაკი და გაჭირვებული მორწმუნე იქნება, ამან ჩვენც უნდა შეგვანუხოს? მაგრამ ჩვენ საიდან გავიგებთ, ვინ არის ავად, ვინ სწუხს ან ვის რა სჭირდება?

- ოჯახში შენი ძმა მონყენილი თუ იქნება, შეგიძლია მხარულად იგრძნო თავი? რა თქმა უნდა, ვერ იქნები მხიარული. გამომდინარე აქედან, თუკი ჩვენს ძმებს რაიმე პრობლემები ექნებათ, კარგი იქნება მხიარულად და უდარდელად რომ ვიცხოვროთ? ჩვენი ვალია მათი ტკივილის გაზიარება და მოკითხვა. საუბარში ვეისელიც ერევა:

- მამიკო ჩვენ კლასში ერთ მოსწავლეს მგონი ჩანთა არ აქვს, სულ ცელოფნის პარკით დააქვს ნიგნები. კარგი იქნება თუ მას ერთ ჩანთას ვაჩუქებთ! კარგი, მამა?

- აი, ასეთი ღარიბები მოვიძიოთ და შეძლებისდაგვარად, მათ დახმარებას შევეცადოთ.

ამ დროს ეშრეფს ტელევიზორში ნანახი კადრები ახსენდება:

- მამიკო, იქ, სადაც ჩვენი ძმები იბრძვიან, ჩვენ როგორ შეგვიძლია მათთვის დახმარების განწევა? ურწმუნოები ნუთითაც არ იხევენ უკან. იქ დედები, მამები და ბავშვები — ყველა მტრის წინააღმდეგ გამოდის.

- ჩვენც ნავიდეთ იქ.

- მათ დახმარება გავუგზავნოთ.

- იქ მცხოვრები პატარა ძმებისთვის, საჩუქარი რომ გაგვეგზავნა და ბაირამზე მათაც ეხალისათ, კარგი იქნებოდა. ვინაიდან სხვანაირად ისინი ვერ იზეიმებენ.

- მამიკო, მათ ბაირამი არ ჰქონიათ?

- არა, არ შეიძლება ასე უქმად ჯდომა, მამი-

კო, რა მოხდება, ვიღონოთ რამე. ამაზე არასოდეს მიფიქრია.

ცოტა ხნის შემდეგ, როდესაც მამამ აზრები დააღაგა, თქვა:

- დიახ, რატომაც არა, სულ რომ არაფერი შეგვეძლოს, მათთვის შევევედროთ მაინც. გარდა ამისა რის გაკეთება შეგვიძლია? მოდი, აბა ერთად ვიფიქროთ, თქვენს წინადადებებს ველოდები...

კარზე ზარი რეკავს და ბიძა მოდის. იგი ბავშვებს თვალებზე ხელს აფარებს და ხელში შოკოლადს აწვდის. უფროსი ძმა, ტარიელი შოკოლადს ხელს არ ჰკიდებს. ვინ იცის, ვის ხედავდა ამ დროს. იქნებ, პალესტინაში, ავღანეთში თუ აქვე ახლოს მცხოვრებ ძმებს, რომლებსაც არ იცნობს. ბოლოს დანადვლიანებული და აცრემლებული საძინებელ ოთახისკენ გაეშურა...

ძილის წინ

დაძინებამდე ნახევარი საათია დარჩენილი, ამიტომ მათ შევახსენე ლამის პერანგები ჩაეცვათ და კბილები გაეხეხათ. მათ საშინაო დავალებები უკვე შესრულებული ჰქონდათ, გამომდინარე აქედან, გულდამშვიდებულებმა მაშინვე კბილები გამოიხეხეს და საწოლებს მიაშურეს.

შვილები, რომლებიც შეჩვეულნი იყვნენ ძილის წინ ჩემთან ყოფნას, მეძახიან და მიხმობენ. ჰადისის წიგნით ხელში მათთან შევედი და ვკითხე: „აბა ჩემო შვილებო, სად გავჩერდით?“ ამით მინდა, კიდევ ერთხელ, შევახსენო, თუ რას აკეთებდა უკეთილშობილესი შუამავალი ძილის წინ, რას ეუბნებოდა მართლმორწმუნეთა დედას, ძვირფას აიშეს. მათგან მიღებული პასუხებით, საკმაოდ კმაყოფილი ვიყავი, რადგან დავინახე, რომ გაკვეთილებს შედეგი გამოელო. ბავშვებმა საწოლებიდან ყიბლეს მიმართულებით მიტრიალდნენ და ყველამ ერთად, სურათათიჰა, იჰლასი, ნასი და ფელეყი, დიდი ხალისით ჩაიკითხეს. პატარა სენაც ლილინებს. ეს საუკეთესო დრო იყო იმისათვის, რომ მათთვის რალაც ამეხსნა ან წამეკითხა. ეს დრო ბავშვებისთვის ცოდნის შესათვისებლად ძალიან კარ-

გი პერიოდი იყო და მეც შეძლებისდაგვარად ვცდილობდი მაქსიმალურად გამომეყენებინა. ამიტომ ვიღებ ჰადისის კრებულს, ვუკითხავ და განმარტებებს დანვრილებით ვუხსნი. უკეთილშობილესი შუამავალი, ძილის წინ, სურა ფელეეს, ნაასს, იჰლასს ჩაიკითხავდა, შემდეგ ხელებით მთელ სხეულზე, სადაც მისწვდებოდა, სამჯერ მესს გაიკეთებდა და ისე დაიძინებდა.

აბდულლაჰ ბინ ჰუბეი, გადმოგვცემს, „აღლაჰის შუამავალია მომმართა:

„აბდულლაჰ! სალამოს და დილას, სამჯერ იჰლასის, ფელეეისა და ნაასის სურეები წაიკითხე“. სანამ განმარტებას დავიწყებდი, ბულრამ სიტყვა შემანყვეტინა და თქვა: „თუკი ძილის წინ და დილით ყოველთვის ასე მოვიქცევით, აღლაჰი ყოველ საქმეს გაგვიადვილებს, კეთილ საქმეებს გავაკეთებთ და დღეს ხალისიანად გავატარებთ ხომ, დედიკო?“ მისი პასუხის შემდეგ მცირე განმარტებას მეც ვაკეთებ.

ბავშვები, აღლაჰის საყვარელი მონამსახურის მიერ, ძილის წინ შესრულებულის გაკეთებას და მასზე დამსგავსებას დიდი ენთუზიაზმით ცდილობენ. ბოლოს ვიფიქრე, სანამ ჩაეძინებათ, კიდევ ერთ მოთხრობას მოვუყვებინეთქი. როდესაც მოთხრობის მოყოლა დავიწყე, შევამჩნიე, რომ სიხარულით განაბული თვალები ნელა-ნელა ძილს მიეცნენ. როდესაც მოყოლა დავასრულე, ბავშვების სახეზე ტკბილი ღიმილი იყო აღბეჭდილი.

ჰულის დღიურიდან

ჩვენ სამი და-ძმა გახლავართ. მე შუათანა ვარ. უფროსი ძმა იუსუფი თავმომწონე და ჩხუბის მოყვარული ვინმეა. იგი, ამავე დროს, სკოლაშიც წარმატებულია. მას ეშმაკობაც კარგად გამოსდის ამიტომ თამაშის დროს აუცილებლად რაიმე ხრიკს მიმართავს. მე არ მიყვარს ჩემი უფროსი ძმა. უმცროსი დაიკო ესმა კი მიყვარს, თუმცა ზოგჯერ ისიც მაბრაზებს. ბევრჯერ ვამბობ, ნეტა ისიც არ მყოლოდა-მეთქი. დედიკოს ის ჩემზე უფრო მეტად უყვარს, არც მამიკო ცემს ხშირად.

აჰ მამიკო, მამიკო.. ნეტავ, ყველა მამა ასეთია, ოჯახებში სულ მათი ყვირილის ხმა ისმის, ბავშვებს სულ ცემენ, ცოლებს სულ ეკამათებიან? დედიკო.. დედიკოც არ მიცავს, ისიც მიბრაზდება, მცემს. რა დავაშავე, ნეტავ? ხმის ამოღების მეშინია. მახსოვს, როცა ვედარც ვლაპარაკობდი და ენა მებმებოდა, დედ-მამას შეეშინდათ და ექიმთან წამიყვანეს... მეც შევშინდი, მეგონა ვედარასოდეს დავილაპარაკებდი. არ ვიცი, ექიმ-

მა რა უთხრა ჩემ მშობლებს, მაგრამ იმ დღიდან შევუყვარდით და დიდ ყურადღებას მაქცევდნენ. ამის შემდეგ ნორმალურად ვლაპარაკობდი, თუმცა ისევ დამინყეს ცემა. არ ვიცი, ნუთუ, ენაბლუობა ისევ დავინყო? .

თითქმის, ყოველდღე, მზის ამოსვლამდე ვიღვიძებ და სანოლში ფიქრს ვინყებ. მომწონს ასეთი წყნარი მომენტები. მინდა, რომ მზე არ ამოვიდეს და არ გათენდეს. ვინაიდან მზის ამოსვლასთან ერთად მშობლები გაიღვიძებენ და ისევ დაინყება, ჩხუბი, კამათი, შეკრული შუბლები, ღიმღის მონატრებული სახეები, უტაქტო საუბრები, ხმამაღალი ყვირილი, ყელში გაჩხე-რილი სლუკუნის და დაღვრილი ცრემლები.

ბებიამ მასწავლა, როდესაც რაიმე შეგანუხებს, ალლაჰს შეევედრე და გულზე მოგეშვებაო. ღმერთო ჩემო! ჩემი დედიკო და მამიკო ასე რატომ იქცევიან? მინდა, ორივე მათგანი ძალიან მიყვარდეს. მინდა, მათაც უყვარდეთ ერთმანეთი. ვერ ვხვდები, რატომ სულ ჩხუბი? ნუთუ რომ იქორწინეს, მაშინაც ასე ჩხუბობდნენ? არადა, როცა მათ იმ დროინდელ ფოტოებს ვათვალიერებ, ორივე მათგანს სახეები უცინის. მიყვარს ის ფოტოები და მინდა ხშირად ვუყურო.. დედიკო მიბრაზდება, „რა არის, ყოველდღე რომ ხელში გაქვს და სულ ამ ფოტოებს უყურებ?“ თუმცა მათ გარეშე არ შემიძლია. ისინი არ ტყუიან, მათ ვუცქერი და უზენაეს ალლაჰს ვევედრები. სულ მინდა, რომ დედიკოსა და მამიკოს მხიარული და მომცინარი სახეები

ვნახო.

თითქმის, ვერ ვიხსენებ ერთდროულად გაცი-
ნებულ დედიკოსა და მამიკოს, თუმცა ორივენი
თავიანთ მეგობრებთან ისე თბილად საუბრო-
ბენ და გულიანად იცინიან, ადამიანს შეშურდე-
ბა... რა მოხდება, რომ ერთმანეთში ისაუბრონ,
იცინონ, შვილები უყვარდეთ და მათ სიცილზე
ჩვენც გავიცინოთ?

როცა დიდი გავხდები, არასდროს დავქორ-
წინდები. წყნარ და უპრობლემო ოჯახში მარ-
ტოდმარტომ მინდა ვიცხოვრო. მაგრამ ყველა
მამა ასეთია? არა, ნამდვილად არა. აივნიდან
მინახავს, ელიფის მამა სულაც არ არის ასეთი.
მას ელიფიც ძალინ უყვარს და მისი დედიკოც.
როგორც ჩანს, დედიკომ გაიღვიძა, ვინაიდან სი-
ჩუმე დაირღვა, სადაცაა მამიკოც გაიღვიძებს.
დღევანდელი დღე როგორ ჩაივლის, ისევ იკამა-
თებენ? დედიკოს ისევ სცემს?.. ჩემო ძვირფასო
დედიკო, შენ არ გიყვარვარ, მაგრამ მე ძალიან
მიყვარხარ. ზოგჯერ გიბრაზდები კიდეც. ვფიქ-
რობ, ნეტავ მამიკოს მაშინვე არ შეეპასუხო,
რასაც გეტყვის, მაშინვე შეუსრულო... მაგრამ
მიუხედავად ყველაფრისა, როცა მამიკო და-
გარტყამს, გული მიკანკალებს, მეშინია და ჩემი
სხეული დარტყმებს, თითქოს, შენთან ერთად
განიცდის... აი, მაშინ მამიკო მეზიზღება. რად-
გან ეს ჩემი ძვირფასი დედაა. აჰ ნეტავ, დედი-
კო ამ დილით გაღიმებული იქნება? თან მათთან
მისვლის მეშინია, თან ძალიან მაინტერესებს,
როგორ დაინწყება ახალი დღე?

იქნებ, ღვთის ნებით, მათ მომღიმარ სახეს დავინახავ. ვდგები და ჩუმიად დედას ვუყურებ, თუმცა მის სახეზე ჯერ არც ღიმილი შეიმჩნევა და არც ნუხილი. ღვთის ნებით, დღეს მაინც გაცინებულს ვნახავ —გავიფიქრე და ისევ საწოლში დავბრუნდი.

ცოტა ხნის შემდეგ, სწრაფად მოხურული კარის უკან, ოთახს შემდეგი სიტყვები აყრუებს: „სადაც გინდა იქ წადი! უკან დაბრუნებისას სახლში შენი დანახვა აღარ მინდა“. არც დედიკოს ხმამალალი პასუხი იგვიანებს: „არსადაც არ წავალ, ეს ჩემი სახლია“.

ყოველი შეკამათების დროს, გული მისკდება და ვფიქრობ: „დედიკო ბოლოს ველარ მოითმენს, მიგვატოვებს და წავა.“

გასასვლელი კარის დახურვა, მამიკოს სახლიდან წასვლის ნიშანია. მინდა, ავდგე, დედას კისერზე შემოვებვიო და ვაკოცო. მაგრამ, სამწუხაროა, რომ დედიკო ახლოსაც კი არ მიკარებს. ისევ ვფიქრობ, რომ დედიკოს არ უნდა, რომ მის გულში დამალული სიძულვილი, ცრემლები და დარდი ვიხილო. მინდა, რომ ერთად დავჯდეთ, ვილაპარაკოთ და ერთმანეთს მწუხარება გავუზიაროთ, ეს ორივე ჩვენგანს გულელებზე სამკურნალო მალამოსავით დაგვეფინება.

ნუთუ არასწორად ვფიქრობ? ამით, შემთხვევით, დედის, მამის, უფროსი ძმის ან დიკოს უფლებას ხომ არ ვლახავ? ვინ იცის, იქნებ ისინიც ისე არიან მონატრებული ტკბილ გაღიმებას, როგორც მე. მაგრამ როგორ შემიძლია

ყოველივე ამის მათთვის მოყოლა. კიდევ კარგი, რომ შემიძლია, შენ შეგეფარო. შემიძლია დახმარება, გთხოვო... ოჰ, ჩემო გამჩენო! რაოდენ კარგია, რომ არსებობ და გესმის ჩემი..

ჩემი ძვირფასი მოგონებების რვეული.

შედარება

დღეს კვირის პირველი დღეა. ამ კვირაში გამოცდები იწყება და ამიტომ ბევრი მეცადინეობა მჭირდება. ჩემზე სამი წლით უმცროსმა ძმამ პირველ სემესტრში ქების სიგელი მიიღო. მე კი სამ საგანში დაბალი შეფასება გამომეცა. უფროს ძმას კი არც ქების სიგელი მიუღია, თუმცა არც დაბალი შეფასება აქვს.

ბევრი ვეცადე, გამომენახა ისეთი გზა, რომ მშობლებისთვის დღიური არ მეჩვენებინა, მაგრამ არაფერი გამომივიდა. მამიკო, როგორც ყოველთვის, დამკითხავს ხოლმე. რატომ გაქვს ასეთი დაბალი ქულები? რომ გესწავლა, ასე არ იქნებოდა. აბა შეხედე შენზე სამი წლით უმცროს ძმას, დაბალი ქულა ერთ საგანშიც კი არ გამოჰყოლია. ყველა საგანში საუკეთესო შეფასება აქვს. ამას დედიკოს სიტყვებიც ემატება: „შენს მეგობრებს რატომ არ აქვთ დაბალი შეფასება? მათ თუ არ აქვთ, შენ რატომ გაქვს?“ და.ა.შ.

ხვალ პირველი გამოცდა იმ საგანში მაქვს, რომელშიც დაბალი ქულა მიწერია. ახლა ყველაფერი უნდა ვიღონო იმისათვის, რომ მაღალი

ქულა ავიღო. მაგრამ როგორ? ბევრი ვიმეცადინე და ახლაც ამასვე ვაკეთებ. ისევ დაბალი ქულის ალების მეშინია. საგამოცდო კითხვებს არ ვუფრთხი, თუმცა დაბალი ქულის ალების შიშს გულიდან ვერ ვიშორებ... ამჯერადაც თუ ვერ ავიღე მაღალი ქულა, ჩემი საქმე ცუდად იქნება. მამის სახე წარმომიდგენია, ისევ მეტყვის: „შეგრცხვეს, შეხედე, შენზე სამი წლით უმცროს დას, ყველა საგანში საუკეთესო ქულები გამოჰყვა“.

მიყვარს ჩემი დაიკო, მაგრამ მამაჩემის სიტყვების გამო, მშურს მისი წარმატების... ის ასეთი წარმატებული რომ არ იყოს, მამიკო ჩემ წარუმატებლობის გამო ამ დონეზე არ გამკიცხავდა.

ვგრძნობ, რომ მამაჩემს ის უფრო მეტად უყვარს. ვხედავ, რომ მას უფრო მეტად იცავს და მხარდაჭერას აგრძნობინებს. როცა მამაჩემი დაინახავს, რომ დაიკო რაიმეს რეცხავს, მაშინვე შეაქებს: „ყოჩაღ შვილო, ასე უნდა დაეხმართ დედიკოს!“ შემდეგ კი მისი თვალელები მე მომძებნის და მეტყვის: „შეხედე, შენზე უმცროსი დაიკო დედიკოს სამზარეულოში ეხმარება, შენ რას მიკეთებ, რა მოგივა შენც რომ დაეხმარო ზოგჯერ?“.. „ჰაირიე, ასეთი გემრიელი ჩაი შენ მოამზადე?“ –ის ჩაი ჩემი მომზადებულიც რომ იყოს, მაინც მას შეაქებს...

ყველა ლამაზი საქმის მკეთებელი ჰაირიე. რა თქმა უნდა, მეც ვცდილობ, საშინაო საქმეებში დედიკოს დახმარებას. თუმცა, რატომღაც მამიკო ჩემ გაკეთებულ საქმეს ვერ ხედავს...

ამასთან ერთად, ზოგიერთი რამ არ გამოეპარება; მაგალითად, ჩემი დაბალი ქულები, გარღვეული კაბა, მონყვეტილი ღილი, ყოველივე ამას უპირველესად მამაჩემი დაინახავს. ჰაირიეს გაკეთებულ, სულ მცირე რამეს იწონებს, ხოლო მე ყველაფერს მიწუნებს..

ბოლოს და ბოლოს ვინ არის ეს ჰაირიე? პასუხი მარტივია. ჰაირიე ჩემი უმცროსი დაიკოა. კი მაგრამ, მამიკოს ის ასე ძალიან რატომ უყვარს? ვხედავ, რომ იგი დედასაც უყვარს, თუმცა, მამაჩემის მსგავსად, არ იმჩნევს. მეც ხომ მათი ქალიშვილი ვარ, მაგრამ მათში, ჩემ მიმართ განსაკუთრებულ ყურადღებას და სიყვარულს ვერ ვხედავ. უპასუხოდ დარჩენილ კითხვებს, ჩიხში შევყავარ. ზოგჯერ ვგრძნობ, რომ ეს ყველაფერი ყელში ამომივიდა. მეშინია, ერთ დღეს ამ უთანასწორო დამოკიდებულების გამო, მამაჩემს ენას შევუბრუნებ, მის წინ ხმას ავიმაღლებ. ისინი ძალიან მიყვარს, რა მოხდება, როგორიც ვარ, ისეთივე, რომ ვუყვარდეთ? ხომ შეუძლებელია, რომ ყველა ბავშვი ერთნაირად ნიჭიერი იყოს, არა?... ხომ შეიძლებოდა, რომ უფრო ცუდი ვყოფილიყავი? ვცდილობ, რაც შემიძლია, ყველანაირად კარგი ვიყო. მეტი რისი გაკეთება შემიძლია? სულ მე დამნაშავედ რატომ მიმიჩნევენ? სიყვარულისგან შორს რატომ მტოვებენ?

მათი მხრიდან, ზოგჯერ მაინც, ჩემ მიმართ გამოჩენილი სიყვარული რომ არა, როდესაც შვილოთი მომმართავენ, ან ავად გახდომის

დროს მათ მზრუნველობას რომ ვერ ვხედავდე, ალბათ, მშობლებს ჩემ მტრად მივიჩნევდი.

ერთ საღამოს თავს მოუსვენრად ვგრძნობდი. ჩემი მშობლები ისევ ჰაირიეს აქებდნენ. იგი ქებით ცაში აჰყავდათ, მე კი ისევ მინაზე გამასწორეს. ვახშმის შემდეგ ჩაი უნდა დაეღიათ. ისე უნდა გამეკეთებინა, რომ ჩაი ჰაირიეს მოემზადებინა. ჰაირიემ თხოვნა მიიღო და ჩაის მომზადებას შეუდგა. მე კი ამ დროს მათ შეუმჩნევლად სამზარეულოში გავედი და ჩაიდანში უხვად მარილი და მწარე პილპილი შევურიე. აბა ნახოს მამაჩემმა, როგორია მისი საყვარელი ქალიშვილის მიერ მომზადებული ჩაი! ამ დროს, თითქოს, ვმეცადინებო, მაგრამ მოუთმენლად ველი მომზადებული ჩაის გამოტანას. როგორც იქნა, ეს დროც დადგა. მამამ ჩაი ხელში აიღო, პირველი ყლუპი რომ გააკეთა, თითქოს უნდოდა ეთქვა: „ყოჩაღ შვილო, ეს რა გემრიელი ჩაი მოგიმზადებია, ჭამის შემდეგ ძალიან სასიამოვნო!“ თუმცა პირველი ყლუპის შემდეგ მამაჩემის გამოსხედვა შეიცვალა, კიდევ ერთხელ სცადა და ტუჩებიც რამდენჯერმე დაინვა..

ანალოგიური სახის გამომეტყველება დედაჩემშიც შევამჩნიე. თუმცა არც მამაჩემს და არც დედიკოს ზედმეტი არაფერი უთქვამთ, მხოლოდ ჩაი გამოცვალეს და ხელახლა მოამზადეს. ეს უკვე მეტისმეტია. ის ჩაი მე რომ გამეკეთებინა, მამაჩემი შავ დღეს დამაყრიდა...

ისე, ჩემდა სამწუხაროდ, მომზადებული გეგმა ჩამეშალა. ვინაიდან ჩაი ჰაირიემ მოამზადა

და მას ზედმეტს როგორ ეტყოდნენ! მათი მხრიდან საყვარელი შვილის მიმართ უკმაყოფილების გამოხატვა, გამორიცხული იყო.

რა გავაკეთო არ ვიცი? როგორ შემიძლია ჰაიერიეს მიმართ მამაჩემის სიყვარულის შემცირება?

უფრო მეტიც, მინდა, რომ ჰაიერიესადმი მამაჩემის სიყვარული სრულიად ამოვიძრკვო. ვალდებული ვარ, ან ყველა საქმეში და სფეროში დაზე უფრო წარმატებული გავხდე, ან მის წარმატებასა და სიკეთეს ხელი შევუშალო, ან კიდევ ისე მინდა გავაკეთო, რომ მამაჩემმა ჩვენ ერთმანეთს არ შეგვადაროს, ერთმანეთისგან არ გაგვაცალკევოს, ჩვენ ხომ დები ვართ. სხვაწაირად რომ ვთქვა, მე ჰაიერიე ვერ გავხდები, ის კი ჩემს ადგილს ვერ დაიკავებს.

აბა, ვნახოთ რის გაკეთებას შევძლებ? უზენაეს გამჩენს ვევედრები, რომ მამაჩემმა ისე შემიყვაროს, როგორც ჰაიერიე უყვარს. შესაძლოა, მასავით წარმატებული ვერ გავხდე, მაგრამ მხოლოდ მინდა, რომ ვუყვარდე.

სკოლაში გაცილებიას

შვილი— ოჯახის სიყვარულის თაიგული, გულისხმიერების კერა, გულის სიმშვიდეა. „შვილები თქვენთვის ამქვეყნიური გამოცდაა“. გულით გავითავისე უზენაესი ალლაჰის სიტყვები და ჰამიეთი გულში ჩავიკარი. მოვეფერე და მისთვის უზენაეს ალლაჰს გულმხურვალედ შევევედრე, რათა უმნიშვნელოვანესი გამოცდა წარმატებით ჩააბაროს...

დღეს შვილი, რომელსაც ხელით ვატარებთ, ქალღმერთს თეთრ ფურცელს ჰგავს. დროთა განმავლობაში ეს ფურცელი ხაზებით შეივსება. ამიტომ თითოეული ხაზი დიდი ყურადღებით უნდა გავავლოთ. აღნიშნულ ფურცელზე მოუწონარი წერტილიც კი არ უნდა დავსვათ. უნებლიედაც რომ მოგვივიდეს, ვეცადოთ მაშინვე მოვაშოროთ, ვინაიდან შეცდომის გამოსწორება შემდეგში ძნელი იქნება, და თან ის სრულად არ წაიშლება და თავის კვალს მაინც დატოვებს. მაშ უნდა გაითავისოთ, რომ საქმე მეტად სერიოზულია და მას დასაწყისშივე უნდა მიექცეს ყურადღება. უნდა ვასწავლოთ სიტყვის წარ-

მოთქმა, საუბარი, ადგომა-დაჯდომა, ჭამა-სმა და.ა.შ. ამისთვის კი აუცილებელია მათთვის პირველ რიგში ჩვენვე ვიყოთ სანიმუშო ადამიანები, სამაგალითო მშობლები.

შვილს პირველად „ლა ილააჰე ილლელლაჰ“ (არ არსებობს ღვთაება გარდა ალლაჰისა) უნდა ვასწავლოთ, აგრეთვე უნდა შევამეცნებინოთ გამჩენი და შევაცვაროთ მისი უკეთილშობილესი შუამავალი, კარგად ჩავუნერგოთ ალლაჰის, შუამავლისა და წმინდა ყურანის წრფელი სიყვარული, ვასწავლოთ სიკეთის კეთება, დედამისსადმი პატივისცემა, ძმების სიყვარული, ამანათისადმი უღალატობა, ნაკლის დაფარვა, დავრდომილთა წამოყენება და მისალმება, ყველა ზემოჩამოთვლილი სათითაოდ უნდა შევასწავლოთ და მათ ცხოვრებაში გატარებას მივაჩვიოთ.

შვილების უცხოს ხელში ჩაგდება და უმნიშვნელო საქმეებით დაკავება არარეკომენდირებულია. მათი სულის, სხეულის სიჯანსაღისა და განათლების მიღებისთვის გარკვეულ დათმობებს უნდა დავთანხმდეთ. გამომდინარე იქიდან, რომ დრო შეზღუდულია, არცერთი წამი ფუჭად არ უნდა დავხარჯოთ და მაქსიმალურად გამოვიყენოთ.

სრულიად უცოდველ და უდანაშაულო არსებად მოვლენილი ჩვილი გარე სამყაროს გაეცნობა, აითვისებს იმას, რასაც ოჯახის წევრებისგან, კერძოდ მშობლებისგან, დაინახავს და მოისმენს. გარე სამყაროს, ბევრ სილამაზესთან

ერთად, ბევრი უარყოფითი და სახიფათო თვისებებიც ახასიათებს. ამიტომ ოჯახში აღზრდილი ბავშვი ამ ყველაფერს მომზადებული უნდა შეხვდეს და მისგან თავის დაცვას შეეცადოს. გამომდინარე იქიდან, რომ ბავშვები პირველ წლებს უმეტესწილად დედასთან ატარებენ, მომავალში ჩადენილი მოუწონარი საქციელი, უპირველესად, მშობლებსა და ოჯახის სხვა წევრებს ტკენს გულს. ახალშობილი ბავშვი და მისი მომავალი, სანიმუშო ინდივიდუალობა გარკვეულ შესაძლებლობებს უკავშირდება. ბუნებრივია, ეს თავისით არ განვითარდება, იგი ოჯახის წევრებთან ურთიერთობით ნელ-ნელა ყალიბდება.

დედამ, რომელსაც პატარა ბავშვები ჰყავს აღსაზრდელი, აუცილებელია მათი სწავლებისთვის დრო გამონახოს. ეს საქმე არავითარ შემთხვევაში მეორე პლანზე არ უნდა გადადოს.

როგორი მნიშვნელოვანი საქმეც არ უნდა ჰქონოდა ჰამიეთს, ბავშვების კითხვებს ისმენდა და სათანადოდ აფასებდა. დასმულ კითხვებზე პასუხებს, ზოგჯერ წიგნიდან უკითხავდა, ხოლო ზოგჯერ ზეპირად, გასაგებ ენაზე უხსნიდა. შვილებს გონებისა და სულის საზრდოს აწვდიდა, გულს კი სიყვარულითა და გულისხმიერებით უვსებდა.

სანამ სკოლაში წავიდოდა, ქუჩაში გასვლისას დედა მას სულ თვალყურს ადევნებდა.

შვილი, რომელსაც გამუდმებით, თვალყურს

ადევნებს, უკვე სასკოლო ასაკს არის მიღწეული. სახლიდან წავა, სკოლაში დაინყებს სიარულს, გარემოს, მისი დადებითი და უარყოფითი თვისებებით, გაეცნობა. სკოლაში გვერდით დედა აღარ ეყოლება, რათა ცუდი და კარგი შეახსენოს. თუმცა ჰამიეთს უკვე აღარ ეშინია, ვინაიდან მისი შვილი უცოდინარი არ არის, ის თავის დროზე საკმაო ცოდნით დააჯილდოვა.

უკვე ერთი წელია, რაც ჰამიეთმა შვილს, მასწავლებელი, ამხანაგი და სკოლა დაუსწრებლად შეაყვარა. ჰამიეთი ყველაზე მეტად მასწავლებლის ქცევებზე ფიქრობს, ვინაიდან ის ოჯახის წევრების შემდეგ პირველი ადამიანია, რომლისგანაც ბავშვი მაგალითს იღებს. სულ ფიქრობდა: „ნეტავ, ჩემ შვილს მასწავლებელი, ამხანაგები როგორი ეყოლება?“ როდესაც მისმა შვილმა პატარაობისას დაინახა, რომ ექიმი სიგარეტს ეწეოდა, მაშინვე დედასთან მიიღბინა და ჰკითხა: „დედა, დედა, იცი ექიმი რას აკეთებს? სიგარეტს ეწევა. დედიკო, ექიმები ხომ გვიხსნიან, სიგარეტი ჯანმრთელობისთვის მავნებელიაო?“

მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს იმის შეგნება, რომ მოსწავლეები მისგან მაგალითს იღებენ. გამომდინარე აქედან, მათ წინაშე ყოველთვის გულისხმიერი, ლმობიერი და სახემომღიმარი უნდა იყოს..

პირველი პასუხისმგებლობა

პირველი შვილი, პირველი კლასი, პირველი დღე... სულ სხვა ენთუზიაზმი, სულ სხვა ინტერესი, სიხარული და განცდა... მართალია ის დღეები უკან დარჩა, თუმცა ისევ დიდ სიამოვნებას ვგრძნობ, როდესაც ის დაუვინყარი ნუთები მახსენდება.

დილის საუზმის შემდეგ, ჰამიეთი ბილალისა და შეიმასთან ერთად ტკბილად საუბრობს. და-ძმას შორის სიყვარულის გასამყარებლად ხშირად ასეთ მეთოდს იყენებს ხოლმე. ცოტა ხნის შემდეგ კი ბილალს საშინაო დავალებას ახსენებს. ბილალს გართობის ხალისი დაეკარგა, როდესაც დედამ შეახსენა, რომ დავალება ჰქონდა დასაწერი. უჭირს დავალების დაწერა? ბეჯითია ის მოსწავლე, რომელიც დავალებებს წესიერად ასრულებს, ასეთი მოსწავლეები მშობელსაც და მასწავლებელსაც უყვარს, ახლა კი მიდი, ახსენე გამჩენი ალლაჰი და დავალების დაწერა დაიწყეო, უთხრა დედამ. მაგრამ სულაც არ ჩანს, რომ ბილალი ამას დამოუკიდებლად მოახერხებს. „მაშ, მოდი ერთად დავინყოთ! რა გვქონდა დავალებად, რას ვაკეთებდით?“ ამა-

სობაში ბილალმა დავალების რვეული გადაშალა. მას დედის მხარდაჭერა გაუხარდა და დავალების დანერას მხიარულად შეუდგა. ცოტა ხნის შემდეგ დედას სხვა საქმეები ჰქონდა გასაკეთებელი, ამიტომ ზეზე წამოდგომა სცადა. მაგრამ ბილალი შეეხვნა: „დედიკო, რა მოხდება, არ ნახვიდე, დარჩი!“ დედას გულმა არ მოუთმინა და ისევ გვერდით მიუჯდა. ბოლოს, როდესაც ბილალმა დავალების დანერა დაამთავრა, შვებით ამოისუნთქა და თქვა: „ოჰ, რა კარგია, როცა მასწავლებელი ნახავს, რას იტყვის ნეტავი? უკეთილშობილესი შუამავალი ბრძანებდა: *„როდესაც რაიმე საქმეს აკეთებთ, ყოველთვის საუკეთესოდ გააკეთეთ.“*

- დედიკო, ყველაზე საუკეთესოდ დანერილი დავალება, ყველაზე ლამაზი ნაწერი ჩემი იქნება. ხომ ასეა დედიკო? ვინაიდან წმინდა შუამავლის სიტყვა კარგად მაქვს გათავისებული და ამას დავალების დანერის დროსაც ყურადღებას ვაქცევ.

როდესაც ბილალს დავალების დანერის დროს ეხმარებოდა, ამ დროს დედა არც შეიმასტოვებდა უყურადღებოდ და დროდადრო მის თამაშშიც ერეოდა.

დედას საშინაო საქმეები დარჩა გასაკეთებელი, მაგრამ არაუშავს მნიშვნელოვანი რაც იყო გააკეთა, დანარჩენს შემდეგშიც მოასწრებს. ამიტომაც სულაც არ ადარებს საშინაო საქმეების დაგვიანებას.

და აი, სადილის დროც დადგა, ბილალმა გემ-

რიელად მიირთვა, შემდეგ კი სკოლაში წასასვლელად დაიწყო მზადება. ბოლოს კი პატარა დაიკოს აკოცა, დედას დაემშვიდობა, ალლაჰი ახსენა და სკოლის გზას გაუდგა.

ის ცდილობდა, ყველაფერი, რასაც სწავლობდა, ცხოვრებაში დიდი სისათუთით გაეტარებინა.

დედისთვის სულ სხვა სიხარულის გრძნობაა, შვილის სკოლაში გაცილება. იგი ამ უდიდესი წყალობისთვის უზენაეს ალლაჰს მადლობას უხდის.

დედა ფიქრობს იმაზე, მიაღებინა თუ არა შვილს საჭირო ცოდნა, აგრძნობინა თუ არა ის სიყვარული, რომელიც მშობლის ვალდებულებაში შედიოდა? წარმოიდგინეთ ფანჯარა, რომლის ერთი ნაწილი ღიაა, მეორე კი დახურულია. ღია ნაწილიდან სახლში მტვერიც, წვიმაც, მზეც და ეზანის ხმაც შეაღწევს. რა თქმა უნდა, ბილალს მეტ-ნაკლებად გარკვეული ცოდნა მიღებული ჰქონდა, თუმცა ზრდასრულ ახალგაზრდას ნამდვილად არ ჰგავდა. გამომდინარე აქედან, დედა თვლიდა, რომ საჭირო იყო მისთვის თითოეული გაკვეთილის გამოკითხვა. ეს დაახლოებით მაინც გააგებინებდა, თუ როგორი ცოდნით ბრუნდება მისი შვილი. ოჯახში დედა ბავშვის, როგორც მატერიალური, ასევე სულიერი მოთხოვნების დაკმაყოფილებას ცდილობს. წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლებელია, შვილის სხეული სახლში, ხოლო ფიქრი და გონება სულ სხვაგან შორს დაფრინავდეს.

გარდა ამისა, დედა შვილის საშინაო დავალების შესრულებაზეც ფიქრობს.

- თუკი დავალების დაწერის დროს სულ დედის დახმარებას შეეჩვევა, ყოველთვის მის გვერდით ყოფნას მოითხოვს. ეს როგორც შვილისთვის, ასევე დედისთვისაც ძალიან ძნელი იქნება. ბავშვი ვალდებულია, ისწავლოს, რომ დავალება მისი შესასრულებელია. ის სათანადო პასუხისმგებლობას უნდა გრძნობდეს. ამისათვის კი აუცილებელია, ბავშვმა ყველაფერი გააკეთოს იმისათვის, რომ დავალება დამოუკიდებლად შეასრულოს. ხოლო თუკი ვერ შეასრულებს, შეუძლია დასახმარებლად დედას მიმართოს. მაგრამ დედა პირდაპირ არ უნდა დაეხმაროს დავალების ამოხსნაში, არამედ ამოცანის პასუხისკენ მიმართული კითხვები უნდა დაუსვას და სწორი პასუხის პოვნის გზები ასწავლოს. აქ ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი ის არის, რომ ბავშვს ისეთი გარემო უნდა შევუქმნათ, რომ მან ეს ყველაფერი არა იძულების წესით, არამედ ხალისით გააკეთოს. თუკი ბავშვი დავალების დამოუკიდებლად დაწერას ვერ ეგუება და უნდა რომ დედა მის გვერდით იყოს, მშობელს შეუძლია ასეც მოიქცეს. მაგრამ ეს დიდხანს არ უნდა გაგრძელდეს, შვილი დავალების დამოუკიდებლად შესრულებას ნელა-ნელა უნდა შეაჩვიოს.

იმედია ეს ყველაფერი გავიგეთ, უკვე დროა გავითავისოთ...

